ESTERHÁZY PÉTER

EGYSZERŰ TÖRTÉNET VESSZŐ SZÁZ OLDAL

– a kardozós változat –

MAGVETŐ

A kardozós változat
I összesen *Egyszerű történet vessző száz oldal*
Esterházy Péter
Magvető (2013)

Címke: Történelmi Regény

Íme, egy friss, ropogós regény a tizenhetedik századról. Tehát történelmi regénynek kell lennie, mert hogyan is lehetne más, mint történelmi, ha egyszer a tizenhetedik században játszódik, de a huszonegyedik században írták? Írta – Esterházy Péter. – E. P. Egy kemény asszonyról szól, aki tud szeretni. Így gyűlölni is. Továbbá az Úristenről és Gizi nevű bakmacskájáról. Férfiakról is, az egyik Nyáry Pál, igen, egy ilyen nevűt a tizenkilencedik századból ismerünk, aki tehát így nem lehet azonos hősünkkel. Ahogy egy másik szereplő, Christoph Ransmayr csöndhintókészítő neve is csak véletlenül esik egybe a kortárs osztrák íróéval. Próbáljunk hát megbarátkozni a gondolattal, hogy a történelmi regény mint műfaj kap fogni még egy vajszínű árnyalatot az Egyszerű történet vessző száz oldal kardozós változatában. Más férfiak is regénykednek itten, az egyikük szakács – „A nagy ételsorokat még mindig fejből tudja, akár a Miatyánkot" –, specialitása a tengeri piláf. Vagy itt van Croy herceg: megfigyeltet és jelentéseket írat, de a jelentéseket tán el se olvassa. „Sebaj, tudjuk, a jelentés lényege nem az, hogy olvassák, hanem hogy írják őket." Nem volna ez így szerencsés azonban a könyvekkel. Ha nem olvassák őket, nem történik semmi, porfogó tárgyakká lesznek. Ha meg ezt itt nem olvassák el, nem tudják meg soha, milyen az Esterházy-féle kardozós. Sem azt, hogy legfontosabb: örülni tudni. – P. D.

Esterházy Péter

Egyszerű történet vessző száz oldal

– a kardozós változat –

[első oldal]

ELŐVERSENGÉS

A múló évtizedek azt mutatják, hiába gondolom én azt, hogy az úgynevezett önéletrajziság csupán forma vagy hangütés, tehát hogy sokkal absztraktabbak az írói, az íróinak nevezhető eljárásaim, mint azt a névleges személyesség mutatja, Önök, olvasók, többnyire mégis azt gondolják, én* én* vagyok. Hát legyen. Vagyis akkor a családból sem tudok kikeveredni, nota bene, nem is akartam, csupán fontosnak láttam azt, ahogy a nézőpontom az idők során változott, hol bércre tettem a látcsövem, hol a magyar nagy lapály mélyére, hol pedig egy alabástrom női váll gyöngéd, csöndes gödröcskéjébe, így azután az a család is változott, amelyről éppen szóltam. (hát hiszen a szólásból keletkezett…)

Önök azonban somolyogva sokatmondóan legyintenek. Én* ezt elfogadom, nem kapálódzom ellene. Nem állítom, hogy átlátok a szitán, ám Önök se legyenek abban annyira biztosak, hogy átlátnak rajtam. Nyitott könyv vagyok ugyan, de Önök nem ismerik e könyvet; meglehet, én sem. Viszont nyílt kártyákkal játszom. Viszont milyen játékot?

Azt szeretném, az a becsvágyam, a hübriszem, hogy beszámoljak apám élete utolsó két évtizedének boldogságáról. Hogy ez legyen a zsákmányom.* hogy az a férfi (akinek az életemet köszönhetem satöbbi, satöbbi – már volt), akit a történelem szilajsága és saját

gyöngesége többször is kitaszított saját életéből, s lett ezáltal épp e kitaszítottság az élete, s állt így újra meg újra a senki földjén, védtelenül, vacogva (ki látta a vacogást?, én* nem), olyan magányban, hogy ha erre gondolok, bármikor sírva tudok fakadni, szóval ez a férfi mégis boldogságban halt meg. Nem hiszem, hogy előtte bármikor is boldog lett volna (és azt sem, hogy boldoggá tette volna azt az asszonyt, az anyámat, akivel élt).

A boldogság nem kisebbíti a bűneinket, se az övéit, ha vannak, se az enyéimet, ha vannak. Vannak. Az elmondottak súlyát nem csökkenti, hogy, értelemszerűen, olyan pontosan azért nem tudjuk, ki boldog, ki nem.

Munkámat igyekeztem Kjell Askildsen gyakorlatához igazítani: „Olyanról nem írtam, ami velem történt. Igyekeztem olyan mondatot nem írni, amire már előbb is gondoltam. Mások jegyzőfüzetbe gyűjtik a majd használható mondatokat, én ellenkezőleg. Az íráskor csak az írás számít, és az írás mágikus, mérhetetlen ideje."

Kipling azt javasolja (olvasom Mathias Enard Parle-leur de batailles, de rois et d'éléphants című káprázatos regénykéjében), hogy: mesélj nekik csatákról, királyokról, lovakról, ördögökről, elefántokról és angyalokról, de ne felejts el mesélni szerelemről meg hasonlókról sem… Végigveszem, csata, király, lú, ürdüng, angyal, szerelem, lesz minden. Az elefántproblematikát kell még majd megoldanom. Kard ki kard.

E. P.

Akár egy második szív, úgy lüktet
mellkasomban a múlt.

John Banville: A tenger*

[második oldal]

Blij zijn*, örülni. A lendületes betűk meg-megcsúsztak volt a hintó jégvirágos ablakán, nekiiramodtak, ledőltek, az egyik j el is törött. Gémberedett lehetett a kéz, amely rajzolta őket. Egy bágyadt, dermedt kéz. Finom és erőtlen. De kitartó, mert mind a négy üvegtáblára rákarcolta: blij zijn. És előkelő, a gyűrű fazettás gyémántberakását használta írószerszámként. A gyémánt a velencei Vincent Peruzzi mester műhelyéből való,* a gyémánt (és a kéz) gazdája korábban Mazarin bíboros párizsi embereivel dolgoztatott, de beleunt a bíboros pénzsóvárságából fakadó folytonos elszámolási vitákba. Peruzzi drága volt ugyan, de istenien lehetett vele alkudni.

Ha valaki kinézett a betűk adta résen (a betűk nincsén keresztül), akkor egy ideig a mögöttük lassan eltűnő Prágát láthatta, a csodarabbik, császárok és csillagtudósok meg cserfes, víg cselédlányok arany városát, s ha nem ez a valaki adta volna ki a parancsot, hogy rejtett mellékutakon, óvatosan haladjanak, akkor igencsak meglepődött volna, hogy apródonként minden kilátást eltakartak a Železné hory barátságosan zord fenyői.

[harmadik oldal]

Történetünk a tizenhetedik század második felének zűrzavarát, a történelmi erők, akaratok, a kimondott és kimondatlan, a fölismert és föl nem ismert érdekek közti homályos szédelgését és barátságosan zord fenyveseit használja ki, hogy elkezdődjék.

Október harmadikán, nem sokkal azután*, hogy a tüneményes Jenő herceg csapatai elegáns és bágyadt vérszomjukat kitűnő technikai fölkészültségükkel, nyugatinak nevezhető gyakorlatiasságukkal és a herceg ifjonti nagyravágyásával megerősítvén szinte teljes egészében kiűzték az évszázados hódításba valamelyest beleunt és bizonyosan belekényelmesedett törököket az akkor még nem létező Közép-Európából*, félvállról szólva, a bécsi Landstrassén túl* eső területekről – e napon III. Lajos, azon kevés Habsburgok egyike, ki sem nem Lipót, sem nem Ferdinánd, és kinek – ezért-e? – ajka nem fittyed úgy alá, ahogy azt például Velázquez infánsnőinél és Fülöpjeinél megcsodálhatjuk (amely fittyedésről a Habsburgok még hajnali ködben is messziről fölismerhetők, a lovakat nem látni még, midőn a fittyedést, ezt a nehezen megnevezhető, enyhén undorító, kiforduló (?) csüggést már igen), szinte ellenkezőleg, ajkai csókosan kerekülnek, cseresznyepirosan fénylenek, az akkori németalföldi régens, Rubens nagy híve és támogatója (lásd a Lajos herceg ebédel című monumentális töredéket) titokban Magyarországra indult. Nyáry Pállal* kívánt találkozni, aki, így tájékoztatták a

fenséges urat, egyként szót ért a bécsi udvarral, és nemzetével szintúgy.

[negyedik oldal]

Nem időznénk hosszasabban e barátságos morva dombok közt (melyeket a rónához szokott magyar szem hegyeknek lát, zordon bércnek*), ám meg kell említenünk a régens hintóját loppal követő lovasokat. Lipót császár szeme mindent lát. (Tudjuk, az Úré is, de az ő kimutatásai a látottakról sokkal trehányabbak, játékosabbak. Vagyis könyörületesebbek. A Habsburgok a jobb bürokraták.)

Lázadó, lázadni készülő, mindenesetre mocorgó unokaöccsének nem szentelt különösebb figyelmet. Sihederkorukban találkoztak egyszer Ferdinánd, Lipót bátyja temetésén. Lajos puhány, de föltűnően szép arca, melynek vonásait a gyertyák sárgás lobbanásai még elmosódottabbakká tették, semmi olyat nem mutatott, mely szerint a császárnak résen kellene lennie. Igen, nem fittyedt az ajka, de ennek ára van: inkább szerette, mint akarta a hatalmat; akarta, de amúgy félvállról. Lipótnak nem maradt semmije, csak a hatalom mindensége (meg talán az olasz nyelv szeretete, azt beszélte a legszívesebben;* a papi pályára való készülődést is oda kellett hagynia a trón végett; aki olaszul beszél, közelebb van az éghez, evvel az állítólag Gazzetti bíborostól való mondással vigasztalta magát), akarnia sem kellett a hatalmat, azonos volt vele. Ezzel szemben kevés az életélvezésbe ojtott becsvágy.

Mindenesetre mikor a napkirály békét kötött a hollandusokkal, attól fogva Lipót rajta tartotta fél szemét. Fél szemét mindenkin, másképp nem lehet.

Bármennyire szeretnők, nem illeszthető az európai hatalmi játszmák terébe a hintót távolról követő két spion, két sértődött bécsi hivatalnok nyereg által feltört ülepe. Brnóig szenvedett a két jeles ülep, ott új két ülep (elhízott valag, de nincs jelentősége) vette át a követést, ők pedig (spionok és fájdalmak) jelentést írtak.

Isten segedelmével, így biztatták az írásra egymást. Egymásra néztek, boroskupáikat egymásnak koccintották, és bólintottak: Még a kő is megszólal, ha kiverik a fogát. Ezt olykor megismételték: Még a kő is megszólal, ha kiverik a fogát. Isten segedelmével.

[ötödik oldal]

Visz a hintó, végtelen csöndben, mintha repülne. Nincsen gyémántom, rálehelek az üvegre, és az ujjammal írom a nyirkos homályba: örülni. Folyton eltűnik, befutja a hideg. És akkor újra: amíg tudok lélegezni, és van meleg odabent, addig ez is van.

Hintóillat; főleg bőrszag, és a fa. Nem a fa, hanem az, amivel a fát kezelték, vízálló olaj, lazúr, valami nyugodt, súlyos és keserű. Meg az örök, de valahogyan távoli lószag. Az ablak csikorgó hidege az ujjbegyeimen. Mintha magam is üveg volnék. És fordítva is, amihez nyúlok, üveg lesz, és csikorgó hideg. Te is, édesem, üveg, csikorgó hideg. És csillag! Csillag az írás, csillag a fény, csillag a betűt író ujj. Csillagból vagy, és csillag leszesz.*

Českomoravská vrchovina, suttogom a sötétben. Éjszaka van, világít a hold, a lámpám.

[hatodik oldal]

JELENTÉS CROY HERCEG
KEZEIHEZ SZÁMÁRA

Kegyelmes úr,

nem lettünk informálva, hogy egy csöndhintó követésével bízattattunk meg (Brnóig). Egy csöndhintóéval! Mindazonáltal ennek földerítése fontos információkat hozott.

Még a kő is megszólal, ha kiverik a fogát, így megtudtuk, hogy a hintó Christoph Ransmayr* mester hietzingi műhelyében készült, Floridsdorfban. „A floridsdorfi bűvészinas”, ezen a néven ismeri kegyelmességtek is minden bizonnyal, így szállt a neve a fényes udvarba, kastélyokba, várakba, udvarházakba, és már akkor mesternek, magisternek mondták, Magister Christophorus, midőn éveinek száma még nem haladta meg a tizenhetet. (Igaz, kevesebb sem vala, somolyogtak a beavatottak.)

Megtudtuk, hogy apját, a műhely tulajdonosát mindenki csak Szepinek hívja, Szepi bácsinak. Az is van olyan szép és megtisztelő, mint a mester. Ért a szakmához, megbízhatón dolgozik, mértéktartó árakon, nem neveznénk közepesnek, de nichts besonderes, nem különbözik a badeni vagy a neustadti kollégájától. Jó, de a fiú egy zseni, hintózseni. (Azt is megtudtuk, hogy Szepi bácsinak viszonya van a sógornőjével, a szőke Margittal, aki nemcsak varázslatos idomaival, de főzési tudományával is elvarázsolta az amúgy puritán életet élő férfit. Puritán mínusz idomok mínusz vajban párolt

gesztenyével, szagos, finom füvekkel, libamájjal, sertéshússal, fokhagymával, petrezselyemmel, sóval és borssal töltött, nyárson sütött liba.* – Hogyan lesz az ember középszerű?, tettük föl magunknak e ponton a kérdést, de nem szeretnénk, ha bárki is, kegyelmességteket békalkulálva, választ adna…)

Megtudtuk (a vonatkozó számlákat csatoljuk), hogy a kis Christoph mindig is ügyesen bánt a kezébe vett tárgyakkal. Mint bármely gyermek, mindent szétszedett, ő azonban össze is rakta őket. Örömmel téblábolt a műhelyben, figyelte a dolgozást, oly komolysággal, hogy apjának nem volt szíve rászólni, a segédek meg nem mertek.

Rend uralkodott.

Forrásunk szerint a fiúcska hallgatagon járkált, hol az előkészítő műhelyben botorkált a néki bokán felül érő faforgácsban, és tűnt el és bukkant elő a ködszerűen szállongó faporlat* felhőjében és -ből, akár egy látomás; hol a szerelőszobában (Installierzimmer), két kezét a háta megett felnőttesen össze kulcsolva spektálta figyelmesen és szigorúan, hogy ki mit csinál.

A segédek vihogtak volna, ha mertek volna, így csak csöndesen fintorogtak; mondhatni, ez a legkevesebb, annyira nem értették a kis embert (merthogy gyereknek nem volt mondható, legfeljebb gyerekformának). Nem értettek belőle többet a szülei sem. Eridj játszani, szólt rá szelíden az apja. De hát épp azt teszem, játszom. Ijedten pillantott Szepi Ransmayr a furcsa kisfiúra, fiacskájára.

Játszott mindig, a tanulás helyett is, a gyereknek való munka helyett is, olyan erővel és eltökéltséggel, hogy a szülők mintegy elfelejtettek ellenállni, nem éltek a nevelésnek mondott brutalitásokkal, ámulva nézték a kocsik, hintók, farakások közt keringő gyereket, és esténte imádkozva kértek rá áldást, kérve az Urat, hogy óvó tekintetét ne vonja meg fragilis teremtményétől, kinek talán soványabb észt juttatott, ám valami tárgyát nem találó szenvedélyből igenis sokat.

Hercegünk. Nehéz a fejünk, és nehezünkre esik az írás. Egyébként is azt hisszük, kegyelmességtek nem olvassa

jelentéseinket. Sebaj, tudjuk, a jelentés lényege nem az, hogy olvassák, hanem hogy írják őket.

[hetedik oldal]

Bajos az Úristent időhöz kötni (szögezni*), mindenesetre volt neki egy nagy, fekete bakmacskája*, hollófekete szőre kivagyi büszkeséggel lobogott, akár egy paripáé. Bakmacska létére Gizinek hívták; isteni tréfának ezt nem mondanánk. A szépsége annyira látványos, lefegyverző volt, hogy a járókelők meg-megálltak, sőt nemritkán bekéredzkedtek a kertbe (?), hogy megsimogassák. Beszélni is tudott, de ez eltörpült a szépsége mellett.

Az Úristenre mindenesetre jó fényt vetett (lux oritur!) ez a szépség.

Szóvivőnek nem nevezném, de a mostanra egyre hallgatagabb Úr helyett többnyire a Gizi beszélt. Az Úr meg közben révedezve simogatta azt a szép szőrét.* Gizi lustán, dorombolások közepette odanyilatkozott, hogy nem az van állítva, hogy az „örülni” fogná össze a világot, de ez az imperatívusz, amely a reménytelenség dermedt görcsét oldaná, vagy nem is oldaná, inkább még láthatóbbá tenné, ami ilyképp a reményt is mutatná, a reménytelenség reményét, ez, ha mindenképp szellemeskedni akarna, valami derűt, de legalábbis nyugodalmat mutatna, ami immár nem a személyes esélyektől függne, hanem magából a világból következnék.

Belőlem, motyogta az Úr.

Marhaság volna azonban, folytatta alig észrevehető ingerültséggel Gizi, a vissza-visszatérő „örülni”-ket véletlennek tekinteni.

A bakmacska ingerültsége átragadt az Úrra is. Rátenyerelt Gizi pofácskájára. Rosszkedvű fenyegetéssel mondta: Que la première invention de la parole ne vient pas des besoins, mais des passions.* (rögtön meg is adta a magyar fordítását, hiszen ha a Föld Isten kalapja*, Magyarország a bokréta rajta: mert a beszéd felfedezése elsősorban nem szükségletekből, hanem szenvedélyekből származik.)

[nyolcadik oldal]

Maradjon köztünk.* Egy alkalommal fölmerült a gyanú, Gizi skizofrén. Én, szólt a macska, nem tudok a másikról. Dorombolt, nyújtózkodott, aztán hozzátette: Az igaz, hogy az a másik, ő tud rólam.* Leginkább az Úr mosolya volt félelmet keltő, miközben simogatta a tudathasadásról tűnődő kandúrt. A mosolygó Úristen veszélyes.

[kilencedik oldal]

Itt van a fordulat, kegyelmes úr. Összefoglaljuk. Fölbukkan a csöndhintó-történetben Nyáry Pál. Akihez igyekszik a hollandus. Hollandus Habsburgus. (Akit követtünk Brnóig.)* Aki viszont maga is csöndhintó-birtokos. Kiderítettük. Kibontjuk:

A Ransmayr-házban mindenki, szülő, cseléd, alkalmazott, vendég, mindenki tőzeges* gyereknek tartotta a fiút, aki nem oszt, nem szoroz. Nem számít, nem kelletik békalkulálni. Az öreg Szepi ijedten szerette (és ijedtében fiatal sógornője mellébe fúrta a fejét – annyira, de annyira reméljük, hogy erre még visszatérünk!), felesége ijedten oltalmazta, pesztrálta, babusgatta, a többiek fütyültek rá; különösebb indulat nélkül, nem kedvesen, inkább figyelmetlenül: ha láb alatt volt, márpedig folyvást ott lábatlankodott, arrébb tolták, mint egy bábut, nem lökték, óvatosan, nehogy eltörjék, tolták.

Minden megváltozott azon a napon, amikor az ifjú Nyáry Pál könnyű hintaja nagy garral befordult az udvarba. A hintón a föltűnő kék-sárga csíkozás és a Nyáryak egyszerű, rátarti címere*: egy könyv és benne (!) kard, szelíden, mégis erővel, mintha csupán egy könyvjelző volna. A család szerette a könyvet a Bibliának tudni, ez felelt meg a katolikus politikai érdekeinek és elhagyott protestáns voltából eredő kisebbségi érzéseinek. Az ezen érzéseket eltakaró nagyzolásnak. Nevezték őket az ellenreformáció arkangyalainak is. Akkor az tán nem is kard, de pallos!

A nagy tálentumú, reménygazdag, sokra hivatott fiatalember éppen Zrínyi Miklós táborába igyekezett, még, informátorunk nőiesen érzelmes kifejezésével élve, még a szégyenletesnek mondott vasvári béke* előtt jártunk, állottak még reményeink, Zrínyi izmosodó elgondolásai már nem érték be a dicső Oszmán Birodalom csipkedésével, nagyobbra törtek. Nem magasabbra, mélyebbre.*

A hintót négy „Nyáryba öltözött” (a kék-sárga csíkok, a címer) hajdú kísérte, még Pál apja telepítette le őket a környéken, hűséges, vad csapat. A tél a vége felé járt, már olvadt, de olykor még fagyott, bár egyre kevesebbszer, a sár lassan szikkadt. A vékony napsugár bágyadtan, mégis ígéretesen csillant hintón, lószerszámon, hajdún, pocsolyában, szemekben. Heves széllökések is jelezték az idő változását; amikor a Nyáry hintaja megérkezett, épp egy forgószélszerű támadás érte az udvart, faforgács röpült, akárha madarak vagy „halálos golyóbisok paródiája”*; s dőlt el, mintha vezényszóra, a falhoz állított seprő, gereblye, miegymás.

Keményen rántott a zablán a kocsis, hű bútordarab, negyven éve a család szolgálatában (neve is van, de még nem sikerült megtudnunk,* forrásunk a vállát vonogatja, a még mindig szép vállát vonogatja), még meg sem állt a hintó, igaz, a lovak már prüszköltek, ő már kiabálni és rendelkezni kezdett azon a fémes, parancsoló hangon, amelyről úgy gondolta, ez urának a hangja, az erőé és hatalomé, és most ő a hang megtestesítője, ő a gazdája hangjának a gazdája, ő az erő és a hatalom, hacsak erre a néhány minutumra is.

Ám ez a súly, melyet oly kedvvel, szolgai alázattal és gőggel, vidáman és némi kegyetlenséggel vett sokat látott (?) vállára, azonnal mintegy visszahullt reá, és ha nem nyomta is agyon, erős csöndre késztette, afféle kussra. Mert hallván az ordibálást, kipattant a hintóból az ifjú úr, s rápakodott a szolgájára.

– Köszönni. Először köszönni, és csak azután a lovak, a satöbbi.

Erővel és gorombán beszélt (az udvariasságról) a Nyáryak dicsteli sarja, úgy, ahogy elébb a kocsis, az legalábbis így hallotta, ezért a ránehezedő kussban is azt gondolhatta, jól beszélt az imént.

Ha egy nagyúr kér, az olykor félelmetesebb, mint mikor üvöltve parancsokat oszt. Nyáry Pál nagyúr volt, annak született, és még

annakabban hunyt el. Ha eltekintenénk is a szinte beszélő kék-sárgáktól, az említettük ingatag napfény táncától hintón, lószerszámon, kísérőkön, már az a lendület, ahogy a hintó bekanyarodott az udvarra, svung és hév, mutatta, aki érkezett, nem akárki.

– Hozta Isten, májszter uram – köszöntötte Nyáry a házigazdát, mintha bizony szerepet cseréltek* volna. De nem várta meg a választ. – Mintha valami hibádznék a kerekek futásában. Mintha egy láthatatlan kéz húzná vissza amúgy fürge hintónkat. Mintha tengelyig mézben… – Majd nevetve hozzátette: – Törökmézben.

Nyáry szerette a szavakat.

– Sár az, jóuram – bólogatott óvatosan Ransmayr mester. Nem egészen értette az uraságot. Nem tudta sose, mi a következő mondat, mire számíthat. Ő nem szerette a szavakat, a hintóit szerette. Meg a sógornője harmatos – de ezt most hagyjuk. – Sár, más baj nincsen – mondta, miután megkopogtatta a kerekeket. – Mást nem látni.

– Akkor nézzék át még egyszer, ne ott nézzék, ahol nincs semmi, hanem ahol van valami.* – Hacsak a lovakból nem szállt el a nemes erő, amit azonban ő nem nagyon hinne.

Nézték, vizsgálták, nyüzsögtek, nem találtak semmit. Christophnak a fejéig ért a kerékagy. Állt csöndben, meredten bámulta a hintót. Kígyó-madár pas de deux; csak még nem látszik, melyikük melyik. Oldalt dűtötte, hintáztatta a fejét; mintha átlátna mindenen, mintha nem a kocsit nézné, hanem a problémát magát, imaginárius pillantás. Oly komolysággal állt, nézett, ingott, hogy az apja meg a segédek nemhogy elzavarták volna, de lassacskán abbahagyták a maguk amúgy is céltalannak tetsző ügyködését, és egyre dermedtebben figyelték a fiúcskát.

Nyáry is.

– Ott! – mondta végül a gyerek –, ott kell zsírozni.

– Mi is ezt csináljuk – nevetett föl az egyik segéd –, ha nem tudjuk, mi a baj.

Elégedetlenül csóválni kezdte a fejét a fiú, nem ismerte még az ok és az okozat szavakat, ezért csak annyit bökött ki:

– Fordítva.

És elszaladt, és hozta a maga építette kicsi hintót, makettet, mondhatnánk, és mutogatni kezdte az apjának, mint mester a segédjének, hol, mit, hogyan csinálna; a zsírkupak*, amely megakadályozza a ravasz adagolás révén, hogy kiszáradjon a tengely környéke, ez volt az első újítása. A leghíresebb azután a Ransmayr-gurtni lett, az evvel fölszerelt hintók, a nevezetes csöndhintók úgy siklottak a rögös kelet-európai utakon, mintha parketten. Csupán a csizmák csikorgása.

Kegyelmes úr. Ez egy összefüggés. Hogy világos legyen: a csöndhintósok, az egy szekta. Mint a jezsuiták. Bocsánat. Hogy teljesen világos legyek: ezek nem vájják ki egymás szemét, nincs az az Isten.

[tizedik oldal]

akkoriban még lánka — inkábban süldő — süldőlány, kinek combocskáján — se comb, se far, mellecske is alig, de semmiképp nem alkalmas fejet belefúrni — ott virított combján ama szeplőcsokor, amelyről testesebb lelkesültséggel számolnánk be kegyelmeteknek, és amely megremegtetett minden arra kóricáló társtalan szívet; és ugyan mellékeltük a vonatkozó számlákat, drága hercegünk, aranyba főtt főistállómester — croy-croy, nem így szólongatják-e a szerelmes békák egymást?, de mindegy is, komám, proszit — mit csinálsz, tilinkós fajankó, ezt ne írd — de hát azt csinálom, nem írom, írom, hogy nem írom, ennél jobban már nem tudnék nem írni — hogy cirógatna meg a matató ménkő*

[tizenegyedik oldal]

– Én arról végképp nem tehetek, hogy az ön bátyja az az ön bátyja.

Von Heussen báró, a titkosrendőrség feje (pro forma az alfeje, de mindenki tudta, hogy az öreg Croy hercegnek immár sem kedve, sem ereje, sem dicsvágya nem maradt betölteni e magas, bár setét polcot, és ez így volt jó mindenkinek, mind a császárnak, mind lagymatag belső ellenzékének) ingerülten járkált dossziékkal, jelentésekkel, jelentések jelentéseivel és ezek kommentárjaival zsúfolt íróasztala mögött.

A teremnyi szoba Croy herceg finom, fáradt ízlését mutatta. Nem telt el pillanat, hogy ez ne ingerelte volna a bárót.* Poros dossziékkal tömött, barátságtalan, szűk irodaszobát tartott volna a munkájához illőnek, esetleg valamely könyvespolc helyett kis alkóvszerű bemélyedéssel, ahol a szükségesnek mutatkozó kínzásokat (de csak végső esetben!) egy arra képzett emberük kivitelezhette volna. Körülbelül ott, ahol most az a méteres kínai váza áll. Méghogy Kína! Még ha meisseni volna!

– Herr Graf, ön nincs abban a helyzetben, hogy kifogásolhatná ezt a megbízatást. Ezt a, mondanom sem kell, titkos megbízatást. Nemcsak munkájára, de diszkréciójára is számítunk. Számít az udvar… Egyébként se legyen finnyás. Vagy költsön kevesebbet. Járjon gyalog, vagy ha hintón, ne hat lóval, vagy ha hattal, akkor legalább legyen hű a feleségéhez, vagy ha nem hű, akkor semmiképpen ne tartson fönn két háztartást. És érje be a

császárság* boraival, a belső borokkal, barátom, a belső borokkal. Nem lőrék, ne fintorogjon, igaz, nem is medoc vagy mi.

Schweidenfeldt Henrik gróf* pillantása a kínai vázára esett, melynek elegáns, vékony nyakára, akár egy sál, buja nutriaprém volt tekerve.

– Jól látja, barátom, nutria, ha mellékvágányra siklik is így beszélgetésünk.* Nutriatelep, a Croy kegyelmes angolparkszerű kertjében van egy nutriáknak szolgáló tavacska. Hej, órákig tudtam őket nézegetni. Micsoda vidám fogak, barátom. Most hirtelenjében nem is emlékszem, hogy sárgák-e, avagy halványpirosak. Hódpatkánynak is mondják őket, az kevésbé lelkesítő. Myocastor coypus, az viszont ismét szép s előkelő. Megjegyzem, és ezt természetesen nem szánom oldalvágásnak, higgye el, nem szűkölködünk információban, nos, a vázán látható prémet vagy hozzá hasonlót sokszor hordott nemes Pázmándi Zsófia asszony. Ki ne emlékezne arra a kékesbarna villózásra körötte! Azt viszont ne kérdezze, hogy került ide ez a nutriadarab. És kidobni sem merem. Pedig belső architektúrában nem vagyok ellenőrizve.

Megállt az asztalnál, beletúrt a papírokba.

– Huîtres. És osztrigát sem kellene közvetlenül Ostendéből hozatnia. Talán. Vagy nem is tudom. De ért engem, fölteszem.

Von Heussen bárónak mindene kerek volt, a feje, a hasa, a keze, ránézésre víg kedélyű, élvezkedő, javakorabeli férfi, valójában szigorú, kedélytelen alak, akit a munkáján kívül semmi nem érdekelt.*

[tizenkettedik oldal]

Schweidenfeldt fölemelte a fejét. Most zavaróan magasabbnak látszott a főrendőrnél; testében szinte az ellentéte, szikár, inas alak, sehol valami szelídség, csontok, izmok, megtört vonalak. Lassan mosolyra húzta a száját.

A báró biccentett.

– Értem. Azt üzeni a mosolya, hogy fölteszi, én is értem önt. Hogy én tudok önről ezt-azt, és viszont. Ez lehetséges, de engem az ön tudása hidegen hagy, ön pedig hibázik, ha nem veszi figyelembe az én tudásom. Rólam mindenki mindent tud. Ha máshonnét nem, tőlem. Úgyhogy ezt a szálat elengedheti. Akkor tehát megegyeztünk. Tartsuk szemmel ezt a mi kis báránykánkat. Nem fogja kockáztatni a botrányt. És akkor van abban a várban egy fülünk. Egyáltalán vár az, vagy kastély, vagy micsoda?

– Micsoda. De ezek a micsodák védik Bécset!

– Nocsak, gróf! nem tudtam, hogy időközben kuruc lett.

– Minden magyar…

– Jaj, ne. Hogy minden magyar kicsit kuruc, ugye? Nekem már az is elég volna, kedvesem, ha minden magyar kicsit magyar volna. Jobban kiismerném magam. – Becsukta a dossziékat. – Akar teázni velem? Négy óra.* Megértem, ha nem.*

[tizenharmadik oldal]

Bábel nemzetsége lett a magyar. Zavart a nyelvük. Ám nem fenségesen zavart, mint ki hebegne-habogna az Úr pallosának villámjától ijedten, magát az Urat félve, nem pedig annál kisebbet. Hanem miként a gyermek, kire részegesen moslék apja rárontott, s azolta retteg a szó a szájában, jőne is meg nem is. Vagy miként az a gyermek, kibe nem pakolt bele rendben mindent az Úr*, ekképp azután együgyű derűvel kereng benne a szó, olykor csupán a betűk, kik állongnak egymás mellett, jóféle sorrendben, mégis némán; mászkálnak a barázdált nyelven, a benyomott orrgyökön, a belső szemzugban megjelenő mongolredőn, mely még a könnyöblöt is elfedi, s e redők alól pislognak ki a szempillák, hogy már ránézésre is sejdíthetni, az Úr útjai kifürkészhetetlenek, és még az is előfordul, hogy nincsen út.

Vagy miként az idő által elhusángolt régi ember, kit saját élete hajhász föl s alá anélkül, hogy tudná, hol a fönt és alant, a messzi gyerekkorába űzték-e épp, vagy ha most van, akkor hol az itt, vajon ebédhez készülünk épp vagy a váradi pasa ellen. És minthogy más szó való a gyöngécske berbécsraguhoz, mint a vadul ránk zúduló Allah-hívőkhöz, így idegen marad folyvást a szó, igazodván hol a berbécsfűszerekhez, hol a görbekard halálos ívéhez.

Miközben nem kizárt, hogy *valójában* délutáni ejtőzésünket tartjuk illatos, selymes párnák kirejtezhetetlen fenyegetésében. Úgy kering szegény horgonyzás nélküli magyar szó, hogy aki hallja, érti ugyan minden pillanatban, csupán azt nem érti, mit is ért.

[tizennegyedik oldal]

Elhatároztam, már tavaly*, hogy rövid mondatokat írok. Rövid magyar mondatokat. Alany, állítmány, tárgy: Szeretem az apám. Részvétlenségemet jócselekedetekkel leplezem.

Értékelés: Részvétlenségét jócselekedetekkel leplezi. Ellenőrzése folyamatban.

[tizenötödik oldal]

Örülni, súgta maga elé Nyáry Pál, ezt kellett volna megtanulnom. Vizes bort ivott, szomját oltani evvel szerette. Noha azt szokta mondogatni, bor nem szomjúság, étel nem éhség ellen való.* Leszállt az este. Mint két szalag, egy ezüst meg egy zöldesszürke, fonódott egybe lent, Gedőcs vára alatt az Ipoly és a kicsiny, de sebes sodrású Korpona. A törökök is, a szúnyogok is nyugovóra tértek.

Taníts meg örülni, ezt kértem tőled. Régen volt. Nem kértem gazdagságot, adtál, nem kértem hírnevet, adtál. Így szóltam volt: Nyisd meg, Uram, ajkamat, hogy dicséretedet hirdesse szavam. Nyiss meg engem mindenestül, ajkamat, szívemet, egész elmémet, hogy dicséretedet hirdessék tetteim. Szavam, hallgatásom, tettem és tehetetlenségem, mind, mind.

Ma megöltem egy macskát. Megöregedtem, már csak macskát ölök. Macskát, szúnyogot. Macskát, szúnyogot, ellent. Macskát, szúnyogot, ellent, áruló barátot. Akarnám megédesíteni az Isten irdatlan létezését.*

[tizenhatodik oldal]

Bárány Mihály* szokásos délutáni ellenőrző körútját tartotta a gedőcsi várban.*

A regényidő egy közönséges tavaszi délutánján, mikor már az Ipoly menti szegény magyar akácosok* zöldellni kezdtek, de a tavaszi áradások még várattak magukra, Bárány Mihály, negyvennyolc esztendős vitéz, kinek se sorsa, se mindennapi tettei nem vezettek a csillagok, de még a jegenyék magasába sem, melyek, mintha katonai szemle volna, álltak a két folyó egybetorkollásánál, vigyázzban, feszesen, csak majd májusban „havaztak” barátságosabban, a fehér bolyhok fölröppentek a várfal tetejéig is, de többnyire a vízbe hulltak, s utaztak a nagy Duna felé, egyáltalán ez a „fölfelé” dimenzió kimaradt az életéből, amely egyszerűségében, szürkeségében nem nélkülözte a megbízhatóságot, a becsületes erőfeszítéseket, fölnevelt a hazának négy gyermeket, két deli ifjút és két kedves leányt, utóbbik jobban jellemességükkel, alázatos jóságukkal, mint szépségükkel fényeltek, bár Éva sudár szemöldöke* és Mária merészen rövid szőkesége föltűnhetett volna az együtt érző pillantásoknak, első feleségét, a gőgös Toporczai Júliát, kivel kutya-macska módra reggeltől estélig és napszálltától hajnalig erőst marcangolódtak, már a kezdetek viharos szerelmeskedései is leginkább szerelmi marakodások voltak, harapásokkal, kéjes ütésekkel, a gyűlölködés és a szerelem bogozhatatlan gomolyaga, elragadván a fekete halál, tisztességgel eltemette, és gyászt is mímelt igyekezettel az asszony jó hírére való tekintettel,

valamint a Forgách uram vezette felvidéki hadak hadfiaként tizenkilencedik esztendejétől fogva pusztította-emésztette a törököt, ha ez volt a parancs, a törékeny békék parancstalan szüneteiben pedig többé-kevésbé okosan üzletelt velük, egyszóval tette, mit tenni kellett és lehetett, Bárány Mihály, negyvennyolc esztendős vitéz, szokásos délutáni ellenőrző körútját tartotta a gedőcsi várban.*

[tizennyolcadik oldal]

A legenda szerint több mint ezer évvel ezelőtt a vár helyén tündérkert állt.* A halászok gyakran látták a mulatozó tündéreket, de amikor feléjük eveztek, azok eltűntek. Várakozásukkal ellentétben ugyanis, mely anyjuktól meg öreganyjuktól meg annak az anyjától hagyományozódott halásznemzedékek hosszú során át, a tündérek búvalbaszott alakok voltak, nem pedig derűs lelkek, ahogy a közvélekedés tartja. Viszont jó nők voltak, afféle faros-mellyes cicák.*

Egyszer jókedvükben találták a tündéreket (a mélabú ilyen: egyszer fönt, másszor lent, aztán megint lent), akik meghívták őket lakomájukra, és tokaji bort itattak velük. A halászok, hogy a tündértalálkozóról bizonyságot vigyenek társaiknak, elcsenték a tündérek aranykötőit és -láncait. (Anyagi szempontok nem vezették őket, csak a legendaképzésvágy. Meg hogy bizonyságot vigyenek.) A nehéz bortól elaludtak, és hajnalban arra ébredtek, hogy a Tiszán* ring a hajójuk. Zsebükhöz kaptak, és meglepve látták, hogy arany helyett lópatákkal és kecskekörmökkel van kitömve a zsebük. Az ipolyi (illetve a korponai) halászok között azóta is az a szólás járja, hogy „az sem biztos, ami a zsebemben van”.

Attila, a hunok rettegett királya, aki félig magyar volt, vagy tán egészen az*, saját kezűleg – így tartják – robbantotta föl a gedőcsi tündérkertet.

[tizenkilencedik oldal]

A magyarok lovon járó nemzete – hajdan – nem erős falak mögött kereste a védelmet, jobban bízott szablyája élében, gyors nyilaiban, mint a várakban. A saját kárán tanulta meg, mit ér a jó várfal, a magas torony, a mély árok.* hosszú időkig kizárólag a király építhetett várakat; ilyen királyi vár volt Gedőcs vára is. A tatárok ellen 1242-ben nem a falai, hanem a tavaszi áradásoktól felduzzadt mocsarak védték meg. (Innét újra meg újra a sok szúnyog.) A török időkből rajzokról is ismert hatalmas kőfalait Károly Róbert király építtette.

A selmeci-hegység déli, egyik legutolsó lejtőkapujára épült a vár; egy kis sziklakúpon áll, a várfalak előtt széles árkot mélyítettek, amelybe a Korpona vizét vezették.*

A mohácsi vész után, midőn Szapolya Jánost királlyá koronázták, egy éven át itt őrizték a koronát.* De előtte még Mátyás királynak volt kedvenc búvóhelye, mind a vadászati, mind a gáláns kalandokat illetően. Az 1500-as években sokszor cserélt gazdát, hol török, hol magyar kézen volt, de 1601-től újra a magyaroké*, ám azután árulás útján ismét visszafoglalták az oszmánlik. (Erre itt még visszatérünk.)

Gedőcs inkább mondható várkastélynak, mint zordon várnak, ez főként Nyáry Pál érdeme, aki élete minden szakaszában, fiatalon, ismerten, vereségben, győzelemben, mindig valami jónak gondolta el az életet, jónak* és sokszínűnek; hogy a közkeletű laposságot

használjuk: az „és” és nem a „vagy” embere volt. A harc se csak harc, élet is, mondta, és máris az előételeknél kötöttünk ki.

Később Gedőcs teljesen elveszítette katonai jelentőségét, ám, föltehetően az itt elmesélendő történetektől nem egészen függetlenül, sajátos hangulat vette körül, az ellenállás, az önállóság magyar (magyarnak mondható) kedélye*, így jobban érthető Mária Terézia akkoriban nagy rökönyödést kiváltó hirtelen tette: saját kezűleg – így mondták – robbantotta föl a várat. (Elébb az Attila, most a Trézsi – Gedőcs szinte mágnesként (!) vonzotta a saját kezű robbantgatásokat.) Csodával határos, hogy akadt néhány, viszonylag szerencsés ház*, amely nemcsak az 1687-es ostromot, de ezt a kapriciózus királynői attakot is – úgy-ahogy – túlélte.

Bárány Mihály épp ezen házak egyikét spektálta ellenőrző körútján.

[huszadik oldal]

A várban mindig akadt javítanivaló. A török akkoriban nem merészkedett ágyúkkal Esztergom fölé, nem ostromolták a várat, nem akarták elfoglalni; kellemetlenkedtek. (A végvárak magyar vitézeinek volt ez harcmodora; több mint száz éve álltak egymással szemben: keveredett minden.) Akár a tolvajok, osontak a vár alá, most éppen a konyha-ház zsindelyes teteje égett le majdnem egészen.

Bárány nem tudta, megálljon vagy menjen-e tovább. Csináljon úgy, mintha nem látta volna meg Kara Zsigmondot, az ifjú szakácsot? Késő, csak a lábai remegésében lehetett biztos.

– Hát, gourmandissime, látom, új sütési metódust méltóztattál találni. Fölülről, óvatosan, *távoli* parázson…

A szakács nem válaszolt. Mi az értelme ennek? Ki előtt parádézik ez az ember? Kardot köszörül, békességet kér? Vagy fordítva? Azért bólintott; nem először nem tudott mit kezdeni Bárány humorával. Aki váratlanul megszédült, tántorogva lépett egyet, még látta a moccanatlanul álló Karát, vissza is intett, de már nem tudta, hol van és ki ő, mintha, így mondta később, mintha kihúzták volna a lába alól a talajt, esett és lebegett és remegett egyszerre, látta a távolba vesző tájat, vagyis a távolságot, és látta a közelt, a kormos, elfeketedett gerendákat, és akkor zokogás tört föl belőle, nyüszítő sírás, hiába az évek serege, hiába a vitézség, hüppögött, akár egy gyermek magában, mintha a szédületet sírta volna ki magából,

anélkül hogy ez megkönnyebbülést okozott volna. Ellenkezőleg, egyre nehezebb, egyre sötétebb.

Állt a bástya józan árnyékában. Az Ipoly folyt, és magába fogadta a Korponát. Ahogy évszázadok óta. A nyárfák vigyázták a folyót. Ahogy évtizedek óta. Nyáry nagyúr a karosszékében. Ahogy évek óta. Látta magát kívülről, a nevetségesen rángó, nagydarab, nehéz férfitestet. Szégyenében igyekezett úgy fordulni, hogy ne lássák, se Kara, se a várbeli nép, se fentről Nyáry uram. Aztán egyszer csak kifutott belőle a szégyenérzet, nem számít, semmi nem számít, ha sírok, hát sírok. Csak a Mindenhatónak tartozom elszámolással.

Ekkor még nem találkozott gróf Schweidenfeldttel*. Az ő mérgezett nyelvével.

[huszonegyedik oldal]

Kara Zsigmond távolról figyelte – nem is Bárányt, jobban a testet, a bizonytalan, hol tántorgó, hol megtorpanó, hívogatóan puha és izmos testet. Csak hideg ingerültséget érzett. Öntudatlanul belekavart az előtte lévő lábosba, porral, törmelékkel volt teli. Ebből főzz, ha tudsz.* Azután a fakanállal az asztalt borító koromba írta: örülni. Bárány mozdulatlanul ölelte az egyik ágyú csövét. Sírt megint. A szakács hangosan, szenvtelenül kimondta a leírt szót.

– Örülni.

Ma megöltem egy macskát. Megöregedtem, már csak macskát ölök. Kicsi macska, gyerekmacska, pólyás, alig kezdett élni. Mit lát vajon? Mindent. Rejtélyes állat, hét élete van. Vagy kilenc. Ez melyik lehet? Melyik volt. Kettőt nem jó macska farkára kötni: álmot és gondolatot.

Szeretek délutánonként ebben a nagy, dímatlan karosszékben ülni. Egyre inkább, egyre hosszabban. Apám is ebben ült. Akkor egy trónushoz hasonlított. Most önmagához, az is valami. Ültem, lógattam a kezem. És ha a macska hozzáért, megsimogattam. Olykor görcs rángatja a lábam, az izmok elaggott huzalait. Egy erősebb futamra a kezem is megrándult. A tenyerem, a markom. Benne a cica nyaka. Nyaka, gerince.

Hallottam a roppanást. Mint a sötétaranyra égett cukor, ha a türelmetlen kiskanál átaldöfödi. Megbénult a két hátsó lába. Sírt, akár egy ember. Rossz ezt hallgatni, de nem éreztem részvétet. Kiengedtem a kezemből.

Elejtettem, mint akinek köze sincs hozzá. Lavabo inter innocéntes manus meas: et circúmdabo altáre tuum Domine.* Gyerekkoromban papnak készültem. Játszásból miséztem, de mint az első keresztények, titokban. Apám dühösen ugrott nekem.

– Atyámuram, én nem viccből játszom, de mindenekfölött komolyságból.

– Nem számít, a jó szándék nem számít. Az Úr nem a kenyeres pajtásod.

[huszonharmadik oldal]

Macska, hallasz?* nem élek elég radikálisan. Úgy élek, mintha az öröklét várna, s nem a teljes megsemmisülés. Vagyis jövőm rabságában élek, s nem halandóságom végtelen szabadságában.

Az Isten nem kényelmes fogalom.

[huszonnegyedik oldal]

Húzta a kicsi macska maga mögött a lábait, mintha a beleit. Mint egy sebesült a csatában.* Meghal, az ilyen sebesült meghal. Kínok közt. Tudom. Láttam. Ha volna bennem igazi részvét, agyonütném. Macskát szabad agyonütni.* Nem kell hozzá engedély. Emberekhez kell. A lelkiismereté, azaz a te engedélyed, Mindenható Úristen. Sír, sír, mint gyermek, sír. Nyáladzik a pofácskája. Ütni, kemény fával, valami bunkóval, kardhüvellyel, kisebb gerendával, ütni, ütni. Amíg mozog. Nem mozoghat, fontos. Ne szenvedjen, fontos. Legyen este, akkor nem látszik. Felhőbe hanyatlik a romos nap. Ádáz tusa. Csak a te csillagaid fent. Fényszeplő, kedélyes hunyorgás az ég.*

[huszonötödik oldal]

Az oldal olvashatatlan. Az olvashatatlanság alatt a következő szöveg volt (van, lesz)*:

Hely, idő cselekmény hármas egysége: Midőn fölmegy a függöny, ha nem is megrökönyödve, de mégis a meglepetés zsibongó izgalmával és kelletlenségével a tizenhetedik századot látjuk, vagyis a lovak háta párolog, a szorgalmas kardokon megcsillan a fehér holdsarló gyér fénye*, és még az Úristen kormányozza a világot.* A színpadkép a három részre szakadt Magyarországot ábrázolja, egyben, rikító színekkel, 5:4 nagyításban, a heroikus rendezési szándéknak megfelelően.* Mindez nem egészen felel meg a műsorfüzet keltette várakozásoknak. Szinte az egész hatalmas teret (gyakorlatice a Kárpát-medencét) betölti Nyáry Pál, ahogy ül a hodály-nagy, faragott, dímatlan karszékében, mintha trónuson. Ő a várkapitány, ha mélabús is. Szederjes dolmánya arannyal varrott. Éneke igazi basszus, nem is értjük a szavakat, még szerencse, hogy van föliratozás.

NYÁRY (*töprengve*) Az ember biztos lehet abban, hogy a bűnei kiderülnek, kivált, ha nős, és a feleségét Berthának hívják.*

Dünnyögve hallatszik valahonnét a zsinórpadlás felől, ha akarom fentről, vagy Fentről, a már említett Úr hangja.

ÚR Aki így tud énekelni, rossz ember nem lehet.*

[huszonhatodik oldal]

A*

[huszonhetedik oldal]

JELENTÉS CROY HERCEG
KEZEIHEZ SZÁMÁRA

Excellenciás urunk,

tudjuk, szokatlan és nem vall megmunkált lélekre, de manírokra semmiképp, hogy magunkról kell néhány szót ejtenünk. Mégse maradtunk Brnóban, s kihevervén, minek részletezésétől tényleg eltekintünk, ám magányos munkánk szükségesen hozza azon pauzákat, kiket mégiscsak legegyszerűbb borba meg pálinkába mártani. És sörbe.

Lám, addig mártogattunk, hogy még a mondatot se fejeztük be. Nos, kihevervén, mit kiheverni muszáj volt, mégiscsak fürge paripáinkra pattantunk, hogy itten most költőileg magasztaljuk fáradt valagunk lóra való cepekedését. Mille pardons, herceg.

Ugyan csupán Pozsonynál, de Pozsonynál utolértük a csöndhintót. Mely ott állt az Aranykereszt fogadó előtt. A lovak háta még gőzölgött, és igaz szívvel reméltük, hogy az Úr igazgatja a világot – ha érti kegyelmességtek, mire is célzunk (célzatosan).* Még a Morva partján suhanva, és élvezve a nem túl távoli Kis-Kárpátok lejtőinek egyre szelídebb esését, jutott eszünkbe: milyen ruhában is jelenjünk meg! Egyikünk*, hálaistennek, megőrizett egy régi, bársonygalléros díszruhát, két fehér nyakkendője és fekete kesztyűi is voltak. Másikunk kék kabátját vette föl, nanking mellénnyel és hódcipőkkel. Mélyen megindult állapotban haladtunk

Perény falun át, el Pázmándi Zsófia kastélya előtt (szintén Nyáry-kapcsolat, kegyelmes úr!), s érkeztünk meg a fogadó előtt pihenő hintóhoz.

A lényeget rövidre fogjuk: a fogadás a Fugger-házban lesz. A titkos követek már szaladtak szerteszéjjel. Jönnek majd a Nádasdyk, Wesselényik, Zrínyik, már akit nem fejeztek le, ha megenged kegyelmességtek ennyi tréfát. És a Forgáchok meg Batthyányiak és persze Bercsényi Miklós nagyúr. Nyáry Pál érkezéséről nincs hír, annyira biztos a jövetele. Hisz ő lenne ama közvetítő. Itt mindenki a titok lázában ég, mindenki erről beszél. Kérdeznünk sem kell. Unalmasak a magyarok. Akkor is, ha konyul, akkor is, ha peckesen meredez a bajszuk. És akkor is, ha mezítelen a pofájuk.

[huszonnyolcadik oldal]

(Folytatás)

Nyilván a félrevezetés szándékával, a hollandus nagyurat kizárólag a konyha ügyeiben hallottuk beszélni. Ez kötné Nyáry Pálhoz? Behívatta a környékbeli fogadósokat, szakácsokat, főzőasszonyokat. Barátkozik velük. Játékos versenyeket forszíroz: például, hogy kié a legjobb buggyantott tojás.

Lajos herceg sokat eszik.

Kegyelmes úr, ez azonban nem szabad, hogy könnyelműségre csábítson.

Felbukkant Nyáry szakácsa, bizonyos Kara Zsigmond. Buggyantott tojás helyett sajtos cukkinifasírtot készített.

Kabak Mücveri, mondta büszkén, és mi azonnal ideírtuk. Még bocsánatkérőn hozzátette: beyaz peynir hiányában, megbocsáss, fényes úr, fetát használtam.*

Nem értünk semmit. Másolni fogunk.

[huszonkilencedik oldal]

Mivel az igazság előbb-utóbb ki fog sülni, a krónikás már most elmondja, még inkább bevallja, hogy Pázmándi Zsófia személye által valamelyest elkanyarodik a történet fő szálától, és nem bizonyos abban, hogy szép szívvel vissza fog oda térni, megerősödvén, és így megerősítve azt, mit elhagyott.

Pázmándi Zsófia a nagy magyar asszonyok, a Kanizsai Dorottyák, a Zrínyi Ilonák klasszisából való a lelki nagyságot és hazafias érzéseket illetően. Nevéhez nem fűződik hőstett. Így alakult.* nevét nem övezi a nemzeti emlékezet áhítata. Szerepet játszhatott ebben Perény kastélyának helyzete, közel Bécshez, közel Pozsonyhoz, se Bécsnél, se Pozsonynál, de nem is a senki földje drámaisága. Vagy nem történt semmi, vagy innét nem látszott, hogy történt volna valami.

A kastélyfalon egész az ablakig fölkúszott a csipkerózsa és a vadkomló. A nagyasszony büszkén pillantott a kertjére. A kertben négyszögű vizecske volt, amelyből ezüstvértes halak ugrottak aranylegyek után. A parton, sok virág közt, csupasz kőasszony hasalt (róla mintázták nagy titokban!), rajta kőgyerekek hemperegtek (volt egyáltalán gyermeke? erről majd később!), és mozsárból ontották a vizet. Ekkor vágtatott el a két spion (mondhattuk volna szebben is: a két titokzsandár) a kastély előtt. Ők látták a kastélyt, a kastély nem látta őket. Így megy ez.*

[harmincadik oldal]

Neszt hallott. Visszafordult az ablaktól. Szerette ezt a mozdulatot, ilyenkor mintha egyenesen a mennyországba lehetett volna belátnia. Ott ült az édes mosolygó Boldogasszony a gyermek Jézussal a térdén. Festett kép volt, melyet egy régóta elporladt Pázmándi úr hozott Róma városából, midőn a maga idejében elkísérte a híres Bakócz Tamást a pápaválasztásra.

A szentképet egy Vincsy Lénárt nevezetű firenzei képíró csinálta, akivel a frank király is dolgoztatott, és aki, mint mondják, ügyes volt a maga mesterségében.

– Jöjjön csak, tisztelendő úr, ne tartson semmitől, kezdetben vala a kezdet, nem pedig kegyelmed, dicsértessék.

Ez volt a szavajárása, kezdetben vala a kezdet, vagyis hogy nem a szó, sokkal inkább a csönd. Pázmándi Zsófi szerette a csöndet. A zenében is a csöndet szerette, azt, amit a zene a világ zajából kivájt. Még az imádkozás lehetett volna ilyen.

– Mindörökké – hajtotta meg magát az ajtóban Gerendás Péter. A harmincöt esztendőt számláló férfi szeminarista korában rendszeres úszással* szolgálta a teremtés ékességét, eredendően kövéres felsőtestére innét is rakódtak zsírrétegek*, meglehet izomzat is, amelyekből mostanra a vállak és a hát vitézekre emlékeztető mackós* szélessége maradt. Lefogyott, arca beesett, szeme elveszítette régi, kicsi, kedves csillogását.

– Atyám – csóválta a fejét az asszony –, nem látom egyességben, úgy is mint harmóniában tekintete kókadtságát a

hivatásával. A hit mindenekfölött derű, ha nem tudná, kedves barátom. – Majdnem azt mondta, fiacskám. – Vagy talán nem hisz a Mennyek Urában? Nem kelmed volna az első suszter, kinek lyukas a cipője. Ne piruljon el. Mindig elpirul. Maga mégiscsak egy férfi, ha nem tud is róla. Jöjjön már beljebb, olyan, mintha félne tőlem.

A pap megemelte a fejét.

– Nem félek, asszonyom – suttogta összeszorult szívvel.

[harmincegyedik oldal]

– Az Isten szerelmére, jöjjön már. Isten nevét hiába vettem? Nem kérek bocsánatot. Gyónni még kevésbé fogok magánál. Látom, hogy hazudik, fél, kicsit fél, és ne piruljon el már megint, ezért beszéljünk másról. Azt mondja meg inkább, földbe dugták-e rendben azt az átkozott boszorkányt?

– Asszonyom önnön édesanyjáról beszél!

– Éles elméjű megfigyelés a klérus részéről. És van a tisztelendő úrnak holmi kifogása?

– Így nem szabad beszélni arról, akinek az életet köszönhetjük.

Pázmándi Zsófia szinte felröhögött. Isten szolgájának pedig eszébe jutottak a temetésen mondott szavai. Micsoda ürességek. Kedves gyászoló gyülekezet. Nem kedvesek, nem gyászolnak, nem gyülekezet, csak együtt álltak. Égi jövőnk. Fülünkben nehéz göröngyök tompa dübörgése. Nem tudok imádkozni, és hangosan imádkozom. Minél inkább nem, annál inkább hangos. És galádul másokat is erre igyekszem rávenni.

Csönd.

– Döglusta. – Majdnem mosolyogva ejtette ki az asszony a szót, kis szünetet tartva a dög után az emlékezés indulattalan révedezésében. – Alaposan megnézte a gödröt, atyám? Elegendő mélyre ástak, elegendő földet hánytak rá? – Szenvtelenül koppantak a kérdések.

– Az fáj, hogy nem fáj – gondolta Gerendás, és megfeszítette a hátizmait.

[harminckettedik oldal]

Az fáj, hogy nem fáj.* Erre mondta Gerendásnak az Úristen, mikor néhány évtized múlva találkoztak, hogy mért gondolja azt, hogy mindenképpen a fájdalomnál kell kikötnie. Pontosabban landolnia, így mondta.*

– Folyton a fájdalommal takarózni… Mintha ez volna a teremtés közepe. Ezt hívják, fiam, giccsnek. Mindegy, most már mindegy – és lágyan szájon csókolta a boldog Gerendást.

[harmincharmadik oldal]

– Meghalt, nem sajnálom. Nem szeretett, én sem szerettem. – Olyan súlytalanul mondta ezeket a szavakat, mintha egy ismert anekdotából valók volnának. – Kislány koromban derékig ért a hajam, mint egy függöny. Arany firhang, hogy a hiúság édes köntösébe bújjak, atyám.

– Veszélyesebb az, asszonyom!

– Erről talán majd máskor. És ne szóljon közbe.

– A természetes büszkeséget a gőg hídja köti össze a hiúsággal.

– Rémes, ne prédikáljon. Figyeljen inkább. Fogta ez az én anyám, kit ma kegyelmed jó mélyre elásatott, szép szavak és csöndek és orrfacsaró* tömjénfüst kíséretében, s ha minden jól megy, és a Fennenvaló uralma alatt álló természet teszi a dolgát, kihez már hozzá is láttak a férgek…

– Nem, asszonyom. Majd ha összeroppan a koporsó, akkor.

– Derék, ezt már szeretem, ezt a földön járó gyakorlatiasságot. A kenetteljes giccset kivált az Úr utálja*, higgye el. Szóval. Fogta, és a hajamat a csuklója köré tekerte, ígyen hozzá láncoltatván verte a fejemet a falba.

– De hát mért. – Mint egy megneszült kisgyerek, úgy nézett maga elé a perényi plébános.

Az úrnő majdnem megsimogatta, az utolsó pillanatban kapta vissza a kezét. Ezért is lehetett keményebb a hangja.

– Nem mindegy? Bármiért. Valamiért és valami helyett. A lélekdoktorok a megmondhatói. De a lelke se érdekel. Ha volt egyáltalán neki. Ne szóljon közbe, atyám. Semmit nem csinált a döglustája, délig aludt, délután öltözködött, ah, a virágos atlacjánkerje!, este meg vígan eltűnt apámmal. Hogy azután apám fingszagú ágyában* kössenek ki.

– Mért meséli ezt nekem, asszonyom?*

Pázmándi Zsófia leintette, akár egy gyereket.

– Midőn vérezni kezdtem, mondották, méhen kívül való hasasság, vizslattak főtől talpig, lábam az égnek, a micském szanaszéjjel, a torkomig belátott mind ki arra járt, mondjuk, az angyalok serege, és az derült ki, hogy minden rendben, kívül van, ki kívülre való, és bévül, ki oda, forsriftos hasasság, és hogy mi legyen a gyerekkel.

– Isten ajándéka! Isten szégyenítse az ilyen gondolatot!

– Szépen kérem tisztelendő urat, fogja be a pofáját. Mi legyen, kérdé a fehér ruhás, nem is tőlem, hanem a lábamközitől, attól, ami éppen szembenézett vele.

– Csecse-becse – jutott Gerendás Péter eszébe a dévaj szó.

– Az anyám őrjöngve ellenezte. Lustaságból, engem is csak lustaságból szült meg. Igen? Ellene vagy? Akkor én meg akarom.

A pap mosoly nélkül csatlakozott a nagyasszony diadalmas mosolyához.

– Kezdetben vala a kezdet.*

[harmincnegyedik oldal]

– Emlékeim szerint csigákkal kezdtünk, színes csigák, így szerepelt a kártyán a fűszervajból kikandikáló zöld petrezselyemvégek miatt. Követte a határozott fűszerezésű (szerecsendió!), tömény zalai rákleves, a szép, arasznyi rákpáncélok a szokások szerint az asztalt díszítették. Roston sült libamáj, szelet vargányával, őszibarackkal pirítva. Kis pihenő, a borokra nem emlékszem. Zsályás borjúmirigy. Pacalpörkölt selymes velővel. Kacsajava, spenót, kukorica, aszalt paradicsom, demi-glace mártás. Sajtok. Crème brûlée áfonyával.

Ez volt az ötvenedik születésnapunk, asszonyom ünnepe. Bercsényi Miklós is itt járt akkor.

Én mindig mindent végigettem, nem kóstoltam, ettem. Mert urak, szóltam a szakácsokhoz, nem az a kérdés, finom-e. Finom hát. Még csak az se, hogy ízlik-e. Hogyne ízlene, hiszen tikegyelmetek mind érti a csíziót. De minden hiába, ha a nyolc fogás után úrnőnk úgy kel föl az asztaltól, akár egy elefánt, avval kényszer-tréfálva, hogy mintha áldott modusban érzené magát. Vagyis, barátaim, a kérdés az, hogy elég könnyű-e ez a sok. Hogy alig vet véget az estebédnek, hadd lássam osonni a konyhába, hogy beleenne kicsit a maradékokba.

– Csukja be a szemét, János, tunkolnék kicsinyt.

Ha én becsukom a szemem, mindent látok. Vagyis őt.

[harmincötödik oldal]

Gellért János őszintén öregedett. Ami szép. A látvány nem csapta be a világot, nem nézett ki fiatalabbnak a koránál, de öregebbnek se, olyan hatvan körülinek.*

Munkájának immár minden részletét unta, ám ez nem látszott rajta, az unalom nem görbítette meg, csak az évek tették lassabbá, nehezebbé a testét. Nyaka vastagabb lett, haja vékonyabb. Viszont reggelente úgy állt még, mint az Isten puskája. Szemöldöke, akár a Morva-parti bokrok, egy-egy váratlanul előrekunkorodó szőrszállal, amelyet pedánsan rendre levágott a töröktől vett csontnyelű késével. A penge olyan éles volt, hogy elegendőnek mutatkozott a szőrszálhoz közelíteni, az már félelmében el is szakadt; így mesélte. De a szemöldök erőt is mutatott, és az arc nem kizárólag (pusztán!) az idő pusztításáról szólt (dadogó szavakkal), hanem a nyugodtságáról is (a szavak közti mély csöndekkel).

Ezüstgepárd, suttogta vala neki egy asszony. Ez régebbi történet, minden története régebbi, most már nem suttogott neki senki.

A magány volt rajta a legöregebb, elfoszló, viseltes, savanyún penészes holmi.

[harminchatodik oldal]

Azt is unta, amit régebben szeretett, például leteremteni a beosztottait. Nem a hatalmát élvezte, hanem azt, hogy kijavít egy hibát a teremtésben. Egy helyére tett váza, egy újravasaltatott kötény.* A szakáccsal a napi menüt megbeszélni (vitatkozni, ellentmondani, kijavítani, ötletelni, üvölteni, suttogni, mosolyogni) – ez sem szerzett szemer örömet se. Egyáltalán: új szakácsot betanítani; az úrnő kedvenc ételei (víziállatok és belsőségek), asztali szokásai (nyalakodás, nassolás, mohóskodás, egyszóval pákosztoskodás) – ilyesmik; ez se már.

A nagy ételsorokat még mindig fejből tudja, akár a Miatyánkot.

Egyvalamit nem unt meg, továbbra is szerette bejelenteni a vendégeket.

– Mi történt, János? – fordult most is kérdőn az ajtó felé Pázmándi Zsófi.

Gellért meghajolt, mintha egy színész. Nem tehetséges, de használható. Nem akar főszerepet játszani, és nem is fog. Nem elégedetlen és nem elégedett, végzi a dolgát, és tudja, a dolga: a dolga.

– Vendég, asszonyom – suttogta sértetten. – Kisfiának és kislányának szerető, de tökéletlen apja, szüleinek hálátlan gyermeke, hazájának közönyös fia, fivéreihez, nővéréhez gyöngéd, de távolságtartó, barátaival szemben önző, a szerelemben lusta, az észjárása lassú, a küzdéshez túlságosan passzív, és a saját lelkéhez sem őszinte.*

– Köszönöm, János, értem. Szóval a férjem van itt. Régen láttam.

– Valóban,* asszonyom, Graf Schweidenfeldt érkezett meg.

– Tagadjon le, öreg barátom. Bécsben vagyok.

Karlsbadi fürdőkúrán. Thököly embereivel tárgyalok. Ne, ezt mégse. Inkább azt, hogy szülök. Ikrek. De nem fogadhatom, vad tigristorlasz a hálószobám előtt.

– Meglesz, asszonyom.

– János! Így nem nézhet rám, ezt már megbeszéltük.

[harminchetedik oldal]

– *Tudja a faszom!** Tűnődött már arról, édes kisasszony, mennyire eminensen magyar mondat ez, mennyire velejéig magyar? Vajon van-e még nyelv kerek e világon, hol e mondat értelmet hordoz? Mintha más nyelvek nem mutatnának ilyen érdeklődést a Schwanz, a cazzo, a dick *tudása* iránt. Nem tartom kizártnak, hogy létezik e tudás, csak, így tűnik föl, néma.

Kisasszonykám! néma Schwanzok szomorú erdeiben telik az osztrák császár savanyú ideje.

Nem úgy a magyar! Mennyi fájdalmas beletörődés a fölkiáltásban, mennyi fájó jaj, ám és mennyi hetyke vállvonás is! Vajon miként kapcsosodik ez dicső, ám árnyékkal sújtott történelmünk megannyi vereségben született viharához? És a minden vereség alján mindennek ellenére ott lapuló reményhez, a folytonos újrakezdés potenciális (?) ábrándjához? Egyszersmind a hervadhatatlan ellenálláshoz és a nyugalom iránti örökös és kielégítetlen vágyhoz. Hagyjatok nyugton, mondja hát ez a magyar ágaskodás, miközben másra sem vágyik, mint érintésre, érintésre, érintésre.

Árulás ez már, mondja, kis szívem, vagy csupán a létezés rendes önnönfeleselései? Úgy értem, uzuális contradictiói?

Értékelés (részlet)

…és csak ennyiben értékes, annyiban tehát, hogy van, hogy meg van írva. Kértük és folyamatosan kérjük, jó szóval és szó nélkül,

erővel és erőtlenséggel, hogy erre nincs szükség. Se égnek, se Pokolnak, se néki, se nékünk. Hagyjon hát föl önnön pennája nyomozásával, nem ez viszi előre e maga s mások szabdalta ország üdvét. Fogná inkább marokra ama pennát, mintha az az éppenséggel ő említette tárgy volna – ha tárgy az egyáltalán, nem jobban nagyon is élőlény –, és ha már járatni akar valamit, bizony, ne az eszét, sokkal elébb a kezét, a pennát markoló dolgos kezét, akár ínhüvelygyulladásig. Tájékoztatásul még annyit, hogy fentieket konkrét formában neki nem mondottuk, célszerűbbnek és simábbnak látszott a bevált közhelyekkel élni, azokat alkalmazni.

[harmincnyolcadik oldal]

Az alkalmazás: Éjszaka behozatjuk anyádat. Udvariasan. Nem gyalog, nem lóháton. Autót teszünk a keszeg segge alá. Behozzuk anyukát, és teszünk föl neki kérdéseket. Akarod? Korántsem otromba kérdéseket. Hogy szolgál a kedves egészsége? És az a konok podagra? Tudjuk ám! Vagy hogy mi a véleménye rólad. De most őszintén. És részletesen. Ha nem akar, nem válaszol. Egy ideig. Mert azért az országnak, a nemzetnek is van érdeke, baszd szájba, nem csak annak a kurva liberális egónak. Akarod? Nyilván túléli többé-kevésbé. Erős asszony, vitéz család. Roppant balszerencse volna,* összjátéka véletlennek és a túlhabzó személyes becsvágynak, ha mégsem. De ne vádold magad. Több mint érthető, ha tiszta akarsz maradni. Mi magunk sem tennénk másként, ha nem volna már, úgymond, késő. Kuss, a kurva anyád.* Ne pofázz, írj. Csak nyugodtan, hely, cselekmény, idő hármas egysége. Ahogy a csillag megy az égen.*

[harminckilencedik oldal]

Croy komám,

sikerült kiszasszerolni, égő csipkebokrok közt kúszva úgymond, hogy az Úristent Kovács Ferencnek* hívják, de főleg az van, hogy jó vele beszélgetni. (Illetve a Gizi nevű macskával, mert ő a nagy szószaporító*, a Feri meg valahogy egyre kevésbé kapcsolódik bele a konverzációkba.) Ritkán kezdeményező, ám ha összejön a dolog (a dumcsi), abban az a jó, hogy olyan egyszerű. Mi is az egyszerű?, tettük föl önmagunknak a kérdést. Lehet például rövid mondatokkal. A rövid mondat a Gizi szerint „fölkészülés kalandra, egy új életre”.* A szavak (vele, általa, benne) kézzelfoghatóbbak. Vagyis közvetlenek. Mond valamit, és tudom (!), hogy az *tényleg így* történt. És fordítva is áll, ha én, akkor ő. Nem kell folyton a nyelv ködbe vesző, de annál valóságosabb határaira gondolni, sem arra, hogy a kimondás tüstént megváltoztatja a kimondottat (néha annyira, hogy egyenest érvényteleníti*). Így arra sem, hogy ez esetben a keletkezett különbségről, a maradékról, a jelentés-zákányról újra mondani kellene valamit, vagyis kommentálni, kommentálni – ami épp ennek, önmagának, a kommentálásnak a* lehetetlenségére utal.

Hja, Isten és a szó – hát ez nagy téma. Ein Kapitel für sich, ha már ilyen közel vagyunk Bécshez. Bár nem épp tekegyelmed hercegi szájából hallhattuk: Vajon Bécs közel van-e Bécshez? Ezt figyelembe véve igazán nem tudjuk, hol a véreres bánatban is vagyunk mostan.

Ülünk a kertjében, hallgatjuk a Ferit. És persze figyelünk.

[negyvenedik oldal]

Még a Gizi sem, kizárólag az Úristen tudta, hogy Pázmándi Zsófia és Kara Zsigmond agyában egyazon pillanatban megmoccant egy sejt, a leendő agygöb első jelentkezése. Nehéz az Úrnál megtaksálni az időket, ez talán olyan két éve lehetett. Nőni is egyformán nőttek, az Úr szerette ezeket a cél- és oktalan és meddő koincidenciákat. Mostanra diónyi lett a göcsört.

A két ember egészen másként reagált rá. Pázmándi Zsófia gyakori főfájásról panaszkodott („eltörött a fejem”), és a változókorral magyarázta, avval, hogy épp maga mögött hagyja a szép női tájat, melyben pedig kedvvel bolyongott, hol sétált, hol kacagva rohant, és le-lepihent olykor az árnyat adó nagy fák tövében.

Kara Zsigmond időnként megszédült, káprázni kezdett a szeme, egy lábos helyett kettőt látott, kettő helyett hármat, három helyett ötöt, öt helyett nyolcat*, és közben valami elmondhatatlanul édes boldogságérzet öntötte el. Szó szerint a mennyországban érezte magát, és még azt is hitte, anélkül hogy a halálra kellett volna gondolnia, hogy hamarosan tényleg odakerül. Magyarázni mindezt nem magyarázta semmivel.

[negyvenegyedik oldal]

– Mégiscsak hittem én az Úristenben – súgja majd Kara Zsigmond Nyáry Pál* fülébe, midőn ellobban örök vágyakozással teli, üres élete gyertyájának ifjú lángja –, másként hogyan élvezhettem volna mindazt a… – de már nem tudta végigmondani.*

[negyvenkettedik oldal]

(egy idekeveredett munkacédula)

– Élvezzél, a kurv' anyád, a rohadt, elgyakott, magyar életbe, élvezzél, ennyit talán el lehet várni, te dögletes dög!

– Basszál meg, majd akkor elélvezek. Csömöszölsz itt a seggem mögött, tuszkolsz, tusakodsz, nyomorgatsz… Keresgéljük csak azt a híres-neves faszodat.*

Lehet még egyértelműbb, még drasztikusabb, viszont a képet vedd kifejezetten ártatlanra. Mint az ötvenes évek túlszínezett amerikai családfilmjeinél. Mindenki pirospozsgás, mintha lázrózsás volna. Apa dolgozik, anya főz, gyerek tanul, este együtt nézik a tévét. Alapjában véve boldogok, a kisebb problémákat többnyire megoldják, bár apa kinevezésének lőttek, és a lábgombája is szívósabb, mint föltételezte, anya túlfőzte a borsót és a melltartója méretét mindenkinek eggyel nagyobbnak mondja (A helyett B-t, 80 helyett 85-öt), és a gyerek másolt az iskolában, valamint az osztályfőnök rányitotta a vécéajtót (világos, milyen okból). Ejnye, Ferkó! Nincs se testük*, se lelkük, csak példamutató boldogságuk. És egy csipetnyi hazaszeretet, az íze végett.

[negyvenharmadik oldal]

A krónikás némi meglepetéssel kénytelen konstatálni, hogy ugyan mindenhol repül a szárnyas idő, a regényben, a szobában, az utcán, a várfalakon, a kardok vércsatornáiban, a fazekakban és kemencékben, a nők forró, fűszeres* ölében, Pázmándi Zsófia még nem pillantott az ajtóban várakozó Gellértre, nem futott át göbbel még alig ragályolt agyán a gyöngéd és ingerült érzés, mint mindig, ha erre a férfira, erre a meghajló, hajlongó férfira nézett, viszont az ifjú Thököly Imre már rácsapott amúgy legényesen Zrínyi Ilona farára*, és Isaac newton is jól haladt a Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica írásával, nemkülönben az égi mechanika törvényeinek kifürkészését illetően, már rájött a gravitáció törvényére, mégek és márok röpdöstek mindenütt, akár holmi vadászsólymok* – Nyáry Pál azonban, mintha az idő elaggott vénember volna, ki két mozdulat közt meredten állván nem tudja, kicsoda ő, hol van és mi végre, csak ült magában várának magasán.

– Nehéz imádkozni, Uram – mormolta a lenyugvó napnak. Akik már próbát tettek, azt mondják: nincs nagyobb földi gyönyörűség, mint nyári hajnalon a szeretett nő oldalán szembelovagolni a fölkelő nappal. A törökök és a szúnyogok lepihentek már, töltekezvén mézes borral, vérrel. Szerette figyelni karján a szúnyogokat, amint beledöfnek a bőrébe. Nézte, ahogy megtelik a szúnyog vérrel, ahogy hízik – általa. Mintha etetne valakit. Anyai érzések.*

– Uram, elbóbiskolt bennem a lélek.

[negyvennegyedik oldal]

Kara Zsigmond élete folyása nagy kanyarokkal haladt előre, már ha tudni véljük, mi itt az egyenes. (Az Úr az életünket nem a nagy Euklidesz axiómái alapján tervezte. Nem tudni, mikor egyenes a görbe, és mikor kajla a sík. Hogy a függőleges mikor vízszintes és viszont, az is csak akkor lesz világos, ha már zuhanunk. Elvileg zuhanhatunk lefelé a mennyekbe, de ez a ritkább eset.*)

Kalandosan került Nyáry Pál várába. Kücsük Mehmed pasa megint egyszer összerúgta a port Lippay Györggyel, az esztergomi érsekkel (noha szakadatlan testvéri bizalommal viseltettek egymás iránt, az együtt töltött idő öszvecsiszolja a lelkeket*), így újra fölparázslottak az Ipoly mentén is a harcok.

Egy visszavert támadás után Koller Ilona felcser (a Nyáryak bizalmas orvosa) vezetésével két asszony, Keleny Kató és Basa Jánosné ment ki a vár előtti enyhe lejtőre összeszedni a sebesülteket, halottakat, vagyis a mieinket.

– Vagy halott, vagy él – adta ki a jelszót Basáné, aki a leghétköznapibb mondatot is úgy mondta, akár egy jelszót. Isten minden jókkal megáldjon, édes atyámfia. Vagy: Jó reggelt. Szépen rendezték is a tetemeket, midőn az egyik halott sápadt ajkai közül vérhabosan szavak estek kifelé.

– Atya miénk, benne a fellegekben bent véres tollas cafatokban, szent legyél a te nevedben.

– Kató! Ezt nézd meg! Csácsog a halott!*

[negyvenötödik oldal]

– De amikor halált mondasz, nem a férgekre gondolsz, akik a föld alatt lakmároznak belőled, hanem a mennynek országára gondolsz.*

[negyvenhatodik oldal]

Halottakat hurcolászni senki király uralkodása alatt nem vidám dolog. De ha folyton halottat hurcolászol, ha ez az életed része lesz, miként az, hogy reggel fölkél a nap, akkor többnyire észre sem veszed, hogy halottakat hurcolászol, és a nap is olyan vidáman süt, hogy ujjong a szíved, mintha fiatal volnál, és előtted állna a titokzatos, finom élet. Így a hurcolászás majdnem olyan, mint karalábét pucolni. Vagy répát. Asszonyok dühödten répát pucolnak, ha-ha!*

Saroglyára tették a vérbe fagyott ifjút, akiből csöndesen bugyborékolt a rózsaszínes vérhab, csillogó nyálgömbök meg az Úrtól tanult imádság.*

– Atya miénk, benne a fellegekben bent véres tollas cafatokban, szent legyél a te nevedben. Legyen szent, legyen akarat, és jöjjön, bizony ország is jöjjön. Jönni-menni, pihenjünk kicsit. Tovább. Adjál kenyért, tegnap, ma, holnap. És adjál bocsánatot is vétkeink cserébe, és akkor mi is adunk bocsánatot mindenkinek, ki minket megvétkezett. Ezzel szemben ne vigyél minket bele a kísértésbe, hanem vakard el a gonoszt rólunk. Legyen úgy, és pihenjünk megint valamiket.

Keleny Kató megtorpant, pedig egy szót se lehetett érteni, csak a bugyborékolás hallatszott. Az Úristen természetesen az imádkozás minden formáját érti, de azért olykor előfordul, hogy arra hivatkozik, nem értette, rosszul hallotta. – Öregem*, hidd el, csak a vér bugyborékolása jött át.

– Marikám, minek is hurcolásszuk ezt itt? Jószerével nincs is már benne élet. Hát épp reppen el, Marikám.

– Olykor igencsak hosszan reppennek ezek, Katókám. – Közben odaértek a kaputoronyhoz. A kaputorony különböző helyein lőrések és nagyobb nyílások, az ún. „szurokköntők” helyezkedtek el. – Cipelni pedig azért cipeljük, Katókám, mert fiatal és szép. Jaj, Istenem, be szép!

Bárány Mihály kapitány az egyik lőrésnél állva figyelmezte a menetet, a két asszonyt és a saroglyán fekvő, szablyával szinte kettészelt ifjút. Amikor Basáné azt mondta, fiatal és szép, bólintott, mintha hozzá szóltak volna.* ha két ember találkozik, az első öt másodpercben eldől, mit éreznek egymás iránt. (Gerendás atya megfigyelése.)

Egy, kettő, három, négy, öt, és az asszonyok már át is értek a felvonóhídon. Alattuk 3-4 méter mélységben a farkasverem húzódott. Az aljába beásott, kihegyezett cölöpök fenyegetőn meredtek fölfelé.* Atya miénk, benne a fellegekben bent.

[negyvenhetedik oldal]

Kara Zsigmondot pólyásként hurcolta el a török. Apja, Kara István, Thököly embereként, afféle hírvivőként járt a táborok között. Nemcsak üzeneteket vitt s hozott, több volt, mint titkos futár; a titkos futár több, mint titkos futár. Egyike volt azoknak a vén rókával béllett, farkassal prémezett kalauzkémeknek, akik mindenütt odahaza vannak, és pénzért mindenkit kiszolgálnak, a törököt éppúgy, mint a magyart. Ők minden nyelven beszélnek, minden szokást ismernek, minden úton járatosak, és úgy el tudják változtatni képüket, hogy a kenyeres pajtásuk sem ismer rájuk.

Kara István a töröktől díszes fegyvereket, csillogó, színes drágakövekkel* ékesített jatagánt és más keleti holmikat kapott (törökméz, datolya), a magyaroktól többnyire élelmet (dödöllés pásztorpörkölt) meg hegyaljáról derék hordó borokat.

Nagy birodalom, nagy szervezettség, olykor mégsem tudja a jobb kéz, mit teszen a bal.

[negyvennyolcadik oldal]

Ellenállásba nem ütköztek, a kis török csapat szinte csak átszaladt a falun. A falusiak vagy megszokták ezt a jövés-menést, és figyelmetlenül tűrték a fölfordulást, vagy annyira megütköztek azon, hogy valaki megszegi az évtizedes, ki nem mondott, de gyakorolt békességet, hogy döbbenetükben mozdulni sem bírtak.

Csupán Kara István emelte föl a szavát.* Jól tudott törökül, de vagy túlságosan magyaros volt aznap a kiejtése, vagy a balcsillagzat egy ritka dialektust használó csapatot* sodort ide, mely azután futása iramán alig változtatva sodorta el a hőbörgő férfit, lovak patája rontott recsegve koponyájába, egy-két általános Allah-akbáron kívül nem hallatszott emberi szó, csak a csönd, a lovak, meg ez a recsegés.

[negyvenkilencedik oldal]

Kara Zsigmond szülőanyját, ki titokban verseket írt, és még inkább titokban szerelmes volt mindenki vitéz poétájába, Balassi Bálintba, és ajtónyi hímzéseinek a csodájára jártak, a szép Orbán Hannát a házban talált karddal döfték torkon, egy csinosan megmunkált török karddal, markolatát zafírhoz hasonlatos, csillogó, színes drágakövek díszítették. Testével pólyás kicsinyét védte, takarta, bújtatta. Torkából vastag sugárban ömlött a vér, disznóölésen látni ilyet. A csecsszopót szinte elsodorta* a vérár.

Fulladozván ríni, bömbölni kezdett*, fölfedezték, és magukkal vitték elébb Pécsváradra, aztán végül Sztambulba.

Mintha előre látta volna Orbán Hanna a sorsát, melyet soha nem mulasztott el egybekötözni a hazáéval, eszerint mondhatjuk alábbi versét:

a csöndet csak a bús őszi szél töri meg a
falak le vannak rombolva
nem tudom mi történhetett
hazámmal szép magyar
országgal*

[ötvenedik oldal]

Cafatokban az ország. Erről az égtájról rizsporos Ferdinándok meg pókhasú Lipótok szították a magyarok bátor és büszke vérit, az osztrák kétfejű sasfenevad zabrálta magtárait, kamoráit, asszonyait.

Töré tojásit vergődő turulunknak.*

Másik felől a keresztény kutyákkal* hogyan bánhattak volna másként az Allah hitére esküdtek?

Nyugatról vitték, keletről ragadták, és aztán a maradék is gazdára talált, azt a helyi magyari urak zabrálták egybe.

Nehéz magyarnak lenni, mondják – kurjantják és károgják – a magyarok, és ez is, ez a mondogatás is nehezíti ama bátor és büszke létet. Meglehet, csupán meg vannak neszülve önnön könnyűségüktől, rakva magukra így súlyokat, elsőbben a szók bolondos, maguk* szőtte nehezét.

[ötvenegyedik oldal]

Mégiscsak az történt, hogy amikor az alkalmi török csapat végigszáguldott ama mátraaljai falucskán, Kara Zsigmond szülőfaluján, a nap gyöngén sárga fénye piszkosra színezte a ködfátyol takarta égboltot, a gyerekeken kívül mindenkit legyilkoltak. Hiába bújt az üldözött, (…) felé kard nyúl barlangjában. (Ezt például vonakodva neveznénk kardozásnak. A kardozás az olyan, hogy angárd meg a három testőr. Meg Zrínyi Miklós. És Cyrano de Bergerac. Elegancia, szépség, kis, könnyű hiúság és erkölcsi győzelmek. És hát ahhoz is ragaszkodnunk kell, hogy kardozáskor azért a *másik* hal meg. Nincs szempont, amely szerint ebből engedhetnénk.)

A szolnoki láp felől érkeztek Garics bég vezetésével. A bég a keresztségben a János nevet kapta, de úgy fordult az a magasságos, rongyos, magyar élete*, hogy törökké kellett válnia. Amiként az egész csapatnak – hát úgy voltak azok törökök, ahogy te vagy én.*

Egyenként tehát magyarok, csapatként törökök.

Jellemző a század zűrzavarosságára, hogy a tiszadobi plébános hadba szállás előtt megáldotta őket. Fejüket elébb, melyben támadt az Istennek tetsző általános gondolat, majdan karjukat, mely vitézül forgatja a kardot, s végül daliás heréiket, hogy ürítsék magvukat az ellen asszonyaiba. Áldó csókkal illette a zászlókat, majd mintegy szerepéből kilépve, egyszerű hazafiként megpaskolta a kis török lovak farát.

– Jó magyari lovak, száguldjatok hát! – kiáltott a legnagyobb szívélyességgel.

[utolsó előtti oldal]

Nyáry Pál tudta, hogy ő lőtt.

– Tudtam, hogy ő lőtt, megismertem a kicsike pisztolya sikkantásszerű, élvezésközeli, szinte kedveskedő hangját. Genzwein Lászlótól vásárolta Pozsonyban, tanácsomra. Nem csókot, pusztán orcacsókot, puszit*, mintha puszit lehelne a mellkasomra, kedvesen, ártatlanul, úgy lőtt le.

Szépséges szívemen áttáncolt a golyó.

Áttörte kemény szívemet (a golyó).

Keserű szívem ölelte át a halálos vasgömböt.*

Azonnal szörnyethaltam.

Így mondjuk ezt, és helyesen mondjuk így, Isten nagyobb dicsőségére, ámen. De míg kimondjuk, végtelen idő telik el. Az ámen végtelen.

A kert fenyői közt megvillant a késő délutáni, langyos napfény, még láttam a két angyalt, mintha ikrek volnának,* egyikőjük lágyan belém karolt, megemelt a hónom aljánál fogva, ilyen gyöngéden még nem nyúlt hozzám senki, mohón kívántam a simogatását, és akkor a másik ugyanilyen odaadással és természetességgel, puritán durvasággal kirúgta a lábamat alólam. Az ismert felállás vallatásnál: jó csendbiztos, rossz csendbiztos. Akár a pihés nyárfabolyh, lassú, májusi hópehely, hulltam alá. Hirtelen koppanással értem – nem tudom, hová értem. A túlvilágra, így mondjuk, és helyesen mondjuk így, Isten nagyobb dicsőségére. Ami bizonyos, az a padló, ott koppantam. Vagy az (én!*), aki engemet játszott.

[utolsó előtti oldal]

Az öregedésben az a jó, még inkább kellemes, hogy nem te vagy immár a főszereplő, nem kell főhősnek lenned, az életedet másodszereposztásban játszhatod, hátrébb állsz a tapsrendben, a plakátokon kisebb betűkkel írják a neved, ám a bérezés még mindig megjárós, mindenesetre akceptálható. Több időd marad kis délutáni sétára. Utána talán egy mozi. Kávézás, sok tejjel. Vagy otthon olvasgatni. A nagy regényeket újra. Egyedül vagy, de eddig is egyedül voltál. A nap a horizontra süllyedt, mint egy rosszacska metafora, látod a két fenyő közt ezt a mindennapi bizonytalanságot, ami a napszállta. A fenyők hajlonganak a szélben, akár kelletlen, gőgös kastélyszolgák.

Nem vagy boldog, mint hajdan, de nyugalom van. Körülötted is, benned is. Szemeden két rézpénz, a könnyeid nem látszanak.*

[utolsó oldal]

Apánk*, Nyáry Pál, nem hagyott nyomot maga után e világban (minket leszámítva – tréfa!). Nem botlott senki az emlékébe,* úgy végezte, miként a legtöbb ember: mintha nem is élt volna.

Ezzel szemben: Több évvel halála után, már Rákóczi urunk végső vereségére sem emlékezett senki, egyik viseltes mentéjében (lestrapált zakójában), amelyet érzelmes megfontolásokból nagy hetykén beakasztottunk a mieink közé, sőt néhanapján rövid időre magunkra is öltöttünk, többnyire csak otthonra, váraink, kastélyaink, öröklakásaink falai közt, fürkésztük magunkat végtelen tükreink előtt, kik ugyan előkelőnek mutattak minket, elegánsnak, az ő, apánk eleganciáját vettük magunkra, kaptuk kölcsön, ám kellemetlenül melegnek bizonyult, valahogy azonnal lihegni kezdtünk, meg zihálni, azonost lekopott rólunk a kölcsönelegancia – egy afféle titokzsebben, melyet foszlásnak indult selyembetétje miatt mi semmiképpen sem használtunk volna, gyűrt papirost találtunk, akár egy halálon túli üzenetet, parainesist, intést, bátorítást, buzdítást, rajta ceruzával írt, immár kissé elmaszatolt szó, a felszólítás: Örülni.

[utolsó utáni* oldal]

– És hogyan vélekedik eminenciád a női szeméremről?

– Isteni adottság, ezt hiba lenne elhallgatni.* De vajon páncél volna, mely védelmet nyújtana a férfiak parázna vagy paráznaságba hajló, oda kívánkozó, vagyis kíváncsi tekintetével szemben? Fal volna, ahonnét visszahullana a hús támadása, akár a pogány hős Eger várfokáról? Nem inkább játék a szemérem a szemérmetlenséggel? Csel, csiklandós és lenge csapodárság? Ha páncél, hát teli kukucska-lyukkal, ha fal, akkor létrástul, hogy a kujon tolvaj komótosan ki-be járhasson. Isten szép kacsintása a szemérem. Komoly vígsága.

– A hit a bal mellbimbó alatt lakozik,* eminenciás uram.

– Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris.

[ötvenkettedik oldal]

Mintegy húsz évvel a Kara Zsigmond szülőfaluját ért véres török támadás után* az életben maradt gyerekek így beszéltek:*

Apám paraszt volt. Bejött két férfi, az egyik köszönt, dicsértessék Allah neve, laudetur, a másik egy nyisszantással levágta apám fejét. Én az ablaknál álltam, a fej az ajtó felé gurult. Néztem. Hiányzik nagyon. Azt beszélik róla, rendes ember volt. Szerintem is. Kétszer egy héten kimegyek a temetőbe, nem viszek virágot, még soha senkinek nem vittem virágot, megállok, fejet hajtok, nem sírok, hazamegyek. (Kézdi János, 22)

Apám halála után, amelyről szinte semmit nem tudok (anyám csak az élő – élt – apámról hajlandó szólni), nem tudom, ledöfték-e, agyonlőtték-e vagy agyonverték, esetleg, ami nem valószínű, megmérgezték (nem volt arra idő, gyors gyiloknak kellett lenni), még azt sem tudom bizonyosan, hogy megölték, de szerintem igen, meghalt, halott, nem él, nincs, mindenesetre amikor egyedül maradtunk anyámmal, többször az erdőn aludtunk. Egy elhagyott vaddisznóteknőben.* Enni nem volt mit. Aztán anyám beadott a Nyáryék lelencotthonába. Ott is maradtam. Ritkán látogat meg anyám. Többnyire ágyban van. Fáradt vagyok, kisfiam, mondja mindig. És hogy hasonlítok apámra. Ha bort iszunk, azt mondja: a combod hasonlít rá. Nem tudom elképzelni, milyen volt az apám. Láttam a fölnyitott sírt. Ha ő az, tudom, most milyen. Fehér csontok

és sötét, masszás alaktalanság. Nézem a combom. (Kas Gáspár, 19)

Lefekvés előtt a szüleimért imádkozom. Összekötözték őket, és ledobták a falu széli szikláról. Az ima végén nem mondom, ámen, hanem azt mondom, mért. Mosni járok házakhoz. (Veréb Ibolya, 18)

Édesanyám, kiáltottam, csönd. Édesapám, kiáltottam, csönd. A nagyanyám vett magához. Savanyú volt a szaga. Megsavanyított a gonosz Úristen, mondta, és én nagyon megijedtem. Az Úristen nem lehet gonosz. Mindennap ellenőrzöm a szagom. Mikor meghalt a nagymamám, a Nyáry-lelencházba kerültem. Nem volt rossz dolgom, csak nem értem az egészet. Láttam, ahogy bugyborékolt a vér a torkukból. Az Úristent is csak csurom vérben tudom elképzelni. Ez nem jó. És nem tudom, hova vannak eltemetve. Nem találom. A vér nélkül olyan, mintha élnének. (Fellner Károly, 20)

[ötvenharmadik oldal]

Başlangıçta bir „bir kadın” türkçe çevirisi bir parçası kopyalamak istedim ama kitabı bulamıyorum. Bu yüzden bu korkunç derleyiciler bastırın. Ben bu satırları aptal güzellik olduğunu biliyorum asla. Ayrıca sormak ya da necla Cant, kapatmak, ama sonra karmaşık istemedim düşünülmektedir. Daha sonra basit sürüm. Belki bu visszafordíttatom Google Macar.* (Kara Zsigmond, 19)

[ötvennegyedik oldal]

Anyám halott. Mondják, megbecstelenítették, és úgy halt meg, lába közt egy idegennel. Apám tömlöcben. Miért, nem tudom. Olykor meglátogatom, de nem kérdem, mit tett. Már kacifántos az esze, ugrál, nincs, ki követné. Ha megyek el, integet, lerántja magáról az inget, és azt kiabálja: Látod? Légy nyugodt, meg vagyok áldva! Sokat imádkozom Allahhoz, de nincs kitől tanácsot kérnem*. (Hámori zsuzsi, 19)

Széthasítalak, kis fekete ördög! De jó apám a kard elé ugrott. Jó apámról mindent az anyámtól tudok, ezt is. Meg hogy a legjobb méhésznek számított a környéken. És ivott. És idegen asszonyokkal dajdajozott. Nem nagyon lehetsz büszke az apádra, mondogatja anyám. Azt hiszem, igaza van, én még is büszke vagyok jó apámra. Mégis szívesen beszélnék vele, kard, méhek, ital, asszonyok, büszkeség, hogy megérthessem őt. (Kerekes Ferkó, 18)

Tisztelték apámat a faluban, úgy általában is, meg mert értett az állatokhoz. Azt mondták, szereti az állatokat. Most nem mondanak róla semmit. Kővel törték be a koponyáját. Nehéz munka, kitartást igényel, vagy nagy ügyességet és jó előkészületeket. Fontos a kő minősége és nagysága. És persze a lendület, talán az áll első helyen. Hallottam a recsegést, mondja anyám, akinek szintén betörték a koponyáját, de nem annyira, és életben maradt. Dadog. Nem kap munkát, mert olykor eléjul, habzik a szája, és az emberek

undorodnak a habtól. Félnek is, mert olyan, mint a veszett kutyáké. Szeretem az édességet. Mandulával és mogyoróval kísérletezem. Pörkölöm, cukrozom, csokoládézom. Arányokat próbálok. Nyáry uram jó, de nem eléggé. El fogok utazni messzire. Messzire. (Sellér György, 23)

Anyám velem volt terhes, amikor megerőszakolták. De én erre nem emlékszem. Apámat ugyanakkor legyilkolták. Erre sem emlékszem. Ne akard tudni, hogyan, mondja anyám, aki jámbor lett, szelíd, mint egy állatka. Jól tudok varrni. Járok házakhoz, de kevés az akarat. Mindent elfelejtek, csak a varrást nem. (Bodor Emmi, 18)

Anyám velem volt terhes, amikor megerőszakolták. Meghalt, amikor születtem. Temetőben van. De pontosan hol, nem tudom. Hogy apámmal mi történt, nem tudom. Mindenkit megöltek, így mondják. Mindenkit nem lehet megölni. Vagyis meg lehet, de azt akkor nem tudja senki. A temetőben kicserélték a sírköveket. Nagy az összevisszaság, én mondom. (Bodor János, 18)

Nem nagyon jutnak eszembe a szüleim, akiket meggyilkoltak. Mégis, ha látom, hogy másnak van apja és anyja, és a legtöbbnek van, sóvárgó vágyat érzek utánuk. Szeretnék a szemükbe nézni. A szemük, igen, a pillantásuk hiányzik a legfájóbban. Hogy nem néz rám senki. Miként lehetséges az, hogy az egyik ember megsemmisíti a másikat? (Bolla Antal, 21)

Apámat megfojtották. A levesbe, belefojtották a leveseskondérba. Anyám meghalt, amikor három voltam. A plébános úr lerajzolta őket. A cseresznyefa előtt ott a képen a kondér is. Ritkán nézem meg a képet, mert elsírom magam. Mindennap imádkozom saját szavaimmal, vasárnap pedig a Miatyánkot, hogy a mennyben viszontlássam őket. Ezért vagyok jó. (Gádoros Béla, 20)

[ötvenötödik oldal]

Mindenekelőtt pedig, ha valakit megölnek, annak valóban meg kell halnia.*

[ötvenhatodik* oldal]

A magyarok a pillanat hercegei.* Fölemelő dolog ez, exkluzív is, ám ára van.

Nincs így nékik jövőjük, amennyiben nem gondolnak rá. Nincs hosszú távra kalkulus, ma kiment innét a török, és immár a szomszéd falut dúlja, hajtja azok maradék malacát, viszi a padlásra dugott javakat, jókat, búzalisztet és sonkát, pálinkát meg a hajlékony szüzeket. Viszont holnap mi leszünk a szomszéd falu, a szomszéd szomszédja, a baj visszakanyarodik, mint az ökörnek hugyozása*. De mit tehet a magyar? Mert miután csakis azon munka és vigasság valóságos, mi napnyugtáig elvégezhető (nyaka kinek addig kitekerhető, mondják a flegmatikus székelyek némi történelmi tapasztalattal), ezért kacsos az az agy, mely ennét messzebbre tenné pillantásának gyújtópontját, hisz úgyis csak olyat láthat, mi nem valóságos, mi aligha leend. Hóvízeszű azon ember, ki ébren álmod.

És nincs a magyaroknak múltjuk úgyszintén, éppen mert folyvást arról szónokolnak, szónokolnak vitéz hangossággal és mesélnek csöndes édességgel, de nem azon okosságból, hogy ösmerkedjenek magukkal és az idővel, ki formázza a voltot, a valát, a régit, így őket (a magyarokat), hanem hogy a zsongástól, a múlt zenéjétől szenderedjenek el, ártatlan nyálacskával szájuk szögletében, miként valódi kicsiny gyermekek. Nem tükör, jobban mákony ígyen a dicső vég, mely mákot apró vászonzsákocskán keresztül szopogat ama (fenti hasonlatban szereplő) gyerekember.

Mi következik mindebből?

Mindebből az következik, hogy ez a nem létező múlttal és elfeledett jövővel terhelt jelen úgy kúszik a magyarok szívébe, hogy nincs, ki azt kiismerje. Nincs, ki szétszálazza a jelent. Márpedig Európa távoli* ligeteiben ez így szokás, volnának eszméletek és volna azoknak rendje és rendeltetése, vagyis rangja és a rangnak sora. Volna mérték, és egy erre alapozódó rendezett tér, melyben mindenkinek megvolna a megállapítható helye. Vagy legalábbis ándung róla. A hely várhatósága. Ha arról le kell is mondani, hogy mindent tudjunk mindenről és mindenkiről.*

[ötvenhetedik oldal]

JELENTÉSVÁZLAT ANNAK
A VÉN TROTTY CROYNAK

Kegyelmes herceg, mindent tudunk mindenről és mindenkiről. Mit tegyünk.*

•

Jótevőnk,

fogadást kötöttünk, hogy le merjük-e írni: „Feri ist tot."* A fogadást elveszítettük.

P. S. A régens őfőméltósága, a Lajos, a környék szakácsaival és főzőasszonyaival értekezik (paszternák, újhagyma, tanyasi csirke), Nyáry hol az Úristennel, hol avval a Thökölyvel, hol egyszerre mindkettővel.

•

Két pogány közt egy hazáért: Bárány Mihály nevű kapitány mondta borközi állapotban. Verte az asztalt. Társai* helyeseltek neki,

vagy úgy tettek, mintha helyeseltek volna. Hogy eközben mit gondoltak, annak még utánajárunk.

A koszt jó, jó szívvel ajánljuk tekegyelmednek. Amiképpen a szolgálófiúk is nagyon bájosak, tisztelettudók és szolgálatkészek, ahogy azt a grammatika is mutatja.

[ötvennyolcadik oldal]

Lábam tekerte takaróval asszony melegbe*, gondolta. Belül a köszvény jeges állata, kint az asszony-takaró melege. Hol fázott, hol nem fázott. Belül a szorongás, kívül a pogány. És fordítva. Isten nem kényelmes fogalom,* gondolta. Nincs semmi, csak a könyörület.

Ülve aludt, félt, hogy fekve, elnyújtózva olyan volna, mint ki halott.* Kastély vagy börtön, nincs különbség. Talán a börtönt jobban fűtik, gondolta, és megigazította térdén a takarót. Kastély vagy börtön egyre megy: a nagyravágyásért fizetni kell.

Nehezen mozdulok, Uram, egyre nehezebben. Olyan, mintha megvertek volna,* mintha elagyabugyáltak volna. Az idő a betegségem, ezen, Uram, még a te nagy jóságod sem segít. Az örök életű tehetetlen az idővel szemben. A mindenható tehetetlensége a legnagyobb. Megölöm, gondolta, nézve a szúnyogot a karján. Közel a tó.

És váratlanul tényleg megölte.

Ne mondd, Uram, hogy véres vagyok, mint minden ember. Ne mondd. Véres vagyok. Ez egy ilyen század.*

[ötvenkilencedik oldal]

Uram, mért kellenek szavak az imádkozáshoz?*

[hatvanadik oldal]

(néhány héttel előbb)

Mindent nem tudtam Thököly Imréről, de eleget igen. Sem szívemnek, sem főmnek, sem szablyámnak nem okozott gondot, hogy fejedelemnek szólítsam.

– Fejedelmem.

Úgy fordult elém, mintha mindjárt táncra perdülnénk.* Én meg kajánul hozzátettem:

– Kedves öcsém.

A mozdulatot már nem tudta gyeplőzni, táncos kedvének őszintétlen lovai megállíthatatlanul galoppíroztak, de szemének villámát a gyanakvás felhője homályosította.

– Lennék a fiatalabb, Palkó uram?*

– Mindegy az, fejedelmem. A hatalmat nem az évek mérik.*

[hatvanegyedik oldal]

Ócska Thököly hiú barom. Szíves szóval fogadtam, borral, pecsenyével kínáltam, ferdén mosolyogtam, hiába beszéltem, hiába hallgattam. Fiatal, nagyravágyó, buta. De ravasz, csinos beszédű, lelkesítő. Szemhatára a csizmája orra. Ám az fénylik, mint a Salamon töke. Nem tudja, mi van holnap, nem is érdekli, viszont a mában jól eligazodik. Akkor is, ha a holnapot zabálja föl.

Húsok sültek parázson, többnyire tarja. Lángok lobbantak sárgán a zsírcseppektől. Füst és fűszerek étvágyat gerjesztő fellege. Aztán – hogy, hogy nem – mégis akár a bocskor talpa. Rágás, csak a rágás van. A fejedelem szókimondásba göngyöli fondor képmutatását.

– Hát, bátyám, fogpróbának prima primissima. – Nevet. Szépen nevet. Látom, szereti magamagát. – De hát nincsen baj itten semmi, hiszen köröttünk ólálkod, segít és patronál a legjobb szakács, kit bátyám szerződtetett: az éhség!

És iszik erősen.

– Úgy hírlik, idetart a németalföldi régens.

– Úgy hírlik?

– Jó, hát kémeim jelentik, megérkezett.

– Tekegyelmed kevesebbet mutat, mint mit birtokol.

– Nem rólunk van most szó, fejedelmem. Becses személyünk csak forma, mibe a haza sorsa tétetett… ha a nagyságos fejedelem kevesebb hitet mérne a törökre, és nem enné nagy kanállal a franciák békakuruttyal elegy lenge szavát, akkor nyílhatna tér az

európai remények közt a baljós csillagzatú hazának, mert a spanyol Habsburgiak, kiegyezvén a mi Lajosunkkal, kit a pozsonyi Fugger-ház kényeztet ez idõtt, szívesebben látnának minket a frankok ellenében, s az viszont bécsi Lipótunknak jőne, mint púp…*

– Elég, Nyáry. Már fáj a fejem. Sajog az a jó kemény, magyar fejem.

Kinek mije gyönge, azja fáj. Coki, fogom be pofám. Látom a szemén, nem bízik bennem. Én es nem őbenne. Mehetünk így egyben, kéz kézbe kacsosodva, támaszi egymásnak, egyazon krüplik, mehetünk így a bizalomnélküliség nyirkos ködében, nyúlós maszatjában, csontig hatoló hidegében, mehetünk így a kurv' anyánkba.

[hatvankettedik oldal]

– A magyarok, a magyarok tömérdek mondatot így kezdik mindig: a magyarok. Vagy hogy a magyar. A magyar bátor. A magyar büszke. Lehet, én ismerek nyúlszívűt szintén, szolgaléleket megint. Magyar nekem az, ki magyart beszél magyarul. Én magyart beszél, de nem magyarul. A szívem ittenre honos, magyar szív, de a magyar szavak benne a számban idegenek. Nem mondok sokszor magyar, csak magyar (én).

Ezt válaszolta Kara Zsigmond, fölépülvén nagy sebéből Nyáry Pál azon kérdésére, hogy ki fia-borja. Sápatag új idők flanca, hogy a krónikás magáról a krónikaírásról is beszámol, annak folyamatáról, nehézségeiről (horribile dictu ennenmagáról); sem megerősíteni, sem cáfolni nem kívánjuk ezt a gyakorlatot, e helyt azonban nem szeretnénk mégsem véka alá rejteni, hogy szívbéli célunk Kara Zsigmond alakját megkedveltetni az olvasóval, azon célból, hogy így előkészítsünk egy váratlan fordulatot, mely szinte fejbe kólintja majd az olvasót, aki azáltal reményeink szerint döbbenetében katharsishoz fog jutni.

Nyáry lelencházat alapított, rendszeresen ingyenételt osztott, így tudván tudta, evés és éhség egy pár. Ezért nem volt hát lélekfurdalása, hogy két véres csata vagy vérmentesen förtelmes tárgyalás közt ragaszkodott a finom konyhához. Az ifjú Kara Zsigmond izgalmas, új ételek reményét rajzolta a tapasztalt magyar képzeletének vásznára (illetőleg festette falára).

Két pogány közt egy hazáért – de azért enni, inni köll, ez a mondás járta az Ipoly menti várban.

[hatvanharmadik oldal]

Pólyásként elraboltatván, Sztambulban a janicsárok harcias, üres élete várt Kara Zsigmondra, ám annyira csenevész fiúcska volt, ügyetlen mindenben és szótalan is, hogy lassacskán békén hagyták, ügyet sem vetettek rá.*

Nem háborgott a sorsát illetően,* volt ugyan kellő önbecsülése, ám nem foglalkoztatta, hogy igazságos-e a világ. Hasszán beglerbég, kinek szolgálatában állt, eléggé igazságos volt.* Kara önbecsülését nem a becsülésre méltó képességei hizlalták*, éppen ellenkezőleg. Semmiben nem tűnt ki, nem volt ostoba és nem volt okos, nem volt szép, ám rút sem. Csak egy példa: a nyakán folyvást újranőtt egy furunkulus, nem szívesen ért volna az ember hozzá, viszont az arca, kamaszkora ellenére, olyan tisztán ragyogott, akár a hajnali tenger a Haliç tölcséröblében.

Tálentumot neki az isteni kegy nem osztott.* Ám – ritka – érezte az életét. Egy nyugodt élet reményének bizalmával kezdte a napjait, az egyszerű munkát az alsó konyhában. Ennek az életnek lett volna saját fénye, tisztessége; nagysága, fensége nem nagyon, de igazsága igen. Az önbecsülés derűje tehát pusztán abban gyökerezett, hogy ő: ő, Kara Zsigmond, vagy ahogy itt hívták, Mehmed.

Hogy él, és hogy ember.

A konyhában nem a legalja munkát végeztették vele, de majdnem, a kuktaságig még hosszúnak tetszett az út.

[hatvannegyedik oldal]

Hosszúnak tetszett ez az út, ám egy váratlan fordulattal nemhogy megrövidült, de meg is szűnt (az út).

Hasszán beglerbég házában szállásolták el a titokban érkezett firenzei zsenit, Michelangelót*, kit a fenséges szultán bízott meg azzal, hogy tervezne az öböl fölé egy Allah dicsét zengő, de mégis használható hidat. És minthogy ezt már Leonardo is megpróbálta, és bizony nem járt sikerrel, a nagy Buonaretti becsvágya könnyen idetalált a távoli Firenzéből.

Napok óta izgatottan zsizsegett a konyha.

Kara Zsigmond, gyaur kutyából senki törökké vedlett szolgafi hagymahéjakat söpört éppen, midőn úgy érezte, ismeretlen erő húzza a tűzhely felé, ahol keresnivalója nem volt, hová még sosem merészkedett. Ez annyira váratlan, hogy senki nem mozdul, annyira hihetetlen abban a világban, ahol a lent mindig lent van, és a fönt nagyon fönt, hogy nem is látják, nem észlelik e porszem rebbenését.

– Maestro, prego – kiáltja Kara a főszakács felé, akit az olasz vendég kedvéért szerződtettek (kit csak úgy emlegettek: „az áprilisi zöld-dió géniusza”*), avval belekóstol a rákraguba –, prego, maestro, taszajtson ebbe szemer kőrisborsot, jót tőnénk avval.*

Mintha a talján is el volna varázsolva, nem zargatja el a fiút, hanem taszajt, kóstol, lehunyja a szemét, fölnyitja, Karára pillant, bólint.

– Geniale.

Vége lett a nyugodt jövőnek.

Attól kezdve, képesen szólva, soha életében nem került két méternél messzebb a fazekaktól, a fazekaitól.

[hatvanötödik oldal]

Évekkel későbben egyszer, már ismét Törökországban, ahogy szokása szerint fülelte az edényei pöfögését („lélegzését”), belehallgatott a szívébe is. A tűzhely sercegése egyfelől, a szív másfelől. Hogy… hogy régi-e a hangja. Dobog-e szépen, titokzatosan. Csöndesen, áhítatosan. Vadul. Úgy érezte, nincs panaszra oka, bár a szívét illetően továbbra sem igazodott el igazán. Dologra, hagyta abba a hallgatódzást, estebédre kifinomult ínyű lovasok érkeznek a pasához.* Ez egy másik pasa* volt, de ugyanúgy hívták, mint az előzőt, könnyű így megjegyezni, akár a kutyákét is a palotában*, mindig Klio, mindig foxi,* nemzedékeken át.

[hatvanhatodik oldal]

Ahogy csökkent az oszmánlik hatalma, úgy lettek hangosabbak a történetek, a mesék, az anekdoták, a legendák. Melyek aztán mint kitartó költözőmadarak röpdöstek a hatalmas birodalomban, melyet akkor már csupán mintha ezen madarak égi szárnyalása tartott volna egyben. Ami azt jelentette, hogy történtek bárhol is a megtörténtek, úgy tetszett, mintha velünk esett volna meg vagy a közvetlen szomszédban. Sztambulról szólt a mese, de Pozsonyt érthetett rajta – a pozsonyi. A Boszporuszra sütött rá az alkonyi nap, s az Ipoly verte vissza a fáradt, lilás fényeket.

Azon a Kara számára nevezetes, sőt fátumos vacsorán, melyet Michelangelo tiszteletére adott Hasszán beglerbég, a díszhely váratlanul üres maradt. Az olasz mögött álló szerecsen rabszolga fűszeres lehelete, élénk szuszogása úgy szaladgált, siklott a mester nyakán, akár a fürge alkonyi szél, ki oly különösen fú itt Aleppo felől.

A ceremóniamester izgatottan topogott.

Ekkor vékony, éltesebb férfi bukkant föl (mintegy a semmiből!) a két ajtónálló közt oly természetesen, vagyis erővel, hogy azok megfeledkeztek a dolgukról, meg sem moccantak. Szegényes öltözéket viselt az öreg, bugyogós csamasirja mintha vászonból, de biztos nem selyemből, öve vékony, dísztelen és lábbelije se szattyánból. És nem aznap mosdott, az bizonyos.

Határozott léptekkel egyenest a főhelyre sietett, leült, barátságosan körbepillantott.

– Szelám alejküm. – Majd hozzátette: – Verahmetullah.

Michelangelo szolgálatkészen meghajtotta a fejét. Mögötte a rabszolga lehunyta a szemét.

– Ki vagy te, ismeretlen, hogy merészséged ily merész?! – förmedt rá ijedtében a ceremóniamester. – Te vagy tán itten a kádi? Döntnöke jónak s rossznak?

– Följebb – mutatta az öreg rezzenéstelen arccal.

– Tán volnál a kerület handzsárbégje?

– Följebb, följebb – repdesett az idegen ráncos kézfeje.

– Hát micsoda akkor? tán a vezír?

– Följebb.

– Szégyentelen, állítod, te volnál a fényességes szultán?

– Följebb – így a repdesés.

– Kutya, mit merészelsz, Allahnak mondanád magad?

– Följebb, még, följebb.

– De hát följebb már nincs senki és semmi.

Az idegen bólintott.

– Igen, az volnék én.

[hatvanhetedik oldal]

Michelangelo hálószobájába érvén, noha későre járt, bort is fogyasztott jócskán, odaült a dolgozóasztalához. Nézte a vázlatokat, próbákat, sőt már egy kis modell is készen lett, távolabb, Leonardo rajzán, melyet a palotából kapott tájékoztatásul, öblös görög cserépedény ült; ráült a valagával, vihogott magában a mester, ha ezt látta*.

Úgy érezte, még mindig forró a nyaka a rabszolga leheletétől, hátra-hátranyúlt, megmasszírozta, nézegette a rajzokat, az ívet a Boszporusz fölött, a Michelangelo-ív, majd így fogják nevezni.

Egyre mozdulatlanabb lett, merevebb, üresebb, nem látott ívet, nem érzett forróságot, álmosságot sem, és a bor szédületét sem. Semmi, senki, a török csillagok fent a végtelenben és a tenger nagy, olajos csöndje. Semmi, senki.

– Igen, az volnék én – ejtette maga elé a szavakat, és kizárólag azért nem zokogott, mert sosem zokogott. Többnyire dolgozott zokogás helyett.

A krónikás itt elengedi Michelangelo dolgos kezét és szárnyaló géniuszát (vagy bármijét, amit egy krónikás foghat, érinthet, markolhat),* és ígéretéhez híven a Kara Zsigmondét fogná szorosabban, de kötelességszerűen vissza kell térnie a Pázmándi Zsófiához betoppanó Schweidenfeldthez. És Nyáryt sem hagyhatjuk sokáig egyedül. S vajon mi van a holland nagyúrral? történetszálakat mozgatni, csomózni, elvarrni – nem szokta a cigány a szántást.

– Ugye, nem lepődött meg, hogy nem lepődtem meg? A maga Jánosa ugyan kétségkívül tud hazudni, ám ironikus alkat. Az irónia egyik arca pediglen mindig az igazság.

– Pediglen! Pediglen! Ez, amit ki nem állhattam magában soha. Soha! és most sem!

– Mért tagadtatta le magát?

– Most már mindegy, nem? Mert nem akarom magát látni, láttam már eleget!

– Láttál te sötétben is.

– Bársonyos sötétben, mondja csak úgy, Möszjő Pediglen!

– Ha nem akar látni, csukja be a szemét.

– Hiába. Akkor is látom.

– Megtisztelő. De ne hazudjon, szívem. Vagy ügyesebben. Vagy érdekesebben. Pedig maga oly messze van az iróniától, mint Makó Jeruzsálemtől.* Ahogy maga nem jut az én eszembe, azonképp magában, az általam felszabadult helyen sincs semmi. Más se ül ott

ama trónuson. Vagy mindenki, bárki. Nincsen ottan egy kicsiny réztábla a nevemmel.

– Maga, Heinrich, egy elviselhetetlen façon parle. Még hogy trónuson… Idióta. Maga egy idióta és réztábla!

– Magnific, kezdem otthon érezni magam.

– Mit akar? Mert akar valamit, az biztos.

– Tudja maga azt jól. Mindig ugyanazt. Hogy segítsen.

– …

– Régebben többet akartam.

– Mindent. Emlékeim szerint.

– Mindent. Hogy segítsen rajtam. Mindenemen, a testemen, a lelkemen, a szívemen. A testembe hamar beleunt, mert a sajátja sem érdekli.

– Micsoda zagyva beszéd!

– Magát a teste csupán annyiban érdekli, amennyiben valamire használni tudja. Bevetni. A lélekelállító dekoltázsát például. Aki abba a mély bébúvóba belepillantott, elveszett. Mélységes mély* ama völgy…

– Ez olyan rémes, hagyja abba. Hiába feküdt az ágyamban, ehhez akkor sincs joga.

– A lelkem soha nem foglalkoztatta. A szívem se, se a…

– Ki ne mondja. Magának nincs is lelke.

– Oh. Említette ezt már kedvenc plébánosának, a kis Gerendásnak?

– Mire bandzsalít megint?

– Ne gyanakodjék folyvást, drága Zsófia. Ne csapdára gondoljon folyvást. Illetőleg minduntalan.

– De. Az esküvőnk óta nagyjából azt lesem, hol állít nekem csapdát. Attól a pillanattól kezdve, ahogy azt a hamis aranygyűrűt az ujjamra húzta.

– Kicsit volt csak a hamis. Un peu. És az ujjacskája teljesen igaz volt, hamistalan, hát nem, szívem?

– Nevetséges ez a folytonos széptevés, súgás-búgás. Maga még a sírjából is bókokat fog szórni a hölgykoszorúnak. El sem tudja képzelni, hogy nem szeretik magát. Valahol, mégis, mindezek dacára. Hogy bárhogy is, de örökre befészkelte magát a szívük egy alig rejtett zugába. De nem így van, kedveském. Oly hidegen hagy

maga engemet, hogy alig akarom kimondani. Ne vigyorogjon. Rosszabbat mondok, még csak ne is sírjon. Tudja, milyen ez az egész magával? Mintha nem is ismerném. És nem is akarnám megismerni. Olyan, mintha meg sem érintett volna soha.

– Pedig megérintettem. Soroljam?

– Megérintett. És ne sorolja. Menjen inkább a fenébe!

– Szóval nem segít? Maga mégiscsak jobban ismeri a bátyámat. Félbátyámat. Szoktak konverzálni, kicserélik a gondolataikat… Hallgatását beleegyezésnek veszem.

– Maga tényleg nem tudja elképzelni, hogy untatna valakit. Nyögje már ki, mit akar!

– Von Heussen…

– Tudom. Figyeltet. Nem fontos.

– Mi az, hogy nem fontos? Fölháborító!

– Ugyan. Nem is tudta? Húsz évvel ezelőtt is figyeltetett. Igaz, akkor inkább magát.

– Engem figyeltetett?

– Ne tegyen úgy, mintha meglepné.

– Nem tudtam róla.

– Édesem, ne hazudjon. Bár jól áll magának.

– Jó, azt, hogy most figyeltet, azt tudom, de, hogy már akkor… Mindegy, igaza van, szívem, nem fontos. Tehát. Azt akarom megtudni, hogy maga szerint van-e a mi Palkónknak titkolnivalója?

– Mindenkinek van, ezt maga tudja a legjobban.

– Megkímélhetne a filozófiai betrachtungjaitól.

– Várjon csak. Ha maga ezt kérdi, a Nyáry Pál titkait, akkor ez azt jelenti, hogy von Heussen most éppen magán keresztül… nem… Ezt az aljasságot… hogy maga, édesem, erre az aljasságra képes… Azt tudtam, hogy a hitványság megannyi színeit bírja… de ilyet… János! Azonnal hozzon egy kis zöld chartreuse-t!*

[hatvankilencedik oldal]

Drága Apám,*

most azon nem akadnék fenn, nem kicsinyeskednék, hogy már halott vagy (esetleg én vagyok halott, vagy mindketten, vagy egyikünk sem), jobban aggaszt, hogy nem ismerem a mostani címed; bár arról éppenséggel ábrándozhatunk, hogy tán a postagalambok verzátusabbak mindőnknél.

Ha a tizenhetedik században volnánk, te lennél, lehetnél Pál herceg, én meg egy fattyú, a te fattyad*, kiről nincs is tudomásod, sorsának rossza nem bosszant és nem nyomaszt, jója nem birizgálja felelősségérzeted. Konyhásfiú volnék, istenáldotta nyelvérzékkel, az ízek közvetlenül beszélgetnének velem (ízről ízre, ételgőz által homályosan – de ezt azonnal vissza is vonom), barátságban volnánk, mindent elmondanának magukról és az egymáshoz való viszonyukról, a látható és titkos vonzódásokról.

Lassacskán a környezetedbe dolgoznám föl magam.

Mindennap főznék neked. Kényeztetnélek, fiú kényeztet apát. És erről semmit nem tudnál. Észre se vennél, ez jólesne, szabadnak érezném magam. Ha tréfálkozva mégis megkérdenéd, kit büntessél ezért az ínyes tökélyért, mely nyilvánvaló lázadás az ég tökélye ellen, állítván neki e világi konkurenciát, akkor a főszakácsunk nevét hallhatnád, mondjuk, Kalla Kálmánét*, ő jól főz, tudható.

Már hajnalban, az Ipoly még sötétben lüktetne, rád gondolnék, és persze hazánk aktuális állapotára, hisz e kettő együttállása szabná meg az aznapi étekrendet. Ezt lehetne részletezni. Milyen

előételt javallunk erős török pattantyútűz esetén. Lehet-e hal (inkluzíve rákfélék), ha Bécs a szokásosnál ármányosabban fondorkodik (fondorlatosabban ármánykodik)?

Szívesen beszélek rólad, nem gátolsz semmiben, noha az anyag, amely te volnál, annak nagysága jóval túlnő emlékezetemen és értelmemen és az ezekre épülő fantáziámon.

A chartreuse nem gonosz ital, de csalós. Mintha afféle női csecsebecse volna csupán, ártalmatlan likőrke, gyomrot nyugtató utóka. Pázmándi nagyasszony ismerte a zöld (zöld, és nem sárga!) ital hamis játékait, nem lepődött meg a kábulattól, amely azonnal elfogta, ahogy a forróság elöntötte mindenét, szívét, lelkét is, ami még ennél is fontosabb, bár itt megoszlanak a vélemények, gyomrát, minden zugát.

Mintha köd borítaná egyszer csak a szalont is, a hű János arca alig kivehető, nem volna meglepő, ha mögötte lassú, királynős vonulással hatalmas tengeri vitorlás tűnne föl s el*, megváltozik a tér, lebegnek a bécsi komódok, az ablakra hulló brokátfüggöny inkább új teret nyit, mint lezárna valamit, az asszony lehunyja a szemét, és nagyot szippant a levegőből.

Birtokba volt véve. Arcán ugyanaz a kéj vonaglott át, amely –

[hetvenegyedik oldal]

Amelyet gróf Schweidenfeldt jól ismert, és most kajánul szemlélt.

– Ne merjen megszólalni.

– Nem is kell, úgyis tudja, mit mondanék.

– Hogy úgy érzem, a világ homlokán táncolok. Vagy hogy égő aranykardokat mártok ereimbe.*

Gellért János viszont úgy érezte, most kell megkínálnia az uraságokat a bonbonnal (pontosabban egy ahhoz hasonló török édescsemegével, amelyet a továbbiakban ő bonbonnak nevezett*), ekkor a szomszéd szobából váratlanul zaj hallatszott.

– Csak nem rejtegetünk valakit? – kérdezte Schweidenfeldt egyszerre mindkettőjüktől.

– A papunk – motyogta Gellért, és nagyon nézte a bonbonostálat.

– A papunk? Kié?

– A papunk – mondta hangosan a nagyasszony. Évek óta nem gondolt oly hálával Gellértre, régi szeretőjére, mint ebben a pillanatban. Mintha azt mondták volna gyöngéden egymásnak: a fiunk.

– Egy pap? Mióta érdeklik magát a papok? Emlékeim szerint a jóságos Úristen sem érdekli különösképpen… bár ez, szerény álláspontom szerint, megkönnyíti az utat a papokhoz. Éppenséggel érdekesebbé teszi.

– Fogja már be a száját. Maga, János, meg áll itt, mint egy sóbálvány, menjen már, a pralinét* azt ne vigye… és a tisztelendő úr

meg ne bújjon az ajtó mögé! Ah, férfiak!*

[hetvenkettedik oldal]

Azt tudta Gerendás Péter plébános úr, hogy harmincöt évvel ezelőtt egyszerű pólyába burkolva találtak rá a templom ajtajában, nem sírt keservesen, ahogy a közhelyes kép előírná, csöndes érdeklődéssel forgatta a fejét, nézegetett, és mikor levegőt vett, nagyra tátotta a száját, mintha ásítana, figyelem és figyelmetlenség, kíváncsiság és unalom fonódott így egybe, ami azután egész életében elkísérte, de azt nem tudta, hogy az úrnő, Pázmándi Zsófia mily hosszasan, gondos ingerültséggel keresgélt egyedül, szobalány nélkül*, hogy valami hangsúlyosan nem úri holmit találjon a csecsemőre (porontyon innen, bébin túl), ne vezessen a finom kelengyétől egyenes út a kastélyba. Nyáry aztán odavette Gerendást az intézetébe, kitaníttatta, így lett pap. Nem emelte őt személyes páternoszter Istenéhez, becsületből volt hívő, hűségből, hálából. De hideg maradt a szíve az ég iránt.

[hetvenharmadik oldal]

Gerendás Péter imaszerű gondolatai az ajtó mögött:

– Mondd, Uram, biztos, hogy a bonbon is a te műved? Nem egy sátáni sziget, hol az Anti-Krisztus vetette meg a lábát, hogy onnan tromfolna tégedet? Konkrétan a másik szobában lévő tálra gondolok, a tálon az itáliai mester, Rocher alkotásaira. Ki megteremté a vágyakozásnak ama grádicsát, melyen folyvást egyre följebb lépdelni kívánnánk, hinnők, az ég felé, a kísértés édes ölelésében, mégis mintha hozzád.

– Magunkhoz véve az első golyóbist, kinek csokoládéburka ráadásul nagyvonalú mértéktelenséggel csokitűlevelekkel van megszórva, nem mozdulunk, nyelvünk fegyelmezetten pihen a szánkban, nem bolygatunk semmit, sem szóval, sem tettel, sem mulasztással, sem foggal, sem nyelvvel.*

– Hanem hagyjuk a bűvös-bűnös golyót önmagától széjjelolvadni. Megtörténvén csupán a kielégítetlenség marad, a hiány, a csáb-íz oly gyorsan tűnik el, hogy emlékezni sem lehetséges rá, egyes-egyedül a következő borzas golyócska jár az eszünkben, tán avval nagyobb szerencsénk lesz – és lépünk a következő grádicsra, és az arra következőre, hogy egyszer csak, váratlanul: az émelyig sok legyen. De akkor már késő.

– Semmi sem eléggé elég, s mikor elég, akkor már sok. Uram.

[hetvennegyedik oldal]

Az imák az égben összeérnek. Ha lajtorjának látjuk őket, egyen (mondjuk az előző oldalin) fölmászunk, s leereszkedhetünk a másikon.

És ott vagyunk megint a Nyáry Pál teraszán, emlékeztetőül: macska, szúnyogok, Ipoly, várfok. Sirályok mászkálnak a mellvéden, nagydarab, hájasan félelmetes dögök*, emberszerűn lépegetnek, elöl a hím, mellét dűtve, mögötte egy kisebb, legyen hát asszonyállat, folytonat kárpálásban. Megtorpan a nagy, hátrafordul, rövid ideig így maradnak, majd a kisebbik elrepül az Ipoly völgye felé; emez lépdel tovább, mellét dűtve, ha nincs is már kinek dűteni.

– Uram. Valahogy már késő. Nem tudom rád bízni magam. Noha nem akarom csüggedten tudomásul venni – se magamat, se a bűnösségemet, se a hazámat, se téged. De be se akarok csapni senkit. Legföljebb téged. Mindentudásodat a mindentudások mindentudásának önellentmondásával kicselezve.*

– Nem vagyok már ifjú, Uram. A lovam fürge, de én nehézkesen kászálódom le róla, és alig kapok levegőt. Az ima, mondja nekem a könyv, rád való emlékezés, avagy a szív emlékezetének gyakori ébresztgetése. És: Gyakrabban kell emlékezni Istenre, mint ahogyan lélegzetet veszünk. Ez, Uram, nehezen fog menni, úgy lihegek. Vagy lovaglás, vagy te, Uram. Irgalom Atyja, ne hagyj el.*

[hetvenötödik oldal]

Ezalatt, az imádkozás szünetének időtlenségében (téridőtlenségében!) III. Lajos egy pohárka aranyló tokajit szürcsölt, Szepsy Laczkó Máté prédikátor uram ajándékát. Janra, az öltöztető inasára várt.

– Furcsa szerzet ez a magyar. Hát hogyan lehet ily finomságot létrehozni ily manírokkal? Ez a *tocaier* egyfelől és az általános bárdolatlanság másfelől. Mi közöm ezekhez. Még azt sem tudják megmondani vagy eldönteni, hogy béke van-e vagy háború. Lipót unokafivérem szerint béke van, melyet háborúkkal tartunk fent. Vagy fordítva, háború dúlja országainkat, mit békével kasírozunk. Azt sem tudják megmondani, kié az ország, a mienké?, a magyaroké?, a töröké? Egyáltalán: ezek diszjunkt halmazok?*

– És ha a Lipóté, akkor az enyém-e? és ha az enyém, akkor kié? – Fölnevetett, szeretett *föl*nevetni.

– De hát még az sem világos, mi az ország, hol kel föl a nap, és hol nyugszik. Unom őket, unom az országukat, leszámítva ezt a protestáns csodát, a tokajit. Unom a fivéremet, unom magamat. Unom, ahogy majd este álldogálni fognak, egyszerre udvarolnak és nyársalnak föl a tekintetükkel. Fényes a csizmájuk orra, de szaros a sarka.* Óvatoskodó udvaroncok és szilaj hazafiak egyazon mozdulatban. Nem csoda, ha furcsa a járásuk.

– Jan, hol a fenében* kódorog?! Látott már maga engem egyedül öltözni? Csodálkoznék, szívem.

[hetvenhatodik oldal]

– Uram, tudod, életem hazám szolgálatában telt. Amikor tehát az életemről beszélek, erre a szolgálatra gondolok. Amikor a Világ kész, az az Utolsó Ítélet napja. Addig van tehát az életnek értelme, míg a világ nem kész. A világban és a világon munkálkodom abban a meggyőződésben, hogy ez a te dicsőségedre történik. Nem Téged kerestelek, a Te világodat építettem. Tudod, hogy így van.*

– Hogyan tovább? Erre várok tőled választ, mert ez az én kérdésem. Úgy szoktál válaszolni, hogy nem válaszolsz, ezt el is fogadom, mert ez a „nem” időt teremt, időt ad, új időt, amelyben immár más fény esik a dolgokra. Vagy másként. Szépen tudsz hallgatni, Uram. Nem atyaként hallgatsz, jegesen, számonkérőn, hanem, mint a gyermek, várakozva, talán még biztatva is. Ha kérdezlek, hallgatsz. És ha már nincs több kérdés, az lesz az igazi válasz.*

– Tárgyaltam Béccsel, tárgyaltam honosaimmal. A nemzet üdve hajózott szemem előtt. Én se láttam ennek kárát. Mégis most azt kérdem, mi végre?

– Csinálós ember vagyok. Hazámat nem ajnározom, de szolgálom. Dicsértessék az Úr. Nem beszél, dolgoz. Ha karddal, Zrínyi uram oldalán, akkor úgy. Ha reformok dolgában Bécsnek tollal, akkor úgy. Mégis most azt kell kérdeznem, miért. Mi végre? Ki vagy te, uram, és ki vagyok én? Tudom, rossz kérdés. Mintha megvakultam volna, nem látom a ködbe vesző lankákat, a hajnali napfényben nyújtózkodó Ipolyt, a grandiózus Dunát, és nem látom a

temérdek bátor és nemes asszonyt és férfiút. Az önzés, az acsarkodás, a műveletlenség és szűklátókörűség honja. Engedj látnom.

– Mert ha ilyen az országom arca, az enyém se lehet nagyon más. De nem ez érdekel, hanem az, hogy akkor mi a folytatás. Ránézek a hazámra, és egy idegen néz vissza. Árva szívem holt erét töltsd meg, égi Jóság.

[hetvenhetedik oldal]

Vagy azt mondjuk, ez egy üres oldal, s az üreset, a még üreset (formailag így nem kifogásolhatóan) lábjegyzetelem*

[hetvennyolcadik oldal]

Egyazon oknál fogva nyert és veszített kegyet Kara. Ez így történt:

Egyszer csak váratlanul lelátogatott a konyhába a nagyúr, Hasszán beglerbég. Szemüket forgatva loholtak utána a személye körüli szolgák, nem tudták, miben hibáztak, de tudták, hogy tudni fogják, és az majd nem lesz jó nekik. Uruk hirtelen megállt a márvány lépcsősor alján, ők torpanva összetorlódtak mögötte, a konyhában pedig, mintha varázsszóra, megállt az élet, moccanni nem mert senki.

Az ifjú Kara Zsigmondot kivéve, ki nem hagyott föl az étel (tengeri piláf, a specialitása!) kavarásával, elmélyülten kóstolta, kavarta, kóstolta, láthatóan nem észlelt semmit, hisz láthatóan a fazék (tepsi?) volt neki ott, akkor a minden.

– Kutya – sziszegte a szolgák legszolgábbika, a főszolga –, mit merészelsz?!

A beglerbég várakozva figyelte az ifjút, még nem döntött sorsa felől.

Kara fejét föl sem emelve a piláfi világból válaszolt.

– Merészelek urunknak jót főzni. Jót s jól, ebben áll a nagy titok.*

[hetvenkilencedik oldal]

Félt és izgatott volt, száz szónak is egy a vége: kíváncsi. Saját, éretlen testén kívül nem ismert még másikat. A beglerbég ekkor múlt negyven*, erős, dús testű, meg-megsebezve a kérlelhetetlenül múló idő álnok dárdái által.

– Ülj mellém – mondta a vacsora végeztével a fiúnak –, ülj mellém, és meséld el, lassan, részletesen, mit is ettem. Beszélj, és közben simogasd kaftánom selymes szegélyét.

Többet Hasszán nagyúr nem szólalt meg, de hangokat adott ki. Szuszogott, lihegett, kicsit nyöszörgött is, akár egy kicsiny gyerek. Nyüszögött, ez a helyes kifejezés. Kara hirtelen megérezte a hatalmát. A férfi a tenyerét a fiú törékeny tarkójára tette. Mocorgott a tenyere, mutatóujja föl-le járt, majd az egész „szerkezet” lejjebb csúszott, megállt a lapockáknál, körbejárta a vékony, kiálló két csontot, majd jobbra és balra tévedt a bordák felé. A fiú csiklandást érzett, de tudta, nem nevethet, ez komoly. Szerette, vágyta ezt a komolyságot.

A fal mellett rezzenéstelen arccal álltak a díszes selymekbe öltözött szerecsen szolgák, tekintetük a semmibe révedt. Vagy a végtelenbe. (Érdekes módon ez ugyanaz.) Vagyis nem láttak semmit; nem látnak, nem hallanak, nem beszélnek. Ez életben maradásuk föltétele. Ekkor a bég keze leért a derekára, és rá-rátévedt a far dombjára. Mire a fiú a férfi vállára ejtette gyöngéden a fejét, és megcsókolta a nyakát.

A bég mintha álomból riadt volna, dühösen taszított egyet a fiún.

– Mit képzelsz, kicsoda vagy te?!

Kara elvörösödött. Semmi másra nem vágyott, mint a férfi közelében lenni, e nagy, biztonságot adó, érett test védelmébe bújni. Négykézláb mászott vissza a férfi felé.

– Gyönyörű vagy – suttogta, és fejét a beglerbég ölébe ejtette.

Egyikük se mozdult.

Sztambulban szakács lett, visszakerült Magyarországra, a Nyáryak szolgálatába, így a Nyáry Pál főkapitánysága alatt álló Gedőcs várának (várszerű kastélyának) lett kisvártatva főszakácsa.

Nyáry Pál – még írásunk kezdete előtt! – megöregedett. Sokat elért életében, de éppen azt, mit nagyon akart, azt nem: nem szerzett békességet uralkodója és népe közt. És akkor még tapintatosan fogalmaztam: két szék közt a pad alá került: se a bécsi udvar nem bízott benne, se az elégedetlenkedő hontársai.

Irigységet érzett a középkor embere iránt, aki az Istenre bízta magát.*

Féltestvére Heinrich Schweidenfeldt gróf, anyjuk Keczei Klára korai botlásának balkezi gyümölcse. A gróf ingatag jelleme vélhetően a házasságon kívül szerzett örömkéj egyenes folyománya. Az őt ért bécsi belügyi zsarolást továbblöki Bárányra, aki Kara iránti szenvedélye miatt védtelen. Bárány tehát beleszeretett a nála harminc esztendőkkel kevesebbet számláló szakácsba, vad testi szenvedéllyel és édes szívbéliekkel. Kara élvezte a helyzetet – és Bárány testét is, természetesen; a szív dolgaira nem gondolt. Bár ez ennél azért bonyolultabb; test és szív, élvezés és lélek, szerelem és kéjörvendés összefüggéseiről, ha nem is a teljesség igényével… de nézzük kicsit konkrétabban. – E. P.

[nyolcvanegyedik oldal]

– Édes kisasszony, szétharapom tekegyelmed – csukta be a szemét Bárány Mihály kapitány, áhítatosan, mintha a nap térne nyugovóra. – Minutára tudom, mikor láttalak meg először. Egyik teremtménye az Úrnak a másikát, lélekkel, szívvel, tetemmel. Azt mondja a papunk, Gerendás atya, ki eszes ember, bár esze olykor váratlanul fordul, barátja minden újnak, kivéve a protestáns kutyák gondolatait, prédikálni is jobban észből, mint hitből szokott, így legalább beszéde nem papos, mi amúgy szaglana már messzi torony felől, azt mondja, a homo sapiens öt másodperc alatt eldönti, mit érez a másik iránt. Nem is ő maga dönt, hanem a teste, a csontjai, a belei, a tüdeje, mája, vére, a sejtek*, ők döntenek, és a közös történet homokórája peregni kezd, akár akarod, akár nem, akár tudod, akár nem.

[nyolcvanegyedik oldal*]

– Édes kisasszony, szétharapom tekegyelmed.

Mintha élőlények, fortyogtak az edények nem messzi. Muflonpörkölt vad illatába burkolózott Bárány mezítelen teste. Alig fog majd belőle enni, még nem tudja, hogy a hollandus esti fogadása, a meghívó szerint vacsora, nem vacsora lesz, hanem valami bécsi, labanc figurázás*, női rágicsálásra való, ízes, picike csábítások.

– A sebet láttam elsőre.

– Kilógtál a tájból, a vékony, csenevész kis tested.

– Te voltál* az erősebb, mindig éreztem a hatalmadat fölöttem. Melyet mindig éreztettél is, az első pillanattól kezdve, amikor a sebed rám nézett. Tudtam, hogy nekem szól a magányod, az idegenséged, az, ahogy lóg a kezed, akár egy halottnak, és nincs, aki megfogja. Nyáry kegyelmes háziorvosához vitettelek, egy asszony, ki gondolná, Koller Ilona, asszonyszerű. A Nyáryék megengedhetik maguknak.

Attól kezdve folyton a közeledet kerestem. Sokáig úgy tettél, mintha semmit nem vennél észre. Ez reményt adott. Bármi más is reményt adott volna, mert azt akartam, reményt, bárhonnét.

A véres sebed is reményt adott.

A halál közeli lehelete is reményt adott.

Még a reményt keltő gyógyulásod is reményt adott. Aegroto dum anima est, spes est. Amíg a beteg lélegzik, van remény. Cicero.

Kardélre hányni, Cicerót olvasni. Ezerszer meglestelek, és ha csak rád pillanthattam, boldog voltam. Est felicibus difficilis miserarium vera aestimatio. Nehéz a boldognak megítélni a nyomorúságot. Cicero.* Gyakni és gyakni és Cicerót olvasni.

Boldog voltam, boldog és boldogtalan.* De a legboldogabb és legboldogtalanabb az első pillanat volt, ahogy pietàként csüggtél a saroglyán, a két erős, szinte vidám asszony cipelte saroglyán. Elöntött a forróság, és elszállt az erő a térdemből, erre mondják, hogy remeg a térd, de nem remeg. Minden más remeg, te magad remegsz, belül, kívül, a térd inkább összecsuklana, mintha a csont felpuhult volna, fogdosnom kellett, hogy érezzem, van térdem, hogy érezzem, van a világ, hogy érezzem, van a teremtő Isten, hogy tudjam, vagy te.

Most már soha nem leszek egyedül, ezt tudtam.

[nyolcvanegyedik oldal]

Folyvást kerestem az alkalmat, hogy lássalak. Idegen lettem a saját házamban. Ráborultam az ágyú csövére zokogva. Egy szépségesen szép, test nélküli szerelem.* Fennkölten fennkölt. Evvel etettem magam. De én csak a testre tudok gondolni. A derekadra, a combodra, nem a lelkedre.

– Kapitány uram, no és a spirituális dimenziók, he?! – kiáltott tábori papunk, Gerendás György tiszteletes, a pápista Péter név-testvére. Igaz, akkor már nyakaltunk volt bőven. – Testben élni maga a halál! – kurjantott újra. – Erre igyunk.

Én kizárólagosan testben élek, ez az életem, ez volt, ez most, ez leend. Testben élek, testben is fogok halni. A teremtő, kegyes Isten maga is teremtménnyé lesz, ezernyi féreggé, és meglátogat a koporsómban. Eggyé leszünk, amiként Szent Teréz imádkozza.

Úgy gondolok a testre, az enyémre, a tiédre*, mint a természetre.

Mézszínű hajad a halántékod és nyakad körül csigázik, a nap a hátgerinceden megcsillogtatja a pihét.* Látom a pihéid, mindig látom, mert mindig nézlek, nyitott szemmel, csukott szemmel. Édes kisasszony, szétharaplak.

– Ne te nevezz kisasszony – szólt lustán Kara Zsigmond. – Várj, beleigazítom a pörkölt, és jövök. Félés nem, vitéz, magyar szerelmem, jövök*, jövök teneked hozzád.

Nézem a hajlékony, fiatal testét. Vagy a szívemhez nincs közöm, vagy minden máshoz.

[nyolcvanegyedik oldal]

– Ne nevezz én kisasszony. Csukd a szemed. Ne mozdulás. Engedd, én kényeztetni, én beléd bújni, belülről szeretni, bele simogatni. Nincs kint és bent, én simogatás öszvedúl kintet, bentet, öszvedúl lentet, föntet, ég és Föld ugyanaz érintés. Nappal és éjszaka nincs, fájás és kéjés ugyanaz, ugyanaz van. Te és én ugyanaz. Ezt akar csinálom. Neked ergo nekem.*

Bárány már ötven körül járt, ebben a korban az okos és gondtalan nagyvilági ember mindjobban tiszteli önmagát, néha akarata ellenére.

– Moccanatlanul. Egyetlenegy ponton érintkezik a testünk, ott folyik ő át belém, és én belé: a nyelve érinti a fülemet. Fülem peremén vándorol óvatos nyelve. Megértette velem, hogy nem tehetem azt, mit minden porcikám kíván: mindenestül belé. Nem üvölthetek a szájába, alabástrom mellkasába, az ölébe.* De legalább fordíthatnám a nyelve felé a fülem, vonhatnám a nyelvét a kagylómba, hogy furakodhatnék így belém, fúrjon ott föl, ússzon belém a nyála habverésében.

További összegyűjtött gondolatok:

Nem, nem, nem. Neki kellene erősnek lennie.* Oh, hányszor beszélt már így magában. Pontosan meg lehet mondani, mikor: egyrészt ha támadott a török – újabban ritkán és lustán, csupáncsak annyira, világos legyen, ellenségek vagyunk, nem szomszédok,

megszállók és nem szállóvendégek, és Allah nagyobb mindenkinél, Krisztusnál és a prófétáknál is nagyobb –, a sűrű kapitányi teendők, mondhatni hazafiasságok a szerelmet is alárendelték a közösség más irányú értékkalkulusának,* másrészt akkor, midőn épp minden vágy elhagyta, és az ürességben tanyát vert a ráció, a felelősségérzet*, s kért hűvösen rögvest szót.

Ám a török visszatér téli szállására (kilőtt ablakokat, betörött ajtókat és a távozás napján átnyújtott ajándék-garabolyt hagyván nekünk; mit többnyire a közeles Tokajból nyert borok szintén bizalmas viszonzása követ), és a vágy meg hamar nő, ahogy eső után a pöfeteggomba. Igen, igen, igen.

Évekig tudná simogatni kizárólag az arcát. Budát már rég visszafoglaltuk lettünk légyen vala leend, és még csak a homlok sugárzó lejtőjén járna. Ez a kis pöcs nem is tudja, mennyire ösztönösen otthonos mindene. Biztonságos.

Tud arra gondolni, hogy most volna jó meghalni. Vinni magával ezt az egész ismeretlen szépet és vágyat, úgy, ahogy van, egyben fölfoghatatlanul. Zsibongó szív és haza. Magyar kard török mellybe, íves török kard magyar bordák közé. De előtte basszunk még egy kicsikét.* A lebukó nap sugara lilásan ütötte át önmaga aranyát, ez a reményteli borongás ragyogta be az Ipolyra futó lágy lejtőt. A reggeli árnyék álmot hozott.* A reggeli árnyék álomtenyerébe fogta a fák orcáját.* A reggeli árnyék álomittas*

[nyolcvankettedik oldal]

A férfiak változatos csoportjával szemben, jobban velük együtt (velük átitatva s ők övele) és tőlük mégis távol áll Pázmándi Zsófia, férjétől különélve, de nem elválva (az csak a nagyon gazdagok kiváltsága volt, elszaladni Rómába, s befolyással, pénzzel elboronálni), a Pozsonytól nem messze fekvő Perény kastélyának úrnője.

Sokat megélt asszony. Az ilyenek vártak Balzacra, hogy végre rendesen jól meg legyenek – írva. Várakozás közben Zsófia asszony is elmúlt harminc, immár ötödik éve negyvenkilenc.

Az ő fia a helyi plébános, Gerendás Péter. De ezt most még nem tudja az olvasó. (Már hogyne tudná! Későbbi betoldás. – E. P.) Illetve… hát, ahogy vesszük. A tisztelendő úr apja Gellért János, a perényi kastély mindenese, komornyikszerű gazdája, több évtizeddel ezelőtt az úrnő szeretője. Tényleg szerették egymást.

Gellért sohasem lépi át a helyzetük adta határokat. Pázmándi Zsófi azonban olykor figyelmetlenül megfogja az öreg szolga foltos kezét, megsimogatja.

– Jó babám valál, te vénség.

– Igen, asszonyom.

– Fáradhatatlan, erős. Nagyon erős.

– Meglehet, asszonyom.

– Menj a csudába, hozz chartreuse-t.

Az asszony Nyáryhoz való kapcsolata rejtélyes. Ez eddig nem derült ki, és nem is fog. Kívül esik a magyarázat a száz oldalon, ez a

helyzet. Majd valahol máshol, máskor, másik száz (vagy nem száz) oldalon. Itt, e lábjegyzetből főszöveggé nemesedett pár sorban annyit azért megemlíthetek, hogy e kapcsolat mély. Olyasmi lehet, gondolom, mint egy gyerekkori szerelem. Áll meztelenül a kis Zsófi a tiszta vizű csermelyben (könnyű Egri csillagok-rájátszás), a bokrok mögött lova nyakára hajolva, lélegzetét visszafojtva a nagyreményű Nyáry. Nézi ama bűvös háromszöget (lásd még a nemeuklideszi asszonyokról szóló traktátust), soha nem fogja elfelejteni, mintegy beleég az agyába.

Azután elsodorta őket egymástól a nemzeti és családi politika, de megmaradt valami mély, otthonos bizalom kettejük közt. A hiány, melyet éreztek az életükre gondolva, a másikban testesült meg. Ezért aztán féltek is igazán közeledni egymáshoz. (Meg nem is lett volna egyszerű, oly igen közel valának.) Féltek a szerelmüktől. A be nem teljesült szerelem mint teljesség, mint a boldogság nagyon is valóságos ígérete – ismert lélektani csapda. Vagyis megoldás.

Ez a gyávaság kötötte össze bátor életüket.

Ezen a ponton a könyv tudja már, így az olvasó is, hogy az utolsó előtti oldalon Pázmándi Zsófia lelövi Nyáryt. Nem tartom kizártnak, hogy az asszony így próbálta megmenteni. Nehogy elbukjon. Mert akkor már elkezdődött Nyáry megfigyelése, de legalábbis ennek a szervezése, jó emberének, Báránynak a megdolgozása, kinek közeles bukása nem árnyékolja be fellángoló szerelmét, melynek révén a derék magyar is a világ tetején (homlokán) érzi magát, közel az Úrhoz, kiről most bizonyosan tudni véli, hogy a szerelmesek őszinte barátja. Megjegyzem, az Úr és a vele kapcsolatos fogalmak (atya, szeretet, gondoskodás) emberszerű, emberi léptékben elgondoló fölfogása sok, nagy, mély szenvedésnek forráskútja.

Afféle háttérzene, beindult és folyamatosnak mondható az öreg Nyáry emlékezésének folyama,* számvetés és imádkozás, vagy számvetés, mely imádkozás, ám az Úr közben (kézzelfoghatóan, a mindennapi valóságában) kiesett a cselekményből, ott maradt a kertben a Gizi kandúrral. Csak emlékeztetek, nincs lelkifurdalásom.

Miközben lassacskán mindenki a hollandus estjét várja, amely új irányt szabhat Európa s így az országunk sorsának, akcióra

fölkészül: Pázmándi Zsófia. Története lett, dicsőségből és bűnből. – E. P.

[nyolcvanharmadik oldal]

Az utolsó előtti oldalon lőtték le Nyáryt, a berohanó szolgák csupán egy női pisztolyt találtak, melyről hamar kiderült, kié. Elvileg az utolsó és az utolsó előtti oldal közt nincsen semmi. (Hacsak nem egy másik utolsó előtti oldal.) Ebbe a semmibe érkezik földúltan gróf Schweidenfeldt, hogy letartóztassa bátyja orv gyilkosát, saját feleségét.*

Noha Gellértet, aki a sokat látott, született komornyikok fölényével és alázatával hajolt meg előtte, úgy taszította félre, hogy az fölborítva az antichambre fogasát egészen a konyha előszobájának számító kis folyosóig zuhant, vagyis mintha hergelte volna magát a gróf a föladatra, aztán mégis úgy lépett a szalonba, mintha egy színpadra, pontosabban még csak a színpadi takarásba, hogy onnét figyelje, mi történik épp a színpadon.

Pázmándi Zsófia tombolt.

Mintha módszeresen akarta volna fölszámolni a szobát, az egész berendezést. A félembernyi, díszes (és nagyon drága) kínai vázák már ripityára törtek, az utolsót épp akkor emelte a feje fölé, lépett kettőt vele, akár egy kisebb söröshordóval, s hajította bele a nagy barokk állótükörbe.

– Ne – súgta önkéntelen Schweidenfeldt, de rögtön eszébe jutott, a szalonban minden Nyáry ajándéka. Ahogy kép és tükörkép egyek lettek, robbant a világ, spriccelt szerteszét üveg és porcelán.

– Mit csinál, kedvesem? – súgta a férfi maga elé. Az asszony rezzenéstelenül dolgozott tovább, fúria, forgószél, egy mozdulattal

sodort le mindent a komódról, az ezüsttokkal védett fényképeket*, a pici ezüst- és porcelánállatkákat és egy Károli-bibliát.* Zihálva megtorpant, derűsen körbepillantott a pusztításon. A férfi elbűvölten bámult. Neki is eszébe jutottak a forró, rózsaszín remegések.*

– Mit csinál, kedvesem? – kérdezte oly szépen, ahogy régen.

– Attól tartok, te pöcs*, attól tartok, imádkozom.

[egy előző oldal]

Genzwein László ugyan nem tudott imádkozni, mégis birtokolta ama égbe futó hágcsót: komolyan vette az Urat: amennyiben nem hitt benne, elszántan, de ijedten is, és nagyon rosszkedvűn. Úgy lehetne mondani, hogy pontosan ki volt mérve a nem létező imádkozás helye. Látva látszott – nyilván ott, ahol lett volna az imádkozás maga, ha lett volna, aki imádkozzék.

– Nagyon csűröd-csavarod, fiam – szólt* oda vidáman az Úr, amit Genzwein a nagyvonalú Úristen engedélyezte játékként mint saját hirtelen gondolatát, önironikus kommentárját hallott. Alig múlt negyven*, mégis öregnek látszott. A magány öregít, mondogatta neki az anyja, és ezt megerősítette az Úr is. A magányt nem választjuk, ő választ minket.*

Bécsi odőr, még testközelben Pázmándi nagyasszony illata. Régebben nem gondolt arra, hogy halált árul. Régebben a halálra sem gondolt. A vaddisznókra gondolt, meg a fajdkakasokra. Vagy netán rénszarvasra lesz? és olyanokat mondott, mint spanyolkovás elsütőszerkezet vagy flintlock system*, ilyeneket.

Az illat lassú eltűnése nem az elmúlás természetes rendjére emlékeztette, hanem váratlanul ennél nyersebbre és általánosabbra, az elmúlás mindent, de mindent fölzabáló hatalmára, amelyről fegyverkereskedőként sokat tudott, most mégis a törékeny parfümillat értetett meg vele valamit. Levette a polcról Németh János fegyvermester darabját…

– Réz-szerelékes, vésett díszítésű – szólt közbe szenvtelenül az Úr – balkáni török nyeregpisztoly, spanyolkovás elsütőszerkezettel. A tus anyaga diófa, marhabőr borítással. A markolatgomb szintén diófa, amelyen réz- és csontberakások találhatók. Az elsütőbillentyű gömb alakú, keleti pisztolyokra jellemzően nem található a fegyveren sátorvas.*

– Jól beszélsz, ha beszélhetnél – bólintott Genzwein, és a pisztolyt a homlokához emelvén főbe lőtte magát.

Halála pillanatában, a halálon kívül, semmi nem történt. Ez a semmi vezette őt a halálához, nem más.

[az előzőt megelőző oldal]

Nem kedvelte Pázmándi Zsófia nagyasszony Genzwein László fegyverkereskedőt, vagy ahogy Pozsony-szerte mondták, a „Nyáry Pál puska-kalmárját”. Mert nem bízott benne. Mert nem bízott a rosszkedvű emberekben. De a környéken neki voltak a legfinomabb holmijai, úgy jártak hozzá az emberek, a férfiemberek, ahogy a nők egy kelmeárushoz vagy a mészárszékre: válogatni, élvezkedni.

Genzwein szomorúságát többé-kevésbé eltakarta az ügyszeretete, a tárgyak és vevők iránti kíváncsisága és figyelme. Pázmándi Zsófi meglepetten észlelte magán, belépvén a Piac téri apró, de elegáns üzletbe, hogy izgul. Koránál és tekintélyénél, helyzeténél fogva immár ritkán kerülhetett ebbe a helyzetbe. („Ha én elkések, akkor nem én kések el, hanem *amazok* jöttek túl korán.”)

– Mutasson valami szépet nekem, Genzwein.

– A halált mutogatom én itt, asszonyom, és a halál nem szép.

– Megőrült, Genzwein? Vagy újabban bölcseletet is árul, nem csak lőszerszámokat?

A kereskedő nagyot szippantott* az asszonyt burkoló illatfellegből. Becsukta a szemét.*

– Alszik, Genzwein? Hát ne aludjék! Mutassa azokat a Frauenpistolékat. – Most izgult. – Mondja, mire szokták ezt venni nemem jeles képviselői?

A férfi egykedvűen vállat vont.

– Nem tudom, asszonyom. Divat. Jól mutat a tükör előtt. Ritkábban szeretőt fenyegetni. Kelmednek mire kellenék?

– Le fogok lőni valakit.
– Gyilkolni méltóztatik akarni?
– Azt, Genzwein. És kegyelmed ezt jól tudja. Imént említette rejtélyeskedve, hogy a halállal kereskedik.
– Nem kell mindent tudnom, amit tudok.
– Elég ebből. Régebben nem beszélt ennyit.
– Régebben nem méltóztatott pisztolyokat vásárolni.
– Most méltóztatom.
– Baj van, asszonyom?
– Ezt a kérdést kegyelmed nekem nem állíthatja. Szégyellje magát. Igen, baj van.
– Tudok segíteni?
– Azért vagyok itt. De percek óta csak édelgek itt kegyelmeddel.
– Bocsánatát kérem. Ám ezt se gondolom őszintén. Furcsa nap. Mintha közelebb volnék az éghez, mint a perényi kastélyhoz. Bocsánatát kérem ismételten. Ami a kis pisztoly-jószágot illeti, a szépségre, avagy inkább a praktikumra fektessük a fősúlyt?
– Mindenképpen legyen szép*, és mindenképpen legyen praktikus*.

[kilencvenedik* oldal]

Drága asszonyanyám*, édes Mamikám,

megígértem kegyelmed halála fekete napján kegyelmednek, hogy mindennap írni fogok, és erről megfeledkeztem. Bár talán föntről az égből mindent lát kelmed, a mulasztásról is tudja, minek a helyén áll, így az emlékezést és a felejtést, a valóságot és költészetet egynek tekintheti.

Úgy remélem, jól érzi magát asszonyanyám* a Mennyekben, és az angyalok udvariasak. A koszt is jó lehet, és biztosan nem tekegyelmednek kell főznie.

Két dolog jut itten az eszembe, az apám és a szilvás gombóc. Mi lett az apámmal?* Mi az, hogy eltűnt?”* Lelőtték a királyi vadászaton, és fölették a vaddisznók? Vagy elenyészett egy stájer frájlejnnel a gráci hegyek közt. Inkább az előbbi, mert tekegyelmed jobbára siratta és hallgatott erőst.

A szilvás gombóc* jó. Bár azt a mirelit vackot, mit asszonyanyám* földi élete alkonyán vetetett velem, nem szívesen idézném föl. Tekegyelmednek ízlett. Majszolt édesanyám*, akár egy kislány, ott a halálos ágyán.

Húzom csak az időt, nem félelemből, tekegyelmeddel húzom. Tudom, hogy még most is szeret, és azt hittem, úgy lesz, mint régen, hogy ez megvéd mindentől.*

Elkezdtem főzni, mégpedig kelmed recipéiből. Hogy így legyünk közel egymáshoz. Hogy még mindig kelmed etet ilyen poétikusan. Ügyetlen vagyok, de szorgalmas. Ma megpróbálkoztam anyám*

híres levesével. Leves teszi a katonát,* hallhattuk tekegyelmedtől mindig. A palócgulyással.* nincs remény, anyám.* Tettem bele csülköt, marhalábszárt, csontos birkahúst. Hiába. A hagymát füstölt szalonnából kiolvasztott zsíron dinszteltem. Hasztalan. Természetesen csontlét használok, kit kegyelmed is, és nem engedem hosszú lére. És mégsem. Zöldbab, tejföl, pirospaprika, kilátástalan.

Sose lesz *olyan.* Sose lesz kegyelmed már mellettem, és sose fogja már anyám tenyerébe arcom.* Én a fegyverekhez értek, soványabban a fűszerekhez. Szolga vagyok, anyám, tudja?

Az imént távozott Pázmándi Zsófia nagyasszony. Sose szerette kelmed. Nem értettem, mért foglalkoztatja anyámat* az úrnő annyira. Mintha *igazán* ismerné őt anyám. Nyilván valamit nem tudok.* Komolyan vett egy pisztolyt, komoly ábrázattal, komoly szókkal, komoly célzattal. Szép pisztolyt adtam neki, hozzá illő nőiest, azonfelül praktikusat.

Le fog lőni vele valakit. Hallottam, amikor azt mondta a kocsisának, Gedőcsre. Akkor bizony Nyáry Pál urunknak szánatnak a golyók. Talán ugyanakkor, amikor én… De leírom most anyámnak, mi fog történni:

Lassan, komótosan, ételhez méltatlan közönnyel megeszem ezt a közepes, ekként kiábrándító palócgulyást, majd leveszem a polcról Németh uram mesterdarabját, egy török, de nem untatnám anyámat a céhbeli részletekkel, halántékomhoz illesztem, és meghúzom a ravaszt. Ennek aprólékozásával sem terhelném anyámat. Ám mintegy bátorításul megjegyzem, hogy halálom diadalmas és egyszersmind szánalmas pillanatában egy új történet kezdődik, s ha nincs is óra, mely mutathatná a következő percet, a következő percben én már asszonyanyám mellett leendek, tekegyelmedhez bújva a tekegyelmed örök melegében. Ez a meleg vezet halálomhoz, nem más.

[kilencvenegyedik oldal]

Az még talán nem volt árulás, elárulása önnönmagának, az Úrnak és mindeneknek, kik e kettő közt vannak, valának, leendnek, midőn Nyáry Pál, hírhedten jó alvó létére az éjszaka közepén, legeslegmélyén, fölriadt, szertenézett,* nem tudta, hol van, mennyben-e, pokolban-e vagy e kettő közt, de roppant idegenségben, még a sötét is másképp fojtogatta, még az időre sem ismert rá, az időből tér lett, és a tér fenyegető; vacogott, izzadt, reszketett, könyörgött – az még talán nem volt árulás.

Mint az érett gyümölcs a fáról, az még nem volt árulás, gondolta Nyáry, midőn a léggel telt gömbök, mint az érett gyümölcs a fáról, vagy még inkább, mint az egyre erősödő őszbe végzetesen belefáradt legyek, szinte egyszerre leestek a mennyezetről – az még talán nem.

[kilencvenkettedik oldal]

Nyáry nem vett részt az idő múlásában, ült az irdatlan karosszékben, lent az Ipoly, messzebb a Kárpátok (és még mi minden!), s hagyta, teljék a nap.

A színes ballonokat nézegette. Meglehet, a múzsák hallgatnak, ám a gyerekek mindig játszanak, *inter arma* is; a várbéli kölykök hancúroztak a labdákkal egész délután, fogdosták, dobálták őket visongva. Sárga, veres gömbök, olykor úgy tetszett, megsokszorozódott a nap az égbolton. Nyáry szerette mindenben a teremtés gazdagságát látni (még a csúnyában, a rosszban, a hibában, a tévedésben, a nyelvbotlásban, a gyarlóságban, a gáncsban is) – színes napok kápráztató körei e szegény ország szegény égboltozatán, micsoda szép nagyvonalúság!

De most inkább azt látta, mintha a teremtés kicsúszott volna a Mindenható kezéből, és immár a saját őrült és így követhetetlen tervei szerint forogna tovább, vagyis már nem volna kihez könyörögni, csak várni, elszenvedni a természet szeszélyes, zabolátlan döntéseit.

Ha Nyáry magyar agyát nem foglalták volna le a törökkel való csatározások, a császári udvarral való alkudozások, a sajátjainkkal való hol önös, hol elveken álló civakodásai és a mindezekkel kapcsolatos csalódások és kudarcok és remények (tudta, hogy megérkezett a hollandus Habsburg, azt is tudta, hogy ellenfelei tudtával tudja ezt, de azért a kémei is jelentették), tehát ha nem úgy lett volna, amiként volt, és természetesen* úgy volt, ahogy lehetett,

akkor itt szükségszerűen a természettudományok felé kanyarodtak volna a várúr gondolatai, vagyis éppen a kiszámíthatóság felé, Kepler és Newton világossága derengene a horizonton, illetőleg az Északi-Kárpátok barátságos lejtőin, nem pedig az említett gyermeki ballonok okozta rémület.*

A gyermekek fogdosták, dörzsölték a ballonokat, az így keletkező villamos erő* hatására azok a plafonra ragadtak.* Erre a gyerekek csalódottan továbbálltak, lementek az Ipolyra békászni. A sok színesség vidáman toporgott ott fent, ezt Nyáry sem vonta kétségbe, ezt a jókedvű, víg együttállást. Bár inkább azt látta, hogy a ballonok igyekeznének fölfelé, sic itur ad astra, iramodnának a csillagok felé – de nem lehet. Ha lehetne, az áttört mennyezetből hullana a törmelék lefelé, a törmelék le, a ballonok föl, ő a székében mozdulatlan.

Estére elfáradtak a léggömbök, kiment belőlük a villamosság, egyik a másik után esett vissza a padlóra. Olyan volt, akár egy iránytalan, megnevezhetetlen vereség. Nincs vesztes (nincs győztes), a szoba maga volt a vesztés állapotában.

Nyáry egyesével követte a lassan lehulló labdákat. Még sosem sírt*, de most közel állt hozzá.

[kilencvenharmadik oldal]

CROY HERCEG LÁBAIHOZ*

Kegyelmes úr,

mi csak itt írunk, nem értünk semmit, írunk, már nem tudjuk, kinek, miért, hova, csak mozog a kezünk. Meglehet, tikegyelmességtek is csak a fejünkben leledz. De ezért ne orrolj, bazmeg.*

Pozsony kellemes hely, és a szlovák cselédlányok barátságosan adakozók. Joj, mondják édesen *bizonyos* helyzetekben. A szállásadónőnket Kunderának* hívják, barátságosnak nem mondanánk. De térjünk a tárgyra. Még mindig örömet okoz hallgatózni, lesni, fülelni, másokból ravaszul kiszedni valamit, úgy, hogy észre se vegyék. Vagy nagyon is vegyék. Kiszedjük, hercegem, jelentjük, hercegem. De semmi több. Hercegem.

Nos: A fenséges hollandus úti célja a Nyáry Pállal való találkozás, akiről azt hírelik, hogy egyként szót ért az udvarral és a nemzetével (a magyarokkal tudniillik). Ez mostanra már olyannyira nem igaz, hogy Nyáryt nem is értesítették a fenséges úr szándékairól és érkeztéről. Mi azért gondoskodtunk, hogy Nyáry mindenről informálva legyen. De meghívót nem kapott.

Ezt tréfának szántuk, mert a meghívások szóban történtek, igaz ékesebben, mintha díszes meghívókon. A meghívó, a házigazda személyét homály fedte. A magyar urak szépen öltözködnek. Zsinóros mentéjüket ajánljuk excellenciád figyelmébe. Az urak mindenesetre úgy érezhették, nagy horderejű dolgoknak részesei. Mintha maga a nemzet hívta volna meg őket – ezt a formulázást poharazás közben sikerült egy Bárány nevű kapitánytól megtudni. (Nyáry embere, és egy aranymackó…) Ám, mint a bizonytalan időkben mindig, az ellenkezője is járta: hogy a házigazda éppenséggel nem a nemzet, nem a haza, hanem a kétkulacsos Bécs, aki így akar a lázadni készülő Lajos terveinek elébe vágni.

Ami sikerült is. Egy Lipótot nem lehet megingatni, ezt is poharazás közben tudtuk meg. Énekelt változatban is, újabb poharak, kupák és kriglik után: Lípot, így orrhangsúlyosan, Lípot nem ingatag, nem hajlik, mint a nád.*

Meglepetésre nem ültetett vacsora volt. Az ezen érzett csalódásunk kifejezésével búcsúzunk kegyelmességedtől. Még hall majd felőlünk. Így szokták írni. De nem, nincs kiről, nincs kinek. Pá, mucikám.*

Név nélkül vagyunk. Rossz ez így. Viszont a pörcös sztrapacska jó. Kicsit zsíros, de ízletes. Szívesen volnánk szlovákok is (tótok tudniillik).

[kilencvennegyedik oldal]

A Fugger-házban tartott találkozón több szó esett a konyhaművészetről, a hölgyek legújabb dekoltázs-divatjáról (később a magyar, a szlovák és az osztrák női keblek hol statisztikán, hol elvi alapokon nyugvó összehasonlító elemzése is megtörtént), mindezekről tehát több szó esett, mint ama hídról, melyet Nyáry építgetett, együtt a haza oly nagy fiaival, mint Zrínyi vagy Bethlen vagy a mindeneket elsöprő Pázmány kardinális, hol egyetértésben, hol viaskodós vitában, de pedig mindig a köz javára, és mely híd akkor már romokban hevert. Vagy ívelt még, de már senki nem merészkedett reá.

Helyette Thököly tüzes hőbörgése hozta lázba a szíveket, jövő és gondolat nélküli, ám ténylegesen vonzó virtusa, messzebbről a komoly Rákóczi Ferenc készülődött, hogy vezesse a hazát egyik legszebb és legfölemelőbb* veresége felé, miközben Bécs kelletlenül és nagy rutinnal egyensúlyozott az európai parketten, a magyarokra csak csupán úgy és annyira figyelmezve, amennyire érdekei megkívánták és lehetőségei engedték.

[kilencvennegyedik* oldal]

Haladt a nagy magyar este az ismeretlen sötétben, a magyarok gyanakodva egymással foglalkoztak, a felséges herceg unottan az italokkal. Már bánta, hogy idejött e barbarus vidékre.

– Legszívesebben tábortüzet gyújtanának a parkettből – gondolta. – És azon bográcsban valami paprikást főznének a szalonban. Ehelyett ezeket a száraz pogácsákat dicsérik. Nem is volna rossz a bográcsozás. Mikor leszek én megint bográcsközelben? Mindenki vár itt valamire. És majd semmi sem történik. Nem is tudják, hogy ez az én életem: mindig vártam valamire, és soha semmi nem történt. Van ennél rosszabb. Itt még tenger sincs. Ez látszik a fivéremen is, messzi a tenger. Ettől van itt mindenkinek olyan penészesen savanyú szaga. Mindig várnak tőlem valamit. Csak én nem, csak én nem várok magamtól semmit. Még talán ettől a két állítólagos udvarhölgytől várok valamit. Nem sokat, inkább csak azt, hogy múljon az idő. Hogy jót aludjak. Ez a legszebb, alvásba baszni* magam. És most látom az arcokon, hogy mondanom kell valamit.

– Szép magyar urak. Ich bin schön geboren*, jól mondom, Rubens*?

– Felség, lassan ideje visszahúzódni termeinkbe.

– Wenn ich ein kisbaba sehe, megsimogatom.

– Kérem, felség.

– Vagy soll ich über die boldogság reden?

[kilencvenötödik oldal]

Még rajta volt Kara Zsigmond ifjú testének forrósága.

Bárány Mihály jobban érezte magát Isten szabad ege alatt, mint fényes termekben. Jobban csizmában, mint könnyű, új cipőkben. Szerette érezni mindennek a súlyát. A kard súlyát, a test súlyát (a magáét és a másikét), a szó súlyát, a hazaszeretet súlyát. Nehéz a hazát szeretni, de épp a nehéz adja ennek az értelmét. Nehéz az Úr parancsait megtartani, nehéz, de ezért könnyű az Urat szeretni. Kizárólag a nehéz könnyűt becsülte, megvetette, lenézte a könnyű könnyűt. Gyanakodott rá. Az élet is legyen nehéz. Csak a komolyságnak van értelme. A körömpörkölt komoly, a saláta komolytalan. A tréfa komoly, a vicc komolytalan. A mély komoly, a felszín komolytalan.*

Hosszú, díszes asztalon álltak az ezüsttálak – de mikkel? És Bárány evéskor ülni szeretett. Nem is jó az, hogy szeretett, hanem ült. Leült ebédhez, vacsorához, reggelihez. Az ételhez, köszöntötte az ételt Isten nevében, evés formájában elbeszélgetett az étellel, mással nem, magyar ember evés közben nem beszél, majd ugyancsak Isten nevében elbúcsúztak egymástól (egymásban immár). Itt meg?! A tányérok nem az asztalon, hanem a kézben, ide-oda sétálunk, szót váltunk. És hát mifélék az ételek? Aprófalatok. Harapni se lehet őket, csak egyben lenyelni. Pulyának valók, ha ízesek is. Húsgombócok, gombagombócok. Tökkrém, májkrém, padlizsán. Fürjtojás, töltött tojás, haltojás. És ki látott már ilyet, ekkora véres hurkát?

Véres hurka paprikakalpaggal, nem lesz ennek jó vége.

[kilencvenötödik oldal]

Véres hurka paprikakalpaggal: könnyű. Vér sütve: nehéz. Vér sütve: 4-5 liter disznó- vagy marhavér, 2-3 kávéskanálnyi őrölt bors, 3-4 tetézett evőkanálnyi zsír, 3-4 közepes fej hagyma, só. A vért tisztán kell meggyűjteni, kimosni nem lehet. Ha friss, félreteszem megaludni. Azután feldarabolom, és kevés babérleveles vízben félig megfőzöm, megabárolom. Zsírban sok hagymát pirítok, és a vért még kisebb darabokban belevágom. Fedő alatt gőzölöm, sütöm. A són kívül borssal is meghintem bőven. Kenyérrel fogyasztjuk.*

[kilencvenötödik oldal]

Mint a halak valami csinált tavacskában, gondolta Bárány, ideúszunk, odaúszunk, egymásnak ütődünk, tátogunk kicsit, és így tovább. Miközben valaki néz bennünket. De vajon ki. Ha nincs a vacsorának eleje meg vége, csak úgy elkezdünk eszegetni, meg asztal sincs – akkor hogyan mondjuk el asztali felszólalásunkat? Pedig azzal jött ide, azt el kell mondania.

– Bárány Mihály.

Ezt hallotta a háta mögül; nem kérdezték, nem állították, inkább mintha valaki bemutatkozott volna. Megfordult. Nála magasabb, inas férfi állt vele szemben, haja, szeme, kis, jól ápolt szakálla fekete, de mintha az egész ember feketeséget sugárzott volna. Bárány érezte a rózsavizet, önkéntelenül mélyet lélegzett a férfiból.

– Tekegyelmed a Bárány? – szólt az ismeretlen szigorúan.

– Kit tisztelhetek az úrban?

– A nevem nem fontos.* – Végigjáratta a tekintetét Bárány mosolyba merevedett arcán. – Egyébként mindegy is, Graf Schweidenfeldt.

– Ismernem kéne, gróf?

– Ó nem. Elég, ha mi ismerjük a kapitány urat. És mi ismerjük a kapitány urat.

Báránynak nem tetszett ez a beszéd.

– Látta ezeket a csöppnyi étkeket? Kanapé, azt mondta rá a díner, mikor megkérdtem, hogy hát ez meg milyen Isten csudája. No

de miféle kanapé az, mondja meg nekem, gróf úr, ha még rája se lehet ülni…

– Erre még nem gondoltam.

[kilencvenötödik oldal]

– Bárány Mihály – suttogta Schweidenfeldt Bárány nyakába.* Ahogy a gróf meglátta Bárány barátságos, jóindulatú arcát, melyet kis, titokzatos vájatok barázdáltak, ismeretlen szenvedések vágatai, elfogta a részvét. Szegény ördög, szemer esélyed sincs. Próbálta az arcról a bujaság közhelyes pletykáit leolvasni, melyeket épp ő fog most visszafordítván tőrként e nemes kebelbe döfni.

Ugyan. Nem lesz itten se nemes kebel, se tőr, maszatos zsarolás lesz, savanyú izzadás, megalázás és megalázkodás.

– Aminek meg kell lenni, annak meg kell lenni.

[kilencvenötödik oldal]

Apám* alaposan szemrevételezte Schweidenfeldt gróf arcát. Valamiért Keresztelő szent Jánosra emlékeztette.*

– Látta ezeket a csöppnyi étkeket? Kanapé, azt mondta rá a díner, mikor megkérdtem, hogy hát ez meg milyen Isten csudája. No de miféle kanapé az, mondja meg nekem, gróf úr, ha még rája sem lehet ülni…

– Erre még nem gondoltam.

Állítólag Jézus rokona volt. Meg böjtölt a pusztában.*

– Jól értem? A gróf úr zsarol engemet?

– Igen, jó uram, ennél pontosabban magam sem tudtam volna szépséges nyelvünk tündérfényes szavaiba fogni. Ám a pontosság félrevezető. Harsányabb, ijesztőbb, mint a valóság, melyet előkészít. Mert gondoljon csak, kapitány uram, a fölkelő napra. Micsoda szövevény! Ez az egész *harmonices mundi,* a „ki kering ki körül”, azután az ellipszisek, gyújtópontok, vezérsugarak, négyzetek és köbök, erők, vonzások, választások*, taszítások, tudósok és pörök, eppur si muove, engedelmével. De…

– Micsoda göthös pojáca.

– De ha ez mind csupán a nagyravágyó emberi állat eszes és, legyen, göthös háborgása is, a legapróbb részlet megett is Mindenható Urunk áll, az ég fenséges rendje és kelmed meggyötört, szegény magyar csizmája megett is, az ő szent akarata mozgat mindent, akár ellipszispályán, akár az ő tökélyét szabatosabban dicsérő, tökéletes körön. Így lesz ama háborgás is mennyei

ünnepélyesség és nagyság. Hol az ember recsegő hiúsága, foszforeszkáló becsvágya, hol a harmonia cælestist hirdető fanfárok harsánysága fülsiketítő.

Pedig ha kelmed hajnalban kisétál a vár fokára, csöndes imával spektálja a veresben úszó napfelkeltét, az Ipoly völgyében, jól mondom, Ipoly, ugye?, a könnyű ködtakarót, melyet átitat e mindent elborító égi pír – érezhet-e vajon mást, nagyságod, mint nyugalmat s derűs várakozást a kezdődő napot illetően, s annak nyugtató bizonyságát, hogy minden úgy van, ahogy lennie kell, és a rend nem csupán nyugalom, hanem bizony elkerülhetetlen is.

Apám szótlanul figyelt. Végül is Keresztelőt lefejezték. De ez rajta most nem fog segíteni.

– Min gondolkodik? – kérdezte Schweidenfeldt. – Apám nem mozdult. – Értem. Szóval rajtam. Rossz választás, kedvesem. Ennenmagán kellenék. Tudta egyébként, hogy Kepler komoly kutatásokat folytatott a hópelyhek mivoltáról? A hópehely, barátom, és a világegyetem, ez ám a távolság! Visszapilinkélve a földre, de még a teljes elolvadás előtt, hogy tréfásan fejezzem ki magam, ugye elég, ha annyit mondok, a hús csábítása? Ugye nem kell a részletekkel előállnom, dátumok, tanúk, szőrzetek, szerelmes szavak idézése? Ugye nem kell nevet mondanom, elég, ha általánosságban alludálok a konyhaművészetre.

– Menj a picsába, ott alludáljál!

– Halkabban, jó uram, még meghallják e díszes fogadás díszes vendégei, és akkor nekem is meg kell hallanom. Eleget édelegtünk. Összefoglalnám: mi hallgatunk, ha kelmed beszél. Világos?

– Világos.

[kilencvenötödik oldal]

Azután még hozzáfűzte:
– Istennek nincsen szüksége katonákra.*
A gróf ütésre emelte a kezét, aztán leeresztette.*
– Nagyon magányos lehet kelmed.
– Magányos és boldog. Semmi ítélkezés. Minden vétek egyenlő.
Hirtelen nem volt világos, ki fenyeget kit.
– Most mi lesz.*
Mondta a halknál is halkabban apám, és elfordult.

[kilencvenhatodik oldal]

– Most mi lesz.

Az Úr elnevette magát, ahogy Gerendás atyára pillantott, és könnyedén vállat vont, akár egy kamasz. Az elébb tört be a plébániára Pázmándi nagyasszony, lihegve, köszönés helyett szinte a pap arcába fújta:

– Azonnal gyóntasson meg! Nem érti, azonnal! Ne kérdezzen, ne válaszoljon, vegye a stólát, üljön, térdeljen, csinálja már, amit kell. Most!

– Mi történt, tekintetes asszony?

– Semmi nem történt! Gyóntasson már. – Úgy kiabált, mintha leállt volna a szíve, és újra kellenék indítani. – Mindjárt leáll a szívem, ne pipogyázzon már! Kérem. Megöltem egy embert.

– Az lehetetlen. Kicsodát?

– Ne akarja tudni. És ne társalogjon itten már, az Isten áldja meg, gyóntasson!

Az Isten szóra az Úr újra fölnevetett.* És ez lett az a pillanat, midőn Gerendás Péter eljutott az imádkozásig. Ez ugyanaz a pillanat volt, melyben fölfogta Pázmándi Zsófia arcának végtelen kétségbeesését.* Az Úr még nem válaszolt neki, de az is eljő majd (lásd a csókjelenet, [harminckettedik oldal]*).

– Méghogy mi lesz. Olyan még soha nem vót, hogy valami ne lett vóna. – Elégedetten szemlélte öregkori bölcsességét, és hozzákészülődött ő is a gyóntatáshoz.

[kilencvenhetedik oldal]

– Mi a maga neve, kérem, Schweidenfeldt*, ha érti, mire gondolok?

– Schweidenfeldt, felség.

– Ön végül is egy magyar úr, n’ est-ce pas?

– Mondhatni, felség.

– Akkor mondaná meg nékem, kedves magyar úr, hogy egy magyar úr mért… mi a helyes kifejezés? … mért lesz spicli?

– Attól tartok, felség, hogy suboptimálisan fejezte ki magát. Igaz, messziről jött, itt, ezen a latyakos, görbe* vidéken csupán vendég. Vendég és idegen. Jön, megy.

– Nos, én pedig attól tartok, hogy ön nincs abban a helyzetben*, hogy velem szemben megértőnek mutatkozzék. Latyak ide, görbe oda… Két dologra válaszoljon, kérem.

– Igen, uram.

– Most akkor ön kinek dolgozik, Lipót kuzennek vagy énnekem?

– Hűségem felséged iránt kikezdhetetlen.

– Oh, tehát nem akar vagy nem áll módjában válaszolni. Nagy a hűség lombozata, ha érti, mire gondolok. Vagy másképp: egy a hűség, és több a hűség tárgya. Ez már olyan, akár egy közmondás. Száll a nép ajkáról ajkára. Azt ismeri, hogy ha novemberben esik a hó, akkor decemberben karácsony lesz? Francia humor. Neige en novembre, Noël en décembre. Finom, mint a halk fing, ha érti, mire gondolok.

– És mi a másik?

– Értem. Nem szeret a fingról eszmét cserélni. Mi ott a tengerparton, Németalföldön, félig tenger, félig szárazföld, a végtelent a gyakorlati életben találjuk meg. A franciáknál nem is a filozófusok, inkább az esszéisták végtelenek; nálunk a whiskyfelhőbe burkolózó, titokzatosnak tetsző, nehézkes hajóskapitányok. Nincsen lakoma szarás nélkül, ha érti, mire gondolok. Az escargot törékeny házának csigavonalai ugyanúgy a végtelenbe szédítenek, mint a reterát sötét mélye, a ritirata, a visszavonulás mérhetetlen csöndje. Tűnjön el, és köszönöm a jelentést.*

[kilencvennyolcadik oldal]

Macska, hallasz?

[számozatlan oldal]

Az Úr, talán mondanunk sem kell, mindent lát (a szeme)* s hall. Látja saját magát mintegy belekuporodva (hát nem valami daliás tartás) Gerendás kanonok úrba, hallja a gyónást Nyáry Pál meggyilkolásáról, oldozd föl, súgja jókedvűen a papnak, nyugodtan oldozd csak föl.

Látja, ahogy a kényes csöndhintó hajnalok hajnalán nagy óvatosan elhagyja a várost, Lajos nagyúr másnaposan hortyog, az Úr csak ezt hallja meg a lovak lihegését és a fölvert madarak zajongását, a hintóból semmit, a csöndhintó az csöndhintó, Ransmayr mester kezéből még nem került ki fusermunka.

Repül a hintó, egyre távolabb a magyarok földjétől. Valami elmaradt. Lett volna, de nincs. Ez a magyarok történelme, nincsek állnak össze valamikké, a volnákat pedig a sírdogáló emlékezet vanná kovácsolja. A csúcspont a csúcspont elmaradása – vagy ki tudja. (Kivált ez utóbbi.) A magyarok históriája nem vett fordulatot, se újat, se váratlant, ment minden a maga útján, ahogy a történelemkönyvekben olvashatjuk, hol fényesen, hol sárosan, rendben, sorban, 1687-ben Buda visszafoglalása, és így tovább, ahogy már egyszer volt. Semmi nem változott.

Látja Vincent Peruzzi velencei gyémántkalmárt, amint vöröslő arccal épp földhöz vágja díszes fejfedőjét. Erre most nem térünk ki.*

És látja, ahogy Kara Zsigmond menekül. Árkon-bokron át, éjszaka, iszkolva, úttalan utakon, erdőkön át, hosszú hetekig – a messzi

Sztambulba. Haza. Miután lelőtte Nyáryt, kenyéradó gazdáját. (A krónikás, ha zárójelben is, de fölhívja a figyelmet, hogy szegény szerencsétlen Bárány Mihály abban a pillanatban, amikor eladta a lelkét, akkor már, hogy így mondjuk, nem létezett sem ok, sem okozat, Nyáry halott, Kara, Bárány szerelme már illa berek, nádak, erek elhagyta a várat, Bárányt, az országot. Amikor fűszereket tett a csiga mellé, az még nem volt árulás, de ez…)

Kara az első pillanattól kezdve mint török kém… hát szóval török kém volt, na. De ezt csak az Úr tudja, meg természetesen a török hadvezetés. Nyáry meggyilkolásával a Lajos–Nyáry tengelyt és a már elemzett európai átrendeződéseket akarták megakadályozni. Végül is csupán Buda visszafoglalása akadozott egy ideig, történelmi mércével mérve ennek nem volt jelentősége. Többen haltak meg, ez igaz. Az Úr ezeket különösen kedvesen fogadta.

Látja, ahogy Kara porosan és vidáman megérkezik hasszán beglerbég palotájába, lefürdik, lefürdetik, illatos olajokkal kenegetik.

– Büdös vagy, mint egy gyaur kutya.

Látja, ahogy aztán a vacsorát követően leheveredik a beglerbégje mellé, szőlőt esznek, Kara fáradt, fejét gyöngéden a bég vállára hajtja, elalszik, könnyen, gyorsan, akár egy gyermek, kinek még jó a lelkiismerete.

A bég csöndesen tovább magyarázza a harci helyzetet.

– Magyarország elveszett.

[számozatlan oldal]

Az angyal nem üt el az ürdüngtől, csak épp a másik oldalon áll. A mi angyalunk most úgy áll, hatalmas Kolosszusként, hogy egyik lába a Boszporusznál (most meg nem mondom, melyik oldalon), a másik a Csallóközben.

Egyik kezében Pázmándi Zsófi, a másikban Kara Zsigmond koponyája. Az agygöb. Az angyal egész az utolsó pillanatig nem tudta, hogy mi lesz, megsimogatja az asszony fájdalom gyötörte és a fiatal férfi mámorosan szédült fejét, vagy éppenséggel összeroppantja.

Összeroppantotta. Mint a vizes agyag, folyik az ujjai közt az agy. Meredten néz az angyal, nincs benne részvét, csupán meghökkenés, és a halk, nyüszítő kérdés, melyet senki nem hall a Világmindenségben, de tényleg senki, Ő sem.

– Most mi lesz.*

[számozatlan oldal]

A nagy-nagy erdőben
született egy kis elefánt.
Babar a neve.
Az elefántmama nagyon örül neki.
Halk énekszóval ringatja
a két fa közt függő bölcsőt.
Babar gyorsan nő.
Már a többi elefántgyerekkel játszik.
Aranyos kis elefánt!
Kagylóval gödröt váj a homokba.
Egy napon egy csúnya vadász
a bokor mögül rálőtt* Babarra,
aki anyukájával sétált.
Babar ijedtében ész nélkül rohan
árkon-bokron át. Se lát, se hall,
csak menekül…
(…)
Vége az ünnepnek. Alszik az erdő.
A vendégek a sok tánctól fáradtan,
de vidáman mentek haza.
Babar király és Celesztina királyné pedig
boldog jövőről ábrándozik.*

[számozatlan oldal]

Nyáry Pál örült is meg nem is, mikor a kis pisztoly eldördülése után nem sokkal bevackolta magát az Úr mellé.

– Hát, Ferikém, ettől nem lettük okosabbak.

– Meglepő is lett volna, nem? De jól hallom? Könyörögsz? Azt mondod, segíts, Uram, mert egyedül gyönge vagy és esetlen, mint a gyermek, arra kérsz, legyek veled nagyvonalú, ne tekintsem gyarlóságaid, inkább csak szűkös erényeid és vágyadat a tisztaságra…?

– Ez a helyzet, Ferikém, egy az egyben.

Nincsen titok, mivel nincs vér a konyhakövön.*

[számozatlan oldal]*

Azt álmodtam, égi Atyám*, hogy beszélsz velem. Beszélgetsz. Erősen húztad a lábad, és én szinte rögtön rád rontottam, öregem, te húzod a lábad. Ha tudtam volna, mi a helyzet, hallgatok.

Bölcs András testét és orcáját viselted.

Kivel együtt tanultam az Udvarnál mindenféle tudományokat, latint, mathézist és valamiket a csillagok járásáról is. Magas növésű fiú volt, izmos, nem csontos, mégis olyan, kiről valami állandóságot föltételezhetünk, azt, hogy súlyának és magasságának arányai nem fognak előnytelenül változni, vulgo: hájas disznó-felnőtt belőle nem leend soha. Mindene szép volt, nem föltűnően, kiváltképp nem hivalkodón. Csöndes szépsége téged dicsért.

Valahogy nyugodt volt az esze, az értelmessége is; csöndes, akár a szépsége. Nem akart kívül maradni a bandán, nem is volt lusta, de nem érdekelte a pozíciója. Volt benne igyekvés, ez azonban nem az elérhető magasabb polcra vonatkozott, hanem a megismerésre.

Meglett férfiként is megőrizte testének halk szépét, de nem tudni, én nem tudom,* milyen feszültségek folytán, rianás támadt az agyában, keményen megütötte a guta. Azonban két év szorgos munkája, tudós gyakorlatozása és őszinte imádkozása majdnem egészen kimentette őt állapotának sötétjéből. Száját oldalra húzta a baj, így szűrte a szavakat.* De a szavai nem ismerték az időt, újra meg újra kóvályogva előkerültek. (Mi az idő? *Mikor* éljük a jelent?*)

Ilyen voltál, Uram*, álmomban, szeretetre méltó és törékeny.

Valamit még nem mondtam. A szemeid. A Bölcs Andris szemeit. Mert ahogy beszélt, mesélte a saját történetét, az agyának drámai történetét, bizonyos derűvel mesélte, bár nem derűlátón, nem leplezte a nehézségeket, melyeket immár maga mögött hagyott, melyek még reá várnak és melyek életének minden pillanatában roppant súllyal nyomják, a szeme teli lett árnyékkal. Végtelen szomorúság ült ott, mint valami különálló lény, tőle és akár a bajától is függetlenül.

Mintha a bajok mögött volna egy nagyobb baj.

Te vagy ez a baj, Uram*, motyogtam a felelőtlenség félálmában reggel.

Te, a szomorú Isten.

Nem tudom megfogalmazni, Uram*, milyen nyelven beszélgettünk, de nem éreztem, hogy idegen volna. Akkor viszont magyarnak kellett lennie.

Egy jó kis magyar nyelv. Egy fasza.

Úgy tűntél el a hirtelen leereszkedő ködben, mint a nagy tengeri hajók távolodva a kikötőtől*, lassan, ünnepélyesen, úgy tűntél el, mintha megjelennél, mintha jönnél, és nem mennél, el, örökre.

* Csokonai Lili, más szóval V. Károly, Isten akaratjából a fél világ ura, Asturia és Nyékládháza hercege. (tréfa!) – E. P. (Arany Jánosnál (A. J.) láttam ezt a lábjegyzetelési módot.)

* E. P. – E. P.

* VI. Károly. Mit tudunk VI. Károlyról? (tréfa!) – E. P.

* Salinger kifejezése. – E. P.

* VII. Károly. Az meg ki a who the fuck? Még hogy ki! Ő zavarta ki Jeanne d'Arc segítségével az angolokat majdnem egész Franciaországból! De apámon ez sem segített. Bár talán ártani se ártott nagyon. Ki tudja… – E. P.

* Pordán Ferenc fordítása – E. P.

* Bizonyos források zich verhengen-t, illetve gelukkig zijn-t említenek. Én a megbízhatónak tűnő Apponyi Sándor-utalást vettem. (Hungarica: Ungarn betreffende im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften. Besorgt von L. Dézsi. Teplice és Wijk aan Zee, 1927.) De bárhogy legyen is, bárhogy tántorgunk Teplice és Wijk aan Zee közt a szinonimák nyomában, az első szó: örülni! – E. P.

* Ez a forma lett aztán a huszadik században az Eppler-briliáns alapja. – E. P.

* Azelőtt! – E. P.

* Amely akkor még nem is létezett! – E. P.

* Asien fängt bei der Landstrasse an, hogy tudniillik ott kezdődik Ázsia, mondotta volna Metternich, konkrétan herceg és gróf Klemens Wenzel Nepomuk Lothar von Metternich-Winneburg zu Beilstein (1773–1859). – E. P.

* Nem azonos Nyáry Pállal. – E. P.

* Már Petőfi előtt is! természetesen, tenném hozzá, a költő csupán a már létező nemzeti érzületét foglalta mondatba, versbe. Én persze azt gondolom, van ez fordítva is, vagyis hogy mondattal lesz a valóság. Szinte hallom a kétkedők gúnykórusát. De gondoljunk csak a szívre. E történetben is elő fog fordulni – hacsak meg nem feledkezem róla –, hogy valaki majd azt mondja zavartan és szomorún: Újra beleszerettem magába – azzal, sitty-sutty, és tényleg újra belé szeret. De tudnék más példát is hozni. Igaz, ellenpéldát is. – E. P.

* Gonda–Niederhauser: A Habsburgok, 1978. – E. P.

* Ez adta az ötletet a lábjegyzetek, íme, csillagozására. Fönt, lent, ég, Pokol, csillag, láb. De ne essünk túlzásba. Édesem. – E. P.

* Christoph Ransmayr (1954–), osztrák író; jó; véletlen névegyezés. – E. P.

* Dobos C. József nyomán. – E. P.

* Kazinczy szava. De se Berzsenyi, se aztán a magyar nyelv nem vette (nyalta?) be. – E. P.

* Egy híres svájci óragyár (család)történetéről szóló könyvben olvastam mint elvetélt reklámötletről: „Keresztfára igen, másodpercmutatóra nem”. Így akarták jelezni, hogy az idő az emberé, nem az Istené, még ha ő teremtett is mindent. De aztán visszaléptek a kampánytól, nem félelemből, állítják, hanem túl bonyolult lett az egész, illetve a felmérések szerint az emberek, legalábbis a svájciak szívesen gondolják azt, hogy az idő Istentől való, és ha kizökkent, ha nem, ők születtek helyretolni azt. – E. P.

* Nem tekinteném (ha lehet, amiben nem vagyok biztos) Bulgakov-parafrázisnak. – E. P.

* Mint a James Bond-filmekben a főgonosz, csak itt főjóként. Ez jutott eszembe. – E. P.

* Rousseau: Essai sur l’origine des langues; a II. fejezet címe ez. – E. P.

* Az! – E. P.

* Epizód: a főcselekményhez szorosan nem tartozó esemény, amely azonban a szereplők jellemét új oldalról mutatja be. Idegen szavak és kifejezések szótára. – E. P.

* Hol olvashatta? – E. P.

* Meggyőződésem volt, hogy a jelentés nem lett elküldve, afféle vázlat csupán. Ennek mintha ellentmondana, hogy találtam egy Croy herceg által írt papírdarabot, haragos betűkkel: „Impertinencia! Még szerencse, hogy csak Brnóig!” Mármost ebből, „Még szerencse, hogy csak Brnóig!”, afféle lokális közmondás lett Stájerországban, jelesül a Pöls–Zeltweg–Leoben

háromszögben. Majdnem azt jelenti, mint nálunk a „több is veszett Mohácsnál”! – E. P.

* Erdős Tibor akadémikus szava. – E. P.

* Zöld mezőben lépeget egy medve, és folyamatosan hazudik. (Kosztolányi) – E. P.

* 1666, könnyű megjegyezni. Most nem részletezem a szégyenletest. Pedig szívesen ekézném Montecuccolit. A vadkant* még behozom, Isten engem úgy segéljen! – E. P.

* Zrínyi, mielőtt a haza üdve parancsolta más irányban, eddigi tántoríthatatlan királyhűségét feladva a döntő lépéseket megtehette volna, a legszebb férfikorban vadásszerencsétlenség áldozata lett. Egy megsebesített vadkan tépte fel nyakán az ütőeret. Elvérzett. 1664. November 18-án vesztette el Magyarország ezt az univerzális lángészt, ki egyesítette magában mindazokat a ragyogó vezéri és kormányzati erényeket, melyek méltóvá tették volna arra, hogy fejét szent István koronájával ékesítsék. (Julier Ferenc: Magyar hadvezérek)

* Saját, originális (mélymagyar) megfigyelésem. – E. P.

* Julio Cortázar interjújából, le Monde, ez biztos, de hogy pontosan mikori, azt nem találom; saját fordításom.

* Keczer Samu a becsületes neve, már az apjáé is az volt, amiképpen a fiáé (stb.) is az lett, de többé nem szerepelvén a történetünkben, ezt nem tartottam fontosnak megjegyezni. Bár

most kissé elbizonytalanodtam. Keczer Samu, a névtelen kocsis. – E. P.

* Mintha bizony. Mintha bizony eltévesztették volna. Mintha bizony afféle arisztokrata ütődöttségről, figyelmetlenségről volna szó, ahogy például az ötvenes évek osztályharcos, vidám filmjeiben. Sajnos logikai megfontolásokból ezt itt, lábjegyzetben kell írnom, pedig jobban venné ki magát a főszövegben: Nyáry udvariassága, az magas galantériája az alacsonnyal, úgy működik, mint az Escher-képek lépcsője: mész alázatos udvariassággal lefelé, és amikor leértél, ott vagy legfelül, s nézel kissé fáradt szemrehányással: a többiekre. (Megyik János álombéli megfigyelése) – E. P.

* Ez apám észjárása. Szinte szó szerinti. A falnak lehetett menni tőle. – E. P.

* A Trabant-tulajdonosok még emlékezhetnek az ún. alsózsírzás intézményére. Na, ez lényegében a Ransmayr-zsírkupak elvén működött. Hogy a zwickaui boszorkánykonyha támaszkodott-e erre a régi tudásra, arra nincs adatom. – E. P.

* A gömbvillám régi, szép neve; a nemzeti színház előadásán hallottam, a Mohácsi János rendezte Egyszer élünkön. – E. P.

* Die Frischbaronen, járta akkor előkelő körökben a mondás a frissen szerzett címekre vonatkoztatva. Értelemszerűen Croy herceg is használta, jóllehet inkább terminus technicusként, mint csúfondárosságból. Nem tartom kizártnak, hogy a báró ellenérzéseiben, alkatán és a szépészeti fölfogásán túl, ez is szerepet játszott. – E. P.

* Helyesebb lett volna azt mondania: a császárság és királyság. De részint nem volt borivó ember, részint Magyarországot kizárólag mint megoldandó problémát észlelte. Tüske a köröm alatt plusz végvárak stb. – E. P.

* Mert ő volt a „vendég”! – E. P.

* Így azonban mellékvágányra siklott a beszélgetés. De várjuk ki a végét. – E. P.

* A nők, a nők egy kicsit érdekelték. Nem is tudom. Inkább a nők teste, a testi valójuk. Vagy… azt hiszem, tulajdonképpen csak a kúrás érdekelte. Főként az nyűgözte le, hogy mindenik más. Akkor is, ha minden (és mindenki!) mindig ugyanaz. Ugyanolyan. Hát az kész csoda, ez az ezerféle (1003, tenném *én* hozzá fontoskodva) ugyanolyanság. Akárcsak az iroda ügyei, egyformák, ismétlések, a gyávaságok, a megvesztegethetőségek, aztán mégse hasonlítanak. Próbálta észben tartani őket (tudniillik a kúrásokat)… nem is egészen magától értődő, mi számít annak egzaktul… Erre végül is talált megnyugtató, őt megnyugtató megoldást. – E. P.

* A nevezetes four o’clock tea. – E. P.

* Takarodjék a repedt sarkú kurva jó édes grófi édesanyjába, vagy szétveretem a tökeit, és még le is nyeletem, mi a faszt képzel, maga szerencsétlen, azt hiszi, lopjuk itt a demokrácia drága idejét!? – E. P.

* Feledékenység (deizmus?), bosszú (Ószövetség?), öncélú gonoszság, illetve kíváncsiság, kisebbségi érzés (ateizmus? – az Úr ateizmusa? érdekes fölvetés) – meg nem tudnám mondani az

okot. Az Úr útjai kifürkészhetetlenek, és még az is előfordul, hogy nincsen út. – E. P.

* Tizenhetedik század közepe. – E. P.

* Francia mondás**, én Rabelais-nál olvastam. Éhínség idején nem gilt. – E. P.

** Nem francia mondás. (a francia fordító)

* Kleist: Amphitryon, Forgách András fordítása alapján a szövegváltozatot Gáspár Ildikó készítette. – E. P.

* Beszélő név, lásd [tizenkettedik oldal]: von Heussen báró: „Tartsuk szemmel ezt a mi kis báránykánkat. Nem fogja kockáztatni a botrányt. És akkor van abban a várban egy fülünk. Egyáltalán vár az, vagy kastély, vagy micsoda?” – E. P.

* Rövid mondat. A „Szeretem az apám” még rövidebb. Bár tartalmában viszont bonyolultabb, noha az ellenőrzés, az ellenőrző körút is komplex föladat, éppen azért, mert nincs pontosan meghatározva, hová, meddig, ki, mikor, hány. („Kinek, hová, miért.” Harmonia cælestis) Ez meg, a meghatározatlanság vagy meghatározhatatlanság ismét összeköti az említettem rövid mondattal. – E. P.

* Kosztolányi-allúzió. – E. P.

* Sem ne ikrek, sem ne távoli kuzinok – legyenek húg és nővér a szemöldökök. Ezt állítja Sharon Dowsett londoni vizázsiszta (kozmeto-arcász), ki a Chanelnek, a Balenciagának és több más nagy divatháznak ad tanácsot tanácsadóként. – E. P.

* Hosszú mondat. – E. P.

* Illés György: Tündérkertek dicsérete, 1984. – E. P.

* Tapicska forgalmista szavai a Szigorúan ellenőrzött vonatok című filmből (Menzel–Hrabal). – E. P.

* Elírás; Dunán. – E. P.

* József Attila-foszlány. – E. P.

* Úgy kellett – egyszerű történet! – tollam zabláját visszarántanom, hogy ne így folytassam: mély torok (deep throat). Egyébként van egy tüneményes, bár érthetőn heves vitákat kiváltó, viszont egész estét betöltő animációs film, melyben a hős egri asszonyok, hogy úgy mondjam, orálisan teszik tehetetlenné a kontyost. Lehet e művészi felfogással egyet nem érteni, de a hazafias intenciók egyértelműek: a török sereg eltakarodott a vár alól. Dobó István, a hős várkapitány büszkén és kissé irigykedve nézett utánuk. És mi volt a jutalma ezért a hősies helytállásáért? Az osztrák kamara ellenőrei levonták a fizetéséből a leltárból hiányzó bor árát, és mindenáron meg akarták vetetni vele annak a három búzaveremnek a gabonáját, amelyet a sáncok betemettek, s amelyet később meg is találtak. Az újjáépített várat a törökök hat (!) nap alatt elfoglalták. Hiába!, már nem Dobó volt a kapitány. És az egri hős asszonyok is tüzes menyecskékből fáradt, kedveszegett nagymamák lettek. – E. P.

* Vagy az Ipolyét. Vagy ott már keveredik, és akkor mindkettőét. Évszázados vidám, de komoly vita és vetélkedés ez Nagytúr (Veľké Turovce) és Kistompa (Tupá) közt. – E. P.

* Tévedés. Ipolybalogon őrizték. – E. P.

* A miénk! – E. P.

* Nem egészen jó szó ide. Az Úr oltalmazó szeretetében bízó, az Urat nem félő, de viszontszerető életujjongás, amely talán – talán – a rafinált előételek szívelésében érhető a legkézenfekvőbben tetten. A tizenhetedik században annyi volt az Ipolyban a sőreg, mint a nyű. Vizáról nincs adat, annak ikráját mondják a legjobbnak (apró magvas, feketésbarna, meglehetős sűrű állományú s kellemes savanyús íze által kell kitűnnie – olvasom a Dobos-szakácskönyvben). A sőregé gyöngébb, de jobb, mint a tokhalé. A kaviár Nyáry idejében nem számított ritkaságnak a gedőcsi fölöstökömökön. – E. P.

* Szerintem éppen ennek kapcsán írja Krúdy: Rezeda úr itt lakott, Gedőcs várában, és éjszakánként, midőn hazafelé járt, gyakran találkozott régi királyokkal, nagyurakkal, amint a kőfalból kiléptek. Rezeda illedelmesen megemelte a kalapját a diákköpenyes Mátyás vagy a zordon, fekete szakállas Zsigmond vagy a házigazda, Nyáry Pál előtt, és mindaddig meghajtott fővel állott a bástya mellett, amíg e régi férfiak szellemalakja, őszi ég ködéből, sápadt hold ezüstjéből és ódon tornyok tompán visszhangzó harangütéséből szőtt árnya ismét eltűnt valamerre a várfal mentén… – E. P.

* A Kossuth-szeletből naponta vitt néhányat Beck bárónő a szomszédban raboskodó Kossuth Lajosnak. A szabadságharc alatt a cukrász beállt honvédnak, fogságba esett, majd börtönbe került. Vajon vitt-e neki valaki süteményt? (Illés György nyomán) – Gedőcs vára, akár a szív: száz meg száz lüktető ér indul belőle, s szövi át történelmünk testét. – E. P.

* Dehogynem! – E. P.

* *Ebből* természetesen nem lehet. De van, hogy úgy hozza az idő, a történelem, a haza sorsa, a szélsőséges időjárás és a sorsolás szeszélye, hogy a semmiből kell főzni. Nagy szakácsok és anyák tudják ezt. Azután (?) – ekkoriban – a komondorok hosszú szőrébe törölték zsíros kezüket. – E. P.

* Megmosom kezeimet az ártatlanokkal; és körülveszem, Uram, oltárodat. Az imakönyvben – pontosabban: Misekönyv a missale romanum szerint –, amelyből ezt kiírtam, két dedikáció van változatlan írással: fekete töltőtollal Marcelnek Mamától, Mikulás, 1932; kékkel: Péternek Nagymamától, 1959. Szent István. Marcel, egy l-lel! Új dedikáció nem lesz már ebben. – E. P.

* Kertész Imre: Gályanapló. – E. P.

* Meglehet, ez a nyitrai „kitörésre" vonatkozik. Híres eset, Zrínyi ekkor figyelt föl igazán Nyáry Pálra. (Családilag ismerte gyermekkorából; a kis Pál könyvmoly volta föltűnt a már akkor híres hadvezérnek, főleg a fiúcska mathézis iránti fogékonysága. Még játékos feladatokra is talált időt; tegyük föl, hogy a Száva épp olyan gyorsan folyik, mint a török hadsereg haladási sebessége, amely sebesség a Montecuccoli lováéhoz úgy aránylik, mint Lajos, francúz király etc.) Nyáry combján, csípőjén súlyos sérülést szenvedett. Egy ideig – adandó alkalommal – büszkén mutogatta a félhold alakú lendületes vágást. Angyal szabta, Allah egy angyala. És vigyorgott édesen. Régen volt. – E. P.

* Többek közt Assisi szent Ferenc is másképp gondolta ezt. Igaz, tudomásom szerint nem nézett szembe azzal, hogy a macska olykor madarat fog. Véres tollak a pofájában. Ezt, mondjuk,

lehetne tudni. De azt már nem, így ez nem róható föl utólagosan Assisinek, amit Harry Mulisch, holland kollégám mesélt volt, hogy a macskájuk rendszeresen fölzabálta a tulipánjait. Virág! – E. P.

* Zokogó macskák a föld. De nem akarnék senkit befolyásolni. – E. P.

* Lehet, hogy ezt lábjegyzetbe kellett volna. Csak nem volt főszöveg, amelyre a jegyzetet függeszthettem volna. Most már mindegy. – E. P.

* A minap olvastam Herczeg Ferenc A fogyó hold című regényét. Ez a holdsarlós fény onnét. Valamint a következő kifejezések szintúgy: „arannyal varrott szederjes dolmány", „az igazság előbb-utóbb ki fog sülni", „csipkerózsa, vadkomló", „Vincsy Lénárt" (Herczeg Ferenc nagy tréfája!), „virágos atlacjánker", „kéklábú nyitrai ráró", „szembelovagolni a fölkelő nappal", „vén rókával béllett farkassal prémezett kalauzkém", „gyepűn innen is, túl is". – E. P.

* Határeset; lásd például Pázmány Péter bíboros vehemens és zsenialitásra meg diadalra kényszerített munkásságát. – E. P.

* Az egyik tájoló előadáson, amint fölment a függöny, Nyáry lenyűgöző basszusa helyett az ügyelő, vitéz Kovács István sikoltozásával kezdtünk. A remény színháza?! Micsoda?! Verem be pofád, te riherongy ribanc… Kábé így; és itt fogták be (konkrétan, azt hiszem, a kultúrház – vajon mért? – arra csellengő igazgatója) az ügyelő száját, aki épp rajtakapta a feleségét, Pázmándi Zsófiát (vagy az őt játszó színésznőt?), amint az nyelvét Gellért János szájába igyekezett nem kevés ügyességgel és ügybuzgósággal belehelyezni. A vidéki előadásokon Kovács többnyire felöntött a garatra, mert a kisebb

színpadok miatt értelemszerűen az országábrázolás is zsugorodott, és Kovácsnak ez fájt. Ilyenkor megnőtt ugyan az ország szakralitási együtthatója, de az ügyelő lényegében fütyült a szakralitásra. Nem tudta, hogy az nem elhatározás kérdése. – E. P.

* D. H. Lawrence: Lady Chatterley szeretője. Szó szerint. – E. P.

* Columbo felügyelő mondja a Johnny Cash által játszott és így tényleg lebilincselő (véletlen szójáték!) hangú gyilkosnak, majd természetesen letartóztatja. – E. P.

* Az oldal olvashatatlan. Az olvashatatlanság alatt van valami, de alig olvasható. Mintha: Visz a hintó.

Azután: A testem bódult. Mintha mindenem kábán vigyorogna. A fülem is. A lábszáram, mindenem. Nem részletezem. Legyen a világ szemérmes.

Aztán mintha: A lovak háta párolog, és az Úristen kormányozza a világot. Az én világom határa a füzet világának a határa. Olyan édes fájás van rajtam, a jónak és hiányának fájdalma egyszerre, úgy sóvárgok, ahogyan csak az tud, aki pontosan érzi (még), milyen az a boldogság, amire vágyik.

Aztán: nem tudom, mi szomorított el, a lovak patájának egyhangú koppanásai-e vagy inkább a mozdulatlanná meredt idő, vulgo: hazám sorsa. Szerelmem értelmezhetetlen ebben a szomorúságban. Hiába cifrázom.

Aztán mintha: tapogatják a gyönge pontjaimat (derű stb.), ki finomabban, ki érzéketlenebbül. Szembelovaglok a felkelő nappal. Versenyzek az Ipollyal. Haladunk. – E. P. (?)

* Gondolom, Lipót császárra. – E. P.

* Bouvard vagy Pécuchet. Fordította Tóth Árpád, az előszót írta Kardos László. – E. P.

* Váncsa István megjegyzése alapján. – E. P.

* Létezik egy népszerű, ám sokak által vitatott elmélet (Szekfű Gyula, Kosáry Domokos stb.), amely szerint a magyar történelem az ún. *dugó-elv* szerint múlik, pontosabban a magyar idő az, amely rendre bedugul, feltorlódik, mintegy megáll, de legalábbis araszol, azt a (hamis!) látszatot keltve, hogy nem történik semmi. A közelmúltból a brezsnyevi korszakot hívták „a pangás évei”-nek, erre emlékezhetünk mint közismert „dugó”-ra. (nem véletlen Szűcs Jenő már-már vidám kérdése és követelése: „Barátaim, de mik ezek a dugók? nevezzük néven.” – Magyarban ugyanaz a szó jelentheti az eldugulást magát (pl. Németül: Stau) és a tárgyat (Korken); ez megnehezíti a gondolkodást. De hát éppen erről volna szó, nemde?) – E. P.

* Vonnegut, Jr. – E. P.

* A tizenhetedik században? Kötve hiszem. – E. P.

* A kötelező, ún. fóka-réteg, ahogy a vízilabdások nevezik manapság (Wiesner Tamás szíves szóbeli közlése). – E. P.

* Ebben hasonlított Bárány Mihályra. De ebből semmi nem következik (semmire). Hát a regény megváltozott, íme, elhanyagolható mértékben. – E. P.

* Hányszor, de hányszor éreztem már ezt. Ha meg fáj, akkor az fáj. Nincs menekvés, jobbra nézel, a török, balra, az osztrák.

Megint jobbra, kurucok, megint balra, labancok. Hej, bináris, bináris / lennék bizony magam is. – E. P.

* Isten és a szó, erről majd máskor. – E. P.

* A Pázmándiak hírhedten nyakas Kálvin-hívők valának, s ugyan Zsófia katolizált (ennek okairól Iványi Emmának vannak több mint értékes *történetei,* már-már frivol, az illetlenség határát súroló *sztorijai,* Catalogus Librorum In Arce, et Bibliotheca Frakno repositorum), de olykor ott ragadt a családi szóhasználatnál. – E. P.

* Valóban. – E. P.

* Mintha óvatos Hamlet-utalás volna. Jobban kéne ismerni a Pázmándiak családfáját. – E. P.

* A szappanopera-változat: – Mert a nagyapádról beszélek, te szerencsétlen! – Tudom, anyám. – E. P.

* Pedig nem is tudja a titkot. Ha rajtam múlik, nem is fogja megtudni. – E. P.

* Ne felejtsük el, a tizenhetedik században ez soknak számított, noha égi Atyánk ugyanolyan lelkiismeretesen vigyázott vala ránk, mint most – mondhatnánk Nietzsche nyomán. Egyébként meg nyugodtan el is felejthetjük. – E. P.

* Butler-regényben az angolok verzátusak igazán. Merevek vagyunk, nem értünk semmit a világból, de rend van bennünk, hogy attól kódulunk, mindentől távol tartjuk magunkat, apánktól,

a házvezetőnőtől, már pusztán a nyelvünk is olyan (a nyelvhasználatunk természetesen), hogy más sincsen, csupán ez a distancia. Aztán mégis összeszorult szívvel lehet olvasni, ahogy (a mondat itt áttér a megfilmesített változatra)… ahogy az édes Emma Thomson autóbusza eltűnik a híres, évszázados angol ködfüggöny mögött. – E. P.

* Saul Bellow: Herzog. Két helyen változtattam az eredeti szövegen (jobban mondva Balabán Péter fordításán): „hazájának közönyös polgára” helyett a történeti hűség kedvéért „közönyös fiá”-t és gyengéd helyett gyöngédet írtam, mert a gyengéd helyett mindig gyöngédet írok. – E. P.

* Indeed??? – E. P.

* Elnézést kérek a művelt közönségtől; nem tudtam megállapítani, ki beszél. De Isten az atyám, ki fogom deríteni. – E. P.

* Akit régen tép. – A magnófelvételen még rajta volt, de a leírásból hiányzik. Gondolom, a balsors–balszerencse szinonima-választás miatt. – E. P.**

** A lábjegyzetet elhagytuk. – Fordítók nemzetközi szövetsége, Maiami (vagy Mamaia, a pecsét rosszul olvasható).

* Nem azonos a fent említett anyával. – E. P.

* Meg itt a lapok alján. Egy a jó, egy a baj. – E. P.

* Az egyik leggyakoribb magyar név. Ludwig Boltzmann erre alapozva fejtette ki (München, 1971) a „plebejus Isten” mára már szinte elfeledett fogalmát. – E. P.

* Ez szerintem utalás, ha pontatlan is, a jézusi csodálatos kenyérszaporításra (Máté 7,18–21). – E. P.

* Úgy rémlik, Jacques Roubaud kifejezése. – E. P.

* Esetlenül emelgetem a nyelvem, mint aki évek óta nem beszél. Összeharapdált, kérges hegekkel barázdált nyelvem, mint egy döglött, mumifikálódó állat fekszik a szájüregben. Farkas Péter: Johanna; nem szó szerint. – E. P.

* – E. P.

* Látjuk, a Fibonacci-számsorról van szó. Ilyenkor beszélnek a megcsontosodott, konok ateisták (elírás; hívők) nevetve Isten-bizonyítékról. Nem kommentálom (sem cáfolni, sem megerősíteni nem kívánom), és akkor még az elírásról nem is beszéltem. – E. P.

* Tollhiba; Bárány Mihály.*

  * Tollhiba; Graf Schweidenfeldt.**

    ** Gerendás Péter, Genzwein László, Christoph Ransmayr, Ali, a kertész, Pázmándi Zsófia. (Valójában Hasszán beglerbég füle a megoldás. Ott talált végső enyhet Kara. Én még ilyen fület nem láttam! Ekkora cimpákat! Kifejezetten az volt az érzésem, hogy kövér a füle. Hájas. Egy elhízott beglerbég-fül – azért az már valami. És azután mint valami könnyed, tavaszi tréfa, azok a vidám szőrbokrocskák itt-ott! hát nem csókolni való?) – E. P.

* A mondat, melynek több változata ismert (jellemző, hogy nem mind töredék, az emberi emlékezet már csak ilyen: teljességre

tör; az Úr szabadsága és merészsége a torzó), szimatom szerint már kívül esik a történetünkön, de fontosnak láttam, hogy tudjunk róla. A mondat amúgy inkább egy ateista derűjét mutatja, mindenesetre semmiképp nem a halálfélelem diktálta, nem a szokásos „átigazolás az utolsó pillanatban”.

A jelentősebb mondatváltozatok:

…másként az előételek gazdagsága nem töltött volna el derűvel és nyugalommal.

…másként folyton valami rémeset gondoltam volna a világról, a jövőről; én pedig többnyire nem gondoltam semmit.

…másként mért keltem volna föl minden reggel, mért álltam mindennap a tűzhely elé.

…másként mért örültem mindannak, aminek örülni lehet.

…másként nemcsak szerelmeskedés után, hanem alatta és előtte is szomorú (triste) lettem volna.

…másként nem volna semmilyen történet. – E. P.

* Móricz Zsigmond: Erdély, kéziratváltozat, Magyar tudományos Akadémia Kézirattára Ms. 5025/3. – E. P.

* Ez ellentmond a lábgombának és társainak. – E. P.

* Hogy micsoda?! Hogy szerecsendió, vagy mi?! Magyaros paprika, annak minden, de igazán minden következményével? Legyen a *bzar:* líbiai fűszerkeverék (a regény idején Líbia akkori területe lényegében Kai nagyvezír személyes tulajdona, játékszere): egyenlő mennyiségű összeőrölt feketebors, fahéj, szegfűszeg, szerecsendió, kurkuma, gyömbér és kisebb mennyiségű római kömény (Váncsa István: Lakoma). – E. P.

* Nem látta ezt hála Isten senki, csak a magyar irodalom, így mindenki. (Karinthy ebből a kurucos élményből írta ama nevezetes, torokszorító versét.) – E. P.

* Az idő a sólymokban is múlik, a hasonlatokban is, így aztán vénecskék voltak ezek a sólymok. Ám nyitrai rárók, mégpedig kék lábúak, és tudvalévő dolog, hogy a nyitrai ráró magasabban és gyorsabban repül, de vitézebben is támad a világ minden egyéb madaránál. A török császár udvarában éppoly nagy a híre, mint az angol királyéban. Királynőében. És nem tarthatjuk véletlennek, hogy Zlatan Ibrahimović, korunk emblematikus futballistájának bal farpofáját egy színes kidolgozású, kék lábú nyitrai ráró tetoválás díszíti. A soha meg nem tagadott balkáni származás történelmi mókájának, ugratásának tekinthető, hogy a madár erős csőre mintegy az anuson kopogtat. Az értelmezési keret csak úgy érvényes, ha tudjuk, a nagy Zlatan nemcsak egy nagyszájú tahó, hanem érzékeny, zseniális játékos, láthatóan az Úr kreatúrája. – E. P.

* Rövid mondat. – E. P.

* Van erre az Úrnak egy jó mondása, kiteszem a következő oldalra külön. Ezt nem mondtam neki, de a baj a világgal ott kezdődött, amikor ő ironikus lett. A harag Istene minden, csak nem kényelmes, de követhető. A szeretet Istene minden, de nehezen követhető. Az iróniát meg kellett volna hagynia nekünk, a teremtettjeinek. Ez a mindentudással a gond. Az viszont baromira jó volt, lélekemelő, magasztos és nem utolsósorban vagány, amikor megjegyezte: és ki mondja azt, hogy baj van a világgal? Igaz, ezután megint visszakortyolt a sampányba, amely az irónia: Milyen baj? Ez a létező világok legjobbika. Kösz. Ezt már én mondtam, kösz, sokra megyek vele. (Hát valójában azt mondtam, baszd meg, de ez hiba volt, melyet most úgy-ahogy elgletteltem.) – E. P.

* Testvérnek lenni sem egyváltozós függvény! – E. P.

* „A regény fölbecsülhetetlen fontossága: processzus, melynek során az ember visszanyeri az életet. (…) A regény egyetlen lehetséges tárgya: az élet visszavétele, megélése és az, hogy eltelünk vele, egyetlen áhítatos pillanatra, mielőtt elmúlunk.” Kertész Imre: Gályanapló. – E. P.

* „Bolyong benned a fájdalom, akár a szégyen… Kicsit lelassulsz. Nyögsz. Szuszogsz. Ha megfordulsz az ágyban, munka. A dög benned, veled fordul. Miközben sikonganak a forgókban a homokszemek. De nem félsz. Beletörődtél, mert azt hiszed, hogy csak öregszel. Élvezed a nagyvonalúságodat, tetszik neked, hogy így halad – általad is – az idő, és elfogadod, hogy ennek ára van. Látsz egy rendet, és látod benne a helyedet. Ez megnyugtató, tényleg. Nem félsz a haláltól sem, nem hessegeted el magad elől, nem kokettálsz avval, hogy örökéletű vagy. De amikor halált mondasz, nem a férgekre gondolsz, akik a föld alatt lakmároznak belőled, hanem a mennynek országára gondolsz.

És akkor történik egy pici változás, melynek nem tulajdonítasz jelentőséget. Ez hiba. Hiba, de elkerülhetetlen.” – és így tovább, ez így mehet még, az Úr nem röstellte ezt a (szép) monológot az idők során többször is fölmondani, elmondta nekem is, Nyárynak is és például Rubensnek is, a nagy németalföldi képírónak, a mi III. Lajosunk kebelbarátjának. És persze asszonyoknak is. Hogy tréfával se maradjak adós: mind euklideszi, mind nemeuklideszi asszonyoknak. Magvető Kiadó, 2006. – E. P.

* Mentsük a menthetőt: legyen Krúdy-parafrázis! – E. P.

* Protestáns kifejezés; most már mindegy. Egyébként pontosabb, mint a katolikus használta „az Úr imája”. Filológiában jobbak, tényfaktum. – E. P.

* Atyámfia. Megint: Isten és a szó… Kemény dió. – E. P.

* A szívéhez. De ez stilisztikailag képviselhetetlen álláspont. – E. P.

* Az Ég felé. Lásd előző lábjegyzet. – E. P.

* Hamisítványok. Annyi tudománnyal és furfanggal, amennyi a Kara-félék mesterségéhez kell, nagy birodalmakat el lehetne kormányozni; de ők csak annyira vitték, hogy a gyepűn innen is, túl is harminc-harminc forintot fizetnek annak, aki (a fogyó hold beteg, szép fényénél) lebunkózza az ilyen kalauzt. Tíz forinttal többet, mint a közönséges útonálló fejéért. – E. P.

* „Fiúk, hát spicli lennék magam is.” – E. P.

* Nyelvi közösséget, csak ezt oda föl nem írhattam. – E. P.

* Szép, erőteljes kép, nem mondom, de ha az összes vére kifolyik, az kábé öt liter, öt liter nem tud sodorni. Legyen úgynevezett költői túlzás, hyperbola, jó? – E. P.

* A kisdedek nem tudnak zokogni. Apák tudnak zokogni, és anyák. – E. P.

* A kéziratot Jankovics József lelte föl – meghökkentő módon – a kismartoni kézirattárban, lásd erről: Hahn-Hahn grófnő pillantása. Magvető Kiadó, 1991. – E. P.

* Régi Magyar Költők Tára, XVII. Század, Beniczky Péter verse a Szinnyey-Merse-kódexből (65. számú ének vége). – E. P.

* Velünk. – E. P.

* Magunk. – E. P.

* Javítás: rongyos, szegény, magyar élet. Szegény, szerencsétlen, sorsüldözött, istenverte, semmitlen, nyomorult, ágrólszakadt, boldogtalan, anyátlan, nyavalyás, sötét, sivár, vigasztalan, keserves. – E. P.

* A mondatban keletkező zavart és kételű gazdagságot, melyet az esetleges török kiadás, a török olvasat okozhat, majd az esetleges török kiadás esetén vesszük szemügyre. – E. P.

* Első írásbeli előfordulása 1774; „a szomorúan tsergő patak kettőzteti puszimat”. Mondom én, úgy múlik az idő, mintegy rétegesen, miként a különböző sebességű futószalagok egymás mellett – akár egy mondaton belül is. Csak az ökör következetes. – E. P.

* Na most ez a rákúrás a halott regényszereplőkkel! Stilárisan fékezhetetlenek. (Balzac ötlete, illetőleg élettapasztalata nyomán.) – E. P.

* Ha Nyáry kortársunk volna, eszébe jutnának a Kessler nővérek vagy a két Lotti. Vagy a Marx fivérek egy részhalmaza. – E. P.

* Nem én. – E. P.

* Több évvel halála előtt, de már jó néhány történelmi vereséget követően (a vereségekre vagy nem akart emlékezni senki, vagy csak ezekre akartak, vagyis különböző módokon nem vettük tudomásul őket), egyszer egy jól sikerült, pompás hangulatú, fiktív vasárnapi ebéd után apánk remegő kezébe fogta a kezünket. Hiába remegett, az övé tűnt erősebbnek, férfiasabbnak. Klasszikus ödipális konstrukció, ám ez nem nyomasztott minket. Viszont még soha, de soha nem fogta meg a kezünket így. Gyerekkorunkban mi fogtuk az övét, jó volt.

– Mondanom kell valamit, fiaim.

Nem jött ki szó a torkunkon. Nézett ránk, nem elégedetlenül, de nem is elégedetten, inkább csodálkozva. Hirtelen elnevette magát.

– Nem tudlak egészen komolyan venni titeket.

– Egészen mi se magunkat – mondtuk kínunkban.

– Hát az bizony öreg hiba. – Még mindig nevetésre állt az arca.

– Mit kívánt mondani édesapánk?

Leesett róla a mosolya.

– Nem fontos – legyintett. – Már nem fontos. Az öregedésben az a jó, ha nem is kellemes, hogy nem te vagy immár a főszereplő. Egyre kisebb betűkkel írják a nevedet a plakátokon, és ez váratlanul örömet okoz. Több időd marad kis délutáni sétára. Magad is meglepődsz: boldog vagy. Boldogan várod, hogy ráhelyezzék szemedre a két rézpénzt. Nem sírsz már sose.

– Mi a faszról tetszik édesapánknak beszélni? Hogy boldog tetszik lenni? hát még most is hazudik. Milyen rézpénz? Mondja azt, hogy félrekúr anyánk legjobb barátnéjával! De ne mondja. Mi közünk nekünk a maga titkos és titokzatos boldogságához?

Lassan elengedte a kezünket, arca elszürkült.

– Mért akartok megölni? Bérgyilkost fogadni családi ezüstért mért? Ostobák vagytok. Mért nem akartok inkább megvenni? Vulgo lefizetni? Legalább annyira célravezető.

Hallgattunk. A kert fenyői közt megvillant a késő délutáni, langyos napfény. Ekkor visszatekertük a filmet odáig, hogy

ő azt mondja, mondania kell valamit. Vajon mit. Hallgass, nem kell mondanod semmit. Időközben mi is megöregedtünk. Több időnk marad kis délutáni sétára. Nem vagyunk boldogok, mint hajdan, de nyugalom van. Körülöttünk is, bennünk is. Kis idő, és szemünkön két rézpénz, a könnyeink nem látszanak. – E. P.

* Nyáry Pál. – E. P.

* Hé, maga a botlás az emlék! – E. P.

* Értelmezhetetlen. Nincs. Gyerekes. – E. P.

* „Hiba lenne elhallgatni.” Gogol szófordulata a Holt lelkekben. – E. P.

* „Der Glaube ist unter der linken Brustzitze.” Wittgenstein idézi Luthert a Filozófiai vizsgálódások 589. paragrafusában. A bal cici, ki gondolta volna!? – E. P.

* Ez a regényidő jelene, de nem hinném, hogy van jelentősége. – E. P.

* A Die Zeit magazin nyomán. – E. P.

* Minden tizenhetedik századi vaddisznó gyanúsítható hős Zrínyi Miklós meggyilkolásával. Ez kétségkívül előítélet, de amíg nem tisztázódik az ügy, az említett vaddisznóknak együtt kell élniük evvel az igazságtalansággal. – E. P.

* Ebből annyi megértést engedélyezek, amennyit a Google visszafordítása: Eredetileg a „nő”, de azt akartam, hogy másolja a könyv, amit nem talál egy részét a török fordítás. Tehát ez egy szörnyű sajtó fordító. Soha nem fogom tudni, ezek a sorok hülyeség szépségét. Cant kérünk vagy Necla Emellett kapcsolja ki, de aztán azt gondoltam, hogy nem akarok bonyolult. Ezután az egyszerű verzió. Lehet, hogy ez a magyar visszafordíttatom Google.

> Mégiscsak megmutatom az eredetit: Eredetileg az „Egy nő” török fordításából akartam egy részt idemásolni, de nem találom a könyvet. Így aztán *ezt* nyomom bele a rémes fordítóprogramba. Soha nem fogom megtudni ezeknek a soroknak az idióta szépségét. Arra is gondoltam, hogy megkérem Neclát vagy Cant, fordítsák le, de aztán nem akartam bonyolítani. Majd az egyszerű változatban. Esetleg ezt még visszafordíttatom a Google-lal magyarra. – E. P.

* Törökből fordítva; név nem számít, nincs jelentősége, hogy ki. Már így is túl sokat beszéltem erről. Nem azt mondom, szép nő. Meg okos is. Meg szeretett is. Meg én is őt. Aztán mégis vége lett. De ha megkérem, szívesen segít, de nem szívesen kérem meg. Csak éppen anyanyelvi szinten beszéli a törököt. – E. P.

* J. G. Braine: Hogyan írjunk regényt? – E. P.

* Régi szép randa idők! Midőn az 56 még mágikus szám volt (1956 miatt, aki nem tudná). Amiről nem lehetett beszélni, arról hallgatva beszéltünk. A Kádár-kor fütyült a fiatal Wittgensteinre. Ebbe az oldalba sűríthettük volna minden, a diktatúrát érintő titkunkat, politikai susmorgásainkat. Hazafias lélekvallomásunkat. (És még az is lehet, hogy most is így lesz.) Brezsnyev lehetett volna a török szultán, jót röhincséltünk volna. Rég volt. De van „most” is. Ahogy a költő mondja: „a probléma az, hogy ugyan elmentek az oroszok, de itt maradtunk mi”. Nem is nagyon nevetünk. – E. P.

* Tartsd távol magad a hercegektől. Danilo Kiš: Tanácsok a fiatal íróknak. – E. P.

* Nem vagyok egy par excellence mezőgazdasági szakíró, így bizonytalan, hogy a burgonyát egyelik-e s vajon a répát hántják-e, mégis rémlik, az ökörhugyozás nem vissza, hanem összevissza kanyarog. Illetve, ahogy a közmondás tartja: Kevés, mint dinnyében az ökörhugyozás. És ha már itt (lapforum.lap.hu) vagyunk: Kerülgeti, mint macska a meleg egeret. Hát ha most a janicsárokra gondolok, s mi volna e helyt kézenfekvőbb, mint a janicsárokra gondolni: ők éppen hogy nem! Nem kerülgettek azok semmit, mentek tűzön-vízen át előre, mint az oroszok. – E. P.

* Oly rémesen távoli, hogy még rémesebben itt van bennem. Valahol a hasnyálmirigy és az említettük bal cici közt. – E. P.

* Werner Karl Heisenberg nyomán, félvállról. – E. P.

* Mi az apám faszát csináljunk. Nem kommentálom. – E. P.

* Német. Feri halott. Braine kollegiális tanácsa [ötvenötödik oldal] itt nem használható, mert nem biztos, hogy van tettes. – E. P.

* A neveket a vonatkozó jogszabály értelmében olvashatatlanná tettük. – E. P.

* Jelentése vélhetően, hogy egy asszony bebugyolálta takaróval Nyáry lábát, és az jó meleg volt, úgy értve, hogy meleg lett a takaró alatt, vagyis azt akarom mondani, hogy fölmelegedett a lába, na, végül is, hogy lábát tekerte takaróval asszony melegbe. Más szóval: a pontatlanság pontossága! – E. P.

* Mészöly Miklós: Sutting ezredes tündöklése. – E. P.

* Mátyás királyunknak, tizenötödik század, akkor még éltek igaz magyar férfiemberek s hasonló asszonyok, volt egy hírneves bolondja, az Enard. (Nomen est omen, neve a német bolondból jön, egy bolond: ein Narr.) A legeredetibb koponyának mondták Veszprém és Visegrád közt (bizonyos értelemben könnyű helyzetben, bolondként szabad, miként a mezők lilioma, avagy az ég madara, vagy más, a feudális piramisban nem szereplő hasonlat), ő aludt így, ülve, ebben a karosszék-rémületben. (Lásd még a rákosi-korszakban a nevezetes fotőj-frászt.) Amíg élek, uram-királyom, örök életű vagyok, mondogatta. És ha strammul viselkedel, jó druszám, Hunyadiak fényes csillaga, ez rád is érvényes lesz. Ne félj, nagy király, ne félj, édesem. – E. P.

* Megverték. – E. P.

* Akkor a török már több mint száz éve uralta a magyarok büszke földjét. Rabigájuk alatt nyögtünk (vállaink). – E. P.

* Ezen már én is sokat tépelődtem. – E. P.

* A Savaria szalontáncfesztivált 1954-ben egy bizonyos Thököly Imre nevű fiatalember nyerte meg párjával. (Szabad nép, 1954. Szeptember 8.) A regényíró mázlija. „Kérlekalássan, én a semmiből teremtek világokat.” – E. P.

* Mind a regény föltételezése, mind a világ tényei szerint legalább húsz év van köztük, Thököly javára. Így Thököly megjegyzése sima pofátlanság. – E. P.

* – Hát akkor most ki a főnök, bazmeg?

– Hát, bazmeg, nem ez a kérdés. Erről beszélek.

– Dehogysenem ez a kérdés, mindig ez a kérdés.

– A kérdés az, bazmeg, hogy árva hazánk nem senyvedhet tovább.

– Ez nem kérdés, bazmeg. A kérdés végén kérdőjel van. Létsz te itten kérdőjelet? Egy árva kérdőjelet? és engem ne próbálj jobbról előzni. Nemzeti lagybatyban én jobb vagyok.

– De én komolyan gondoltam.

– Anyáddal szórakozz. Józsikám, vigyétek vissza ezt a faszt a… a tömlöcbe, vagy inkább áristom, így szereti mondani. Ne verjétek meg nagyon, csak annyira, hogy jól aludjon. Tente-tente. Teljen az idő, de ne múljon… hogy tegyem a fülébe. Nem akarok, bazmeg, az őrnagynak (változat: őrnagy elvtársnak) igazoló jelentéseket írni, hogy miként függ össze a szeme alatti kékeslila duzzadmány a buja álmaival. Lelépni. – E. P.

* Kellesz nekem, mint púp a hátamra. (lapforum.lap.hu) – E. P.

* Sajátos párhuzam ez a floridsdorfi „hintózsenivel”, Ransmayrrel. – E. P.

* Ebben hasonlított Joseph Haydnre. E. P.: Esti, p. 11. Magvető Kiadó, 2010. – E. P.

* Már ha ez egyáltalán fölvethető egy beglerbég esetében. Pláne, ha még hozzávesszük a tizenhetedik századot, márpedig (legyen bár önismétlés) az ilyen szerkezetű mondatnál mindig hozzávesszük. – E. P.

* És ebben különbözött Haydntől. – E. P.

* Mert boldog gyilkosok az óra gyilkolói, / kiknek talentumot egy isteni kegy osztott. Kosztolányi Dezső: New York, te kávéház, ahol oly sokszor ültem. – E. P.

* Az időpontok sehogy se stimmelnek. De hát, ahogy a magyar mondja, több is veszett Mohácsnál (1525), ott tudniillik minden elveszett. Annál meg nincs több, akkor se, ha a minden olykor kevés. Élettapasztalat, úgy ám! – E. P.

* Amica Bodora, Romániából elszármazott professzor asszony (Eco-tanítvány!) kutatásai nyomán; kéziratból. – E. P.

* El nem tudom képzelni, hogy ez valójában milyen nyelven, hogyan hangzott el, különös tekintettel a „tőnénk”-re. – E. P.

* Grófhoz. Önéletrajzi megjegyzés. – E. P.

* Gróf. – E. P.

* Kastélyban. – E. P.

* Nem akartam elrontani a kis finom intertextualitást, de valójában, ahogy épp a Joyce-levelezésből tudjuk, „mindig Ebenguba, mindig karabas”. „Ebenguba sztyeppei török kutyanév, mégpedig – tennék hozzá az altáji nyelvek szakértői – csuvasos jellegű szóképzés. Az orkhani feliratok tudni vélik, hogy Nyermacs-Ata nagykánnak volt ilyen nevű kedvenc kutyája, valamikor a hetedik században, igen hűséges és sokoldalú állat, akiben a nagykán öreg napjaira – karizmatikus ereje fogytán és rituális leöletése közeledvén – vigasztaló társra lelt. A kutya – vélhetőleg valamiféle eurázsiai terelőkutya lehetett, talán egyenest pulielőd – további sorsáról, sajnos, nem tudunk semmit.” Így sajnálkozik a

kiváló Takács Ferenc: Herr und Hund a nagy dublini tükrében című korszakos, bár szerintem meg-megbízhatatlan, noha igen szórakoztató esszészerűségében. Ha kicsit figyelmesebben olvassa közös idolunk leveleit, akkor meglátja azt az ívet, amelyet én is, amely tehát Nyermacs-Ata kántól hasszán beglerbégig ível, kutyáról kutyára. (A nagymamám szerette mondani: kutyáról kutyára telik az idő. Mire a húga: De nem múlik. Erre a nagymama, mint az idő nagy barátja, szó nélkül, ingerülten mindig kiment a szobából.) – E. P.

* Méghogy látta?! Ő tette rá! – E. P.

* (…) – E. P.

* András királyunk Makó nevű vezére felöntvén a garatra, mély álmából felriadva azt hitte, hogy már a Szentföldön van, pedig még csak a dalmáciai Spalato kikötőjében lehorgonyzott hajón aludt (tehát, hogy értsük, messze Jeruzsálemtől). (Wikipedia) A mondásnak nincs köze Makó városához, amit sokan gondolnánk, és amely szintén messze van Jeruzsálemtől.

Erdélyben járja még a mondás (az adatközlőm, belevaló székely menyecske, neve elhallgatását kéri, Pávai Lili), hogy „messze, mint mackó Jeruzsálemtől”. Ez Ceaușescu sikertelen (vagy annak remélt?) erdélyi medvevadászataira utal, amiből a kis (régebben nagyobb) magyar közösség kis (régebben nagyobb) erőt meríthetett. – E. P.

* Ez a török időkben még nem számított Thomas Mann-utalásnak. A minap hogy meglepődött volna Heimito von Doderer, midőn megjelent Dosztojevszkij Ördögökjének új, német fordítása Böse Geister címmel. Eddig Dämonen volt a címe, és erre utalt Doderer regényének a címe: Die Dämonen. Most mire utal? – E. P.

* Újra beleszerettem magába! Sitty-sutty – és nem történt semmi, nem szeretett újra belé. Kis hahotácskákkal nem fedhető el a baj. – E. P.

* Kafka: levél apámhoz. – E. P.

* De jólesik hangosan kimondani, hosszú, tottyanós ty-vel! – E. P.

* A budapesti Gundel étterem legendás chefje. Komoly ember. – E. P.

* Plump Fellini-utalás. – E. P.

* Ezt már nem vonakodnék kardozásnak nevezni. Amúgy majdnem Szabó Lőrinc-verssor. – E. P.

* Én is. Szeretem az ilyen duplafenekű dolcsékat, mint a bonbonnak nevezett bonbon. – E. P.

* Most akkor bonbon vagy praliné? Vagy lásd előző oldali lábjegyzet. Vagy nem cifrázom, utánanézek. A praliné a cukrásziparban pörkölt, cukor nélkül hengerelt olajos magvat jelent, amit ízesítésre használnak. Hétköznapi értelemben azonban a praliné olyan édesség, aminek legalább 25%-os a csokoládétartalma, mérete pedig falatnyi. Minden ettől eltérő (kevesebb csoki, nagyobb méret) termék a bonbon. És akkor itt jő egy magyar fordulat: a pralinét állítólag XIV. Lajos uralkodása idején „találták" fel. Az első pralinékat a király regensburgi küldötte, Plessis-Praslin marsall német szakácsa készítette: cukrozott mandulát és mogyorót vont be csokoládéval, és gazdája tiszteletére nevezte el. A háládatlan! Mert e szakács nem volt más, mint Sellér György, aki süß-tudományát a

Nyáryaktól hozta, ama első mogyorók s mandulák bizony az Ipoly partjáról valók voltak. Nem először mondom: tanítok, nevelek, szórakoztatok. (Részint az Enni kell online magazin nyomán, részint Fehér Béla és Cserna-szabó András kollégák levéltári kutatásai alapján.) Egy világtárgy magyar gyökereire sikerült így rámutatnom. Se frusztráció, se kisebbségi érzés: van, ami van. A praliné legalább annyira magyar, mint a szürke marha, csak a szürke marha kicsit nagyobb. De ezt érezte már eddig is az érzékeny, patrióta olvasó. Mondhattam volna a mangalicát is. Az viszont kisebb, mint a szürke marha. Kemény a világ. – E. P.

* Ma már nem használt kifejezés. Anyámtól többször hallottam. Több volt benne az évődés, mint a bírálat. – E. P.

* Ez nem igaz. Bodor Emmit, ki varrni járt a kastélyba, beavatta. Ő hozott azután lestrapált holmikat („uraságtól levetetteket”) a kicsinek, és ő ment a kertek alatt Koller Ilonához, Nyáryék orvosához, hogy nézne talán oda a templomhoz, az ég bizonyosan köszönetet mondana ezért. Koller asszony akkora volt, mint egy osztrák szekrény vagy egy kisebbecske magyar zsellérház. I see, válaszolt angolul, mert az előző héten megbetegedett a kastélyban az angol miss, őt látogatta, s ragadt rá – hát az „I see”-n kívül még egy mondat: „I am sitting on the cornflake”. Érdekes helyzet (ez a személyes véleményem), amikor van mondat, de valóság nincs hozzá, very interesting, I am afraid. És ha már itt tartunk, attól tartok, a beavatott cseléd jellegű személy nem lehet Bodor Emmi, föltéve két dolgot: hogy ő azonos volna az [ötvennegyedik oldal]-on szereplő Bodor Emmivel, valamint, hogy az idő lineárisan múlik az Euklidesz fölrajzolta világunkban. Kérdéses, very kérdéses. – E. P.

* *Bizonyos* regényekben ilyenkor apró paripák száguldozhatnának a pofánkban; szorokinra gondolok, aki természetes (nagy orosz) egyszerűséggel hajol Gogol és turgenyev és Csehov nyakába –

ezekért a lovacskákért. Most nem toporognék akörül, hogy én mi végett milyen nyakba hogyan hajolnék. Te csak csókolj, özvegy Petőfiné, ne gondolkozz! Távoli Wittgenstein-utalás Neumer Katalinon át, a szokásos, a hagyománynak való kiszolgáltatottságra vonatkozó. – E. P.

* Bár akkor még nem volt, legalábbis azt hiszem, nem volt általánosan ismert a Hitchcock-film, A madarak, amely alapvetően megváltoztatta az emberiség madár-képét, sirály-fölfogását; új dimenziót adott a félelemnek. – E. P.

* Ha ezt valóságos összefüggésbe tudnám hozni az összes halmazok halmazának problematikájával, vagy egy hanyag pillantással is már látnám, hogy e kettőnek a nyelvtani ívelésen túl semmi köze egymáshoz, akkor most valami matematikusszerű volnék, és (a nyelvtani ívelésen túl) semmi közöm nem volna ehhez a mondathoz, javítom, ezekhez a mondatokhoz. – E. P.

* Értékelés: Igyekszik kibújni a feladat elvégzése alól. Szigorúbbra fogni. Nem egyszerű, mert ficánkol. Megjegyzés: Hát ne ficánkoljon, az anyja kurva istenit. – E. P.

* Ez még akkor is túlzás, ha Johan Cruyff (névrokona csak a jeles labdarúgónak) kitűnő Lajos-monográfiájából tudjuk, hogy a régens élénk levelezést folytatott a Bernoulli fivérekkel, vagyis valamelyest jártas volt a magasabb mathézisben. – E. P.

* Hát ez nem valami empatikus megjegyzés. Könnyű a gazdag Hollandiából gőgösködve igazságot osztani! – E. P.

* Mérvadó (és nem csak magyar!) történészi vélemény szerint III. Lajos személye, minden személyes gyöngéi és furcsaságai

ellenére, döntő jelentőségű a térség és különösen hazánk történelmének alakulását illetően. Olyan európai pillanat csomósodott itt hirtelen egybe a Duna partján, mely Magyarország számára új, egészen más teret, jövőt látszott nyitni. E siker nyomán ugyan szegényebbek lettünk volna a heroikus, így szép emlékű Rákóczi-szabadságharccal és nem utolsósorban megannyi szívbemarkoló kuruc danával, ám Lipótnak meg kellett volna hajolnia a Lajos–Nyáry összefogás előtt, illetve az e mögött álló, ezt megengedő és kikényszerítő objektív erőviszonyok előtt. Tehát: nem a vesztett forradalmakból valóságos erőt merítő, enyhén sértett büszkeség, nem a történelmi igazságtalanságra hivatkozó komor életrevalóság, ravaszkodó élelmesség, hanem az egyenrangúságon nyugvó, nyugodt, szerény emelt fő – ez volt a tétje ama pozsonyi vacsorának. (Szűcs Jenő régió-elmélete alapján.) – E. P.

* Értékelés: Láthatóan nincs tisztában a helyzetével. De: értékes, felhasználható!

Megjegyzés: Miért is értékes? És hogy használhatnánk? Volna szíves ezt valaki megmagyarázni. Ha Molnár elvtársék csak a tököket vakarják, abból nem lesz énekes halott. Több rendet kérek! Erre szoktatni. Ne már, hogy a farok csóválja a népuralmat! – E. P.

* Idegen ötlet nyomán. – E. P.

* vagy azt, hogy fütyülök arra a világi, magától értődő igazságra és kötelezettségre, hogy amiként nincs malac koca nélkül, lepke hernyó nélkül, azonképp lábjegyzet sem lehetséges főszöveg nélkül**

** bár a részecskefizikában ok és okozat furcsa táncba kezdett, okkal jut eszünkbe a költő kérdése: a láb lábsága miben áll (Várady Szabolcs); fütyülve tehát a fütyülendőkre, közvetlenül lábjegyzetelek.

Ahogy mondani szokás, lélegzetvételnyi szünetet tartva, nézzük meg, hol is tartunk, mi a helyzet. Időpontjaink ugyan csúszkálnak valamelyest, de mikor csúszkáljanak, ha nem a tizenhetedik században, föltéve, hogy a huszonegyedikből nézzük.

Kara Zsigmondot csecsszopóként elrabolták a törökök, szüleit megölték, látta apja belét, mint a disznóét (malac?, koca?) omlani ki a hasából, látta anyját janicsárok tekergő, lüktető teste alatt. S nem látta, ahogy rövid két év alatt elvitte őt a senyvkór, egyre fogyott, egyre sápadtabb lett, meghalt egyedül, némán, jeltelen, és azóta se imádkozik érte senki, Kara sem.

Sztambulban szakács lett, visszakerült Magyarországra***

*** ezt most kicsit ábrázolom. – E. P.

* Lerágom a micsodám, ha tényleg ezt mondta.** – E. P.

** Tudniillik ez egy híres magyar verssor a tizenkilencedik (!) század elejéről. – A ford. megj.

* A legszebb beglerbég-kor! – E. P.

* Akutagava: Egy őrült élete. – E. P. (nem akarnék a kákán is csomót keresni, de ha az oldal a [hetvenhetedik oldal] folytatása, akkor *ez* a lábjegyzetforma minimo calculo következetlen. Ha ez azért van, mert csak az ökör következetes, akkor értem, ha örülni nem örülök is. – E. P.)

* Robert Hooke kifejezése, cellula, ki Nyáry Pállal egy évben született. Gerendás vélhetően a lelencházban hallhatta a szót. A Nyáry–Hooke levelezésről Mordechai Feingold ír roppant furcsán, bár elismerően a Royal Societyről szóló alapvető munkájában. – E. P.

* Az ismétlődő oldalszám azt jelképezi, hogy a szerelmesek számára megáll az idő. Vagy kitágul, végtelen lesz. Bágya András (zene) és G. Dénes György (szöveg) ezt így fejezi ki: Megáll az idő, az égen néma álló csillagok / A Földön csak te vagy és én vagyok, / Hallgatsz és hallgatok. Ha lehet, Hollós Ilona előadásában hallgassuk, különösen, hogy „szerelmes szó sem csendül már". Palya Bea változatát nem lehet nyugodtan követni, mert ott megáll az idő. – E. P.

* Figura vindobona. Használják még a „Fenn az ernyő, nincsen kas"-értelemben is. (lásd Bethlen Miklós emlékiratai) – E. P.

* Vagy. – E. P.

* Túrót Cicero! Quintilianus. – E. P.

* „Azt szeretném, az a becsvágyam, a hübriszem, hogy beszámoljak apám élete utolsó két évtizedének boldogságáról." [első oldal] – E. P.

* Semmi művészet, p. 177. Magvető Kiadó, 2008. – E. P.

* Az övére, a miénkre, a tiétekre, az övékére. – E. P.

* Thomas Mann: Halál Velencében. – E. P.

* Jövök, elmentem – ezek szexuális áthallása véletlen. Nem láttam jelentőségét, hogy ezt az egybeesést fogalmazás alkalmazásával elkerüljem. Hacsak nem így. – E. P.

* Pontosan nem tudom, de valahogy így történt, írja Dosztojevszkij a Karamazov valamelyik kiadásának huszadik oldalán, amit szemérmesen csak megismételhetek. – E. P.

* Farkába. – E. P.

* Erős is. Csak azután elgyöngül. – E. P.

* Ez annál is könnyebben ment, mert még a nagy francia forradalom előtt vagyunk. Arról nem is szólva, hogy e tájon a hazafias kufircolásra később sem várt fényes jövő. A mai példáktól eltekintek, mert az aktualizálás nemcsak az álló farkat lankasztja, amely, mérvadó vélekedések szerint, föltétele volna a kufircnak, hanem szűkítené a regény látóhatárát, ama híres horizontot. És hát bizonyos szint alá tán lábjegyzetben sem illő süllyedni. – E. P.

* És még valami, de az most nem jut az eszembe. – E. P.

* Hogy, hogy nem, folyton valamilyen szeretkezésnél vagy általában a szexnél kötünk ki. Nincs ez így rendben. Több tájleírás kéne. Vagy dicsőséges szabadságharc. Áldozatos küzdelem a népért. Kutatni az igazságot. De legalább a szépet, ha már a hegeli álom megfeneklett összekapcsolni akarván igazat és szépet. Nem is emlékszem, hogyan van pontosan. Mindenesetre több tájleírás kéne. – E. P.

* Nem. – E. P.

* Nem. – E. P.

* Szerkessz mondatot a reggel, árnyék, álom, fa szavak fölhasználásával. Közben gondolj valami baromi szépre. – E. P.

* Miloš Forman: A várkastély ura (a magyar forgalmazásban: Sárgaköves gyűrű) című, már Amerikában forgatott filmjében van egy megrendítő jelenet, melyben a fiatal Nyáry áll nagy hatalmú atyja halálos ágyának lábánál, és zokog. Inkább hüppög, mint aki nem talál bele a zokogásba. Ettől olyan, mintha szerepet próbálna (szerep a szerepben), ami egyszerre teszi játékossá és könnyűvé, illetve sötétté, még drámaibbá a pillanatot. Az ágy mögött a falnál vad állatszőrök lógnak félelmesen alá. Az ajtóban nők kukucskálnak aggódva, túlzó mimikával, mintha némafilmben. Hosszan nem tudjuk, mért sír a kis Palkó.

* Ha ez nem cselekmény, bazmeg/teringettét, akkor nem tudom, mi. – E. P.

* Több fegyelmet! Mégiscsak a tizenhetedik század! – E. P.

* Megvan nekem utánnyomásban; nagy élmény olvasni. Egy barokk szövegből erősebben szól Isten jelenléte. Ez akkor is így van, ha hülyeség. – E. P.

* Merthogy néhány perccel előbb Gellért Jánosnak is eszébe jutottak – de olyan bonyolult asszociációk nyomán, hogy nem említettem. Pázmándi Zsófia melleire való, már-már pornográf emlékezésről van természetesen szó. – E. P.

* Barátom. – E. P.

* Említettem, a tizenhetedik században többet beszélt (mennydörgött, povedált) az Úr, mint a mai posztmodern izében.

Illetve hát örök vita van ezt illetően, mert az Úr ügynökei, Boss öltönyös, okos, rezzenéstelen arcú angyalok, azt állítják, hogy ez nem igaz, puszta rágalom, az ég igenis nyitott a kommunikációra, csak mosná ki az emberiség azt a rohadt fülzsíros, mocskos liberális fülét, elnézést, onnan még egyszer, hogy nyitott, nyitott az ég, csak az ember, az Ember, vagyis az ember mint olyan lett hűtelen nem is az éghez, hanem egyenest önmagához, ki teremtetett az Ő hasonlatosságára, nemde; ennyi, köszi, köszi, az üléseken még találnak eligazító szóróanyagot, dicsértessék az Úr végtelen jósága. Vajon mennyibe kerülhet egy ilyen öltöny? legalább félmilla. – E. P.

* Ti. Genzwein; az Úrról nehéz volna megmondani; gondolom, negyven meg negyvenegy *egyszerre*, például. Domján Edit (1932–1972) színésznő volt ennyi, amikor öngyilkos lett. Ez nem célzás akar lenni („hanem, ha-ha, találat"), csak megemlítem, hogy van ilyen. Meg olyan édes kis nő volt, lehetett látni rajta, hogy örökké fog élni. Szóval jó lesz vigyázni. – E. P.

* Na, én ezért bírom az irodalmat, mert mintegy mellesleg, szórakoztatva ilyen mély, fontos felismeréseket közöl. A magány, akár egy vonzó ifjú, hozzánk lép, épphogy megérint, de milyen könnyedén, és mi nem tudunk ellenállni. A képet még majd összhangba kell hozni az öregedéssel, a fonnyadással, a fogyással. – E. P.

* Mint jól tudjuk, kovaköves pisztoly, vésett, díszített zárszerkezettel. – E. P.

* Szerintem még azt is hozzátette, hogy: nemethdiszfegyverek.hu. – E. P.

* Emlékezzünk (mint mindig ennél a szónál, illetve aktusnál) John Lennonra a Girls, girls című számban. Pozsony, tizenhetedik század, fegyverkereskedő, darázsderék, kebel, John – ennek kéne együtt működnie. Ez volna az olvasó szabadsága és lehetősége. És géniusza. – E. P.

* Megint gondoljunk Lennonra. És a lányokra. – E. P.

* Mintha az anyámat hallanám. – E. P.

* Mintha apámat. De valójában egyiket se. Mulatságos látni (nekem), hogy milyen nehezen vagy még inkább milyen nehézkesen nyugszom ebbe, a nincsbe bele. Illetve nem nyugszom. Vagy nem is tudom. – E. P.

* Igazság szerint, beismerve, hogy ami a számozást illeti, addig kevertem-kavartam, kutyultam, míg elveszítettem a fonalat, azt kéne ide írnom, hogy ez az n. oldal, $85 < n < 100$. Mondhatnám még, hogy a számozás adta számsor megfelel a Cibofanni-sorozatnak, ami ugyan kétségtelenül igaz volna, ám a sorozat lényege éppen az, hogy a szabályszerűségek az első száz tag után nem állapíthatók meg. Vagyis hiába igaz (egy magasabb szinten), e ponton otromba nagyzolás volna csak a rá való hivatkozás. Mariarosa Cibofanni a névadó; a kevés neves matematikusnők egyike, kit hol szentnek, hol őrültnek, hol egyenest kurvának tartott korának hisztérikus közvéleménye (lásd a nemcsak érdekesnek, de botrányosnak mondható, talán azért is roppant népszerű életrajzi kötetet a Feltrinellinél), ki a mantovai herceg könyvtárában, ha nem is pro forma, de gyakorlatilag főkönyvtárosként dolgozott, s írta a véletlen és a szabályszerűség témakörében korát megelőző traktátusait, melyek jelentősége csak századokkal később, lényegében a Minkowski-terek tanulmányozásakor lett világos a matematika számára.

Az a nem várt fordulat van még itt, hogy létezik a családnak egy magyarországi ága (ezt genealógiailag nem részletezem, utána is kéne járni, és annyira nem fontos), a Csibofáni (illetve, ahogy látom újabban: Csibofány) család. Én is ismertem a Csibofáni Feri bácsit, a Gázgyár mögötti telepen laktak. Nem nagyon szerettük, mert apámnak volt ivócimborája. Legalábbis anyánk ezt állította.

Néhány éve, halála előtt nem sokkal futottam vele egyszer össze a Gázgyár-pályán, egy vasárnap délelőtti matinén, én is inkább napozni voltam, mint a meccs miatt. Változnak az idők (et nos mutamur in illis). Föltűnően lefogyott, tényleg úgy nézett ki, mint egy öreg, gonosz olasz márkinő. Egyszer csak elkapta a karomat, a pályán nem történt semmi, hunyorogtam a sárga fényben, úgy szorította, hogy fájt. Kellemetlenül közel hajolt az arcomhoz:

– Azt kérte az apád, hogy két dolgot mondjak el nektek. Azt szeretném, mondta, ha a gyerekeim tudnák, utolsó éveimben boldog voltam. Hogy örüljenek ennek. Hogy a fájdalom, amelyet nekik okoztam, és a fájdalom, amelyet a feleségemnek okoztam, meghozta a gyümölcsét. Szóval, hogy az okozott fájdalom eltörpül a keletkezett boldogsághoz képest, és hogy ezt nem a saját, hanem a világ szempontjából értené. Ezt mondta. Meg hogy kisimult az élete, minden napnak örül. A másik meg úgy volt, akkor már nem ivott, hogy egyszer csak az arcomba üvöltötte: lehet, hogy én elhagytam az Istent, de az Isten nem hagyott el engem. Ezt is mondd meg nekik, mondta.

Feri bácsi felgöcögött.

– És én tudod, mit válaszoltam neki akkor, fiam?

– Mit, Feri bá

– Hát hogy azért hallgattassék meg a másik fél is, audiatur et altera pars, öregem.

Felénk gurult a labda. Néztük, nem mozdultunk. – E. P.

* Apámuram. – E. P.

* Apámuram. – E. P.

* Mi lett az apámmal? – E. P.

* Mi az, hogy eltűnt? – E. P.

* Apám. – E. P.

* Apámuram. – E. P.

* Édesapám. – E. P.

* Azt hittem. – E. P.

* Apám. – E. P.

* Mondotta volt Napóleon. Olvasom Váncsa István szakácskönyvében. Bármi kulináris tényszerűség találtatik a könyvben, az innét. Ha másképp, Krúdy, Fehér Béla, Jókai, Cserna-szabó, Brillat-Savarin, jelzem. – E. P.

* Horton – ahová 1951-ben a családot kitelepítették, ahol beszélni tanultam – a palóc nyelvjárást beszélték. – E. P.

* Nincs remény, apám. – E. P.

* Sose, apám. – E. P.

* Abbahagyom, csak az ökör következetes. Meg talán belement már az olvasó fülébe: apám. – E. P.

* Nyilván. Fájdalom, én sem. – E. P.

* S nem lelé honját a hazában. – E. P.

* A naturgemäß (Thomas Bernhardtól kölcsönvett szó) szó szerinti fordítása. – E. P.

* Játékosan nietzschei rémület. – E. P.

* Elektrosztatikus erő. Melyet már a régi görögök is ismertek. – E. P.

* Vagyis akkor nem a várudvaron játszottak. Ó, realizmus szeplőtelen Atyja, könyörögj érettem. – E. P.

* Generációk: Egyszer titokban láttam apámat sírni. Sosem féltem annyira, mint akkor. Egyszer láttam a fiamat sírni apám temetésén. Engem siratott; kevésszer voltam olyan hálás, mint akkor. Egyszer-egyszer látom magamat sírni. Többnyire nevetséges, néha jó, mint egy nagy lélegzetvétel hajnalban, máskor szinte belefulladok taknyomba-nyálamba. – E. P.

* Kihúzva: kezeihez. Kihúzva: faszához. OSZK, Kézirattár, App. H. 971. – E. P.

* Vélem, későbbi betoldás, quasi apokrif-gesztus. – E. P.

* Ez is véletlen névegyezés. Ha hiszik, ha nem. – E. P.

* E kósza dallamból született aztán Verdi Rigolettója. Ez az olasz fordításból nem tűnik ki. – E. P.

* Nem értem. – E. P.

* Fölemelni éppenséggel a rákövetkező század, úgymond Mária Terézia százada emelte föl, mondja bennem a hazafias labanc. – E. P.

* Muszáj vagyok lassítani itt a végén. Meg ragaszkodni a százhoz. És persze inkább fordítva áll: a száz ragaszt engem. – E. P.

* Mielőtt jó farizeus módjára háborognánk, ne feledjük, ezt csupán gondolja! És egyébként is hollandul! Ott a baszni biztosan nem baszni. (Neuken, megnéztem.) Persze olykor egy szón múlhat a haza sorsa. Nem akarom másra hárítani a felelősséget. – E. P.

* Egy Zizike nevű kishölgy szavai, többet erről nem mondanék. – E. P.

* A festő apja, kit, miután összeszűrte a levet a helyi, csúnya, de tüzes ölű hercegnővel, száműztek Siegenből. III. Lajos hű embere haláláig. – E. P.

* Hát nem egy kiköpött Kosztolányi! – E. P.

* Jakab Sándor receptje: grocceni.com/recept/versutve.html – E. P.

* Schweidenfeldt volt az. – E. P.

* Nincs a történetben olyan nézőpont, amely szerint erre megjegyezhető volna (egyébként tetszőleges tónusban!), ezért én mondom, hogy e mozdulat, szuszogással együtt, a párja annak, ahogy a néger rabszolga a távoli Sztambulban Michelangelo nyakára hajolt volt. Hogy ezt statisztikával magyarázzuk-e, vagy ebben a teremtő szimmetriát hajhászó becs- és szépségvágyának bizonyítékát látjuk, az… az most mindegy. A mindentudó elbeszélő nem tud mindent, csak azt, ami a világához tartozik. Ez az Úristen problémája is. Vagyis e pillanatban nem az enyém. Ezt természetesen a legkevésbé sem dicsekvésből említem. Én személyesen szívesen gondolok efféle koincidenciákra. Például, hogy Sztálin ugyanazzal a kedves mozdulattal simogatta meg hírhedt Misa nevű bakmacskáját, ahogy az ifjú Churchill egy alkalommal nagyapámat. Lásd Harmonia cælestis. És akkor még nem is említettem az Urat és a Gizit, ha még egyáltalán emlékeznek rájuk. – E. P.

* Tollhiba; Bárány Mihály. – E. P.

* A Károli-fordításban. – E. P.

* Valóban. „Ennek a Jánosnak a ruhája pedig teveszőrből vala, és bőröv vala a dereka körül, elesége pedig sáska és erdei méz.” (Máté 3,4) – E. P.

* Laza Goethe-utalás, az égadta világon semmi jelentősége. Vanni azért van. *(Nevetés a karzaton.)* – E. P.

* Pilinszky idézi Simone Weilt. – E. P.

* Belebonyolódva Weilbe (Jegyzetfüzet I., p. 18.):

– Én magam is más vagyok, mint aminek képzelem magam. Ennek tudatában lenni nem más, mint maga a megbocsátás – gondolta a gróf, és leeresztette a kezét.

Apám megtörölte a száját, ő pedig ezt gondolta (Ami személyes és ami szent, p. 78.):

– Az emberben lakó személy szorongó valami; fázik, szaladva keres menedéket. Mindezt nem tudják azok, kiket, hacsak várományosai is, gondosan óv a társadalmi megbecsülés melege.

Hirtelen nem volt világos, ki fenyeget kit.

– Nem vagyok várományos. Szaladva keresek. Nem óv. – Elfordult. – Most mi lesz. – E. P.

* A Luther nevű nyomozó utolsó mondata egy dán vagy svéd krimisorozat legeslegvégén. – E. P.

* Már az előző, szinte vihorászásszerű nevetést is lássuk úgy, mint egy Pasolini-filmből való külvárosi, maszatos fiúcskáét. Inkább suhancét. Elöl egy foga föltűnően hiányzik. – E. P.

* Gerendás ez idő szerint még mindig nem tudja, ki az anyja. Ha még mindig rajtam múlik, nem is fogja megtudni soha. Az még előfordulhat, hogy Pázmándi Zsófia az idő múlásával elgyöngül és érzelgős lesz, és akkor mégiscsak átöleli a plébánost, aki akkor talán már kanonok (csöndes, becsületes karrier), a nyakába fúrja a fejét, és azt zokogja boldogan: Fiam, édes kicsi fiacskám. Persze az én anyám megöregedvén ugyancsak elgyöngült, elszivárgott az ereje, és alig elviselhetőn érzelgős lett, aztán mégse szólt a titkairól. Ez még talán nem volt árulás. – E. P.

* Folyton a fájdalommal takarózni… Mintha ez volna a teremtés közepe. Ezt hívják, fiam, giccsnek. Mindegy, most már mindegy –

és lágyan szájon csókolta (tudniillik az Úr) a boldog Gerendást. – E. P.

* A neveket az érvényes jogszabály értelmében olvashatatlanná tettük. – E. P.

* Görbeország, mondotta Mikszáth a palóc vidékre. – E. P.

* Mintha a gróf folyton-folyvást nem volna abban a helyzetben. A további századokra aztán, legalábbis Kelet-Európában, ez lett a grófok általános helyzete. – E. P.

* A másik kérdés ez lett volna:

– És ki ott ama ugyan években nem szűkölködő, asszonyi mivoltában mégis oly jelentősnek tetsző szépség azon zöld selyemtoalettben, viharos zöld sállal nyakán, tovább nem is sorolnám, csak azt a dombos farát, melyet jól emlékezetembe véstem.

Tán a fénylő selyemzöld miatt láttam magamat ágaskodó paripámmal, mintha szelíden aláhajló domborzaton vágtázni ottan. Satöbbi, ha érti, mire gondolok.

– Pázmándi Zsófia a domborzat neve, nagyúr.

– Micsoda sonkák, barátom, termet és tartás! Idomok, ez a helyes kifejezés. De bevágnám neki a lompost!

– A feleségem.

– I see.

– Már régen nem élünk együtt.

– Hát akkor minden rendben, ha értem, mire gondolok… tűnjön el, és köszönöm a jelentést. – E. P.

* Azt is, nyájas olvasó, hogy elloptad a léniát. – E. P.

* A szimmetria persze jól jön, mi?! – E. P.

* „Mégiscsak hittem én az Úristenben.” – E. P.

* Ekkor váratlanul fölbukkantak a bíboros gárdistái. A fiatal gascogne-i szíve majd kiugrott a helyéről, úgy kalapált; de nem a félelem táncoltatta, hanem a becsvágy; tízszer is megkerülte ellenfelét, hússzor váltott fogást és küzdőteret. Fürgén szökdécselt, pillanatonként hányt fittyet a műszabályoknak. D’Artagnan mélyen átgondolt elmélettel pótolta a gyakorlat hiányát, és szinte szárnyakat kapott. A bíboros embere végezni akart vele, és szörnyű döfést irányzott feléje, de ő prímmel védett, és miközben amaz fölegyenesedett, kígyósimasággal siklott el kardja alatt, és keresztüldöfte. Az ellen elterült, mint a zsák.

> Ekkor d’Artagnan nyugtalan, gyors pillantást vetett a harcmezőre, és mint aki éppen befejezett valamit, jellegzetes, nevetséges és megható, kissé tahó, de gyermeki tisztaságú gascogne-i tájszólásával így szólt: De híremet nemcsak keresem pennámmal, hanem rettenetes bajvívó szablyámmal: míg élek, harcolok az ottoman hóddal, vígan burittatom hazám hamujával. – E. P.

* Jean de Brunhoff: Histoire de Babar le petit éléphant, fordította Bálint Ágnes. – E. P.

* Jacques Roubaud: A nagy londoni tűzvész. – E. P.

* Akkor ez így összesen *pontosan* száz oldal, ahogy ígérve lett. – E. P.

* Édesapám. Tollhiba és főként lassacskán önparódia. – E. P.

* Én igen. – E. P.

* Kocsis Zoltán (1952–) muzsikus beszél többnyire így: mintha vidáman cigarettázna egy régebbi fekete-fehér francia filmben, és közben oldalra pökné a szavakat. – E. P.

* Rilke, idézi Kertész a Gályanaplóban. – E. P.

* Édesapám. – E. P.

* ( ) – E. P.

* Édesapám. – E. P.

* Casablanca! – E. P.